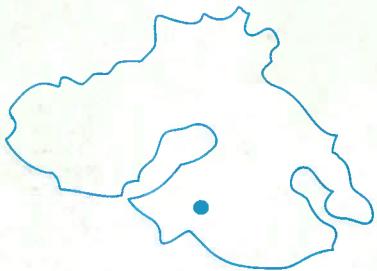
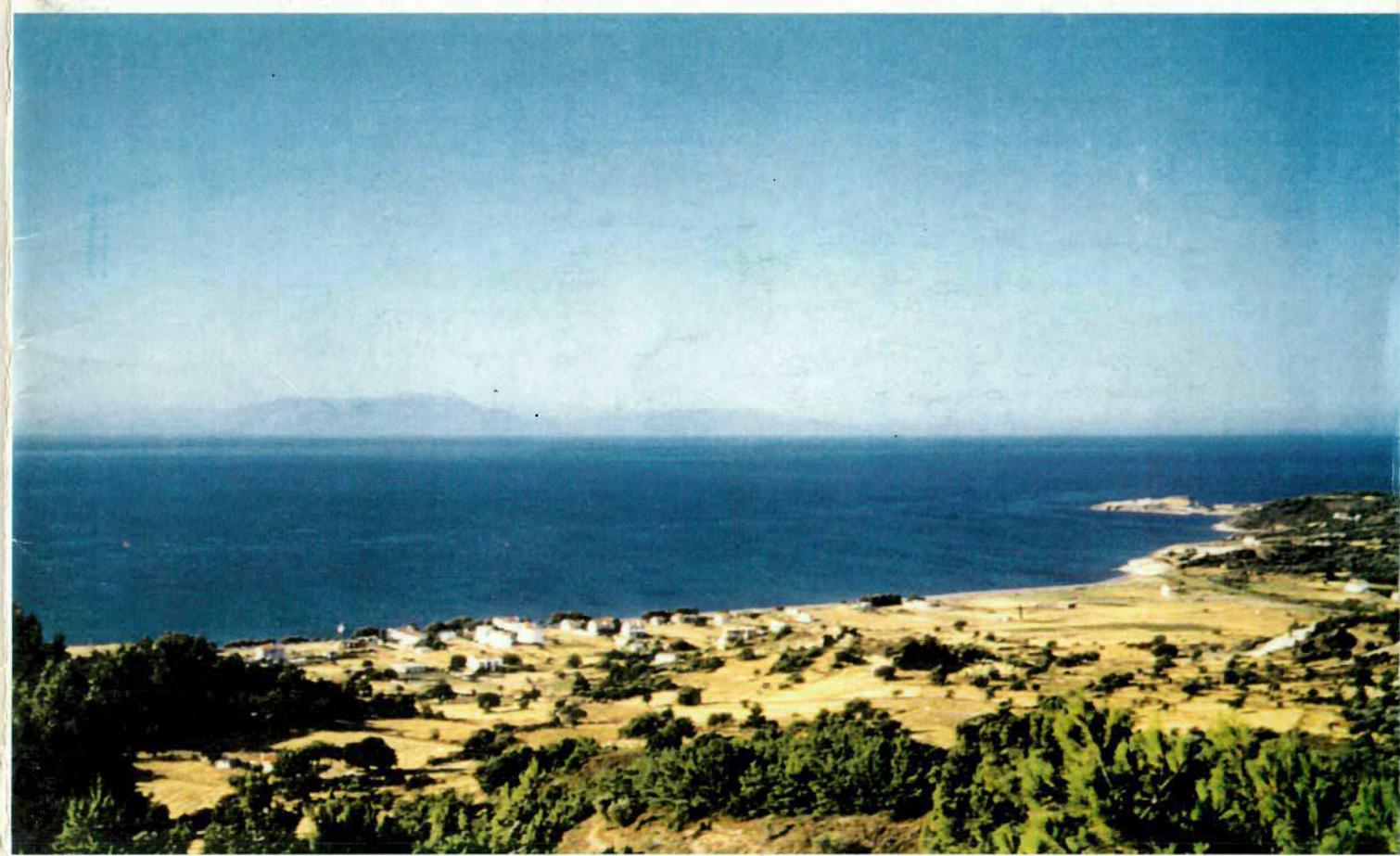

αντίλαδος

ΤΗΣ ΒΡΙΣΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ
23

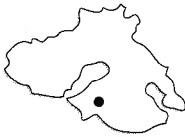

Το ακρωτήριο της αρχαίας Βρίσας – σήμερα Αγ. Φωκά – με το αρχαίο λιμάνι (δεξιά) και απέναντι τα νησιά Χίος και Ψαρά, σε άμεση ορατότητα (φωτ. Κωνσταντίνος Α. Κώστας)

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΒΡΙΣΑΓΩΤΩΝ ΑΘΗΝΑΣ
«ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ»

Νικηταρά 8-10 1ος όροφος
106 78 - Αθήνα

αντίλαλος

ΤΗΣ ΒΡΙΣΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

- 4 ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
5 Καλοκαιρινά σχόλια
6 Ο καλοκαιρινός χορός του Συλλόγου μας
7 Προσφορά για τον ηλεκτροφωτισμό του Πλατάνου
- ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ**
8 Η καλοκαιρινή συνάντηση των φροέων του χωριού μας στην Αγροτολέσχη
9 Η μπάντα της Βρίσας
10 Ένα καινούριο εξωκλήσι
11 Οι εκδηλώσεις του Συλλόγου Ιππέων
11 Εκπαιδευτικά προγράμματα στη Βρίσα
11 Εκδήλωση για τον Οδυσσέα Ελίτη στη Βρίσα
11 Θεομηνία χτύπησε το χωρίο μας

**ΤΟ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ
ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ**

- 12 Το καμπαναριό της εκκλησίας μας
14 Ας σκεφθούμε και ας πράξουμε...
15 Ένα σχόλιο
16 Να βαδίσουμε έξω από τα μονοπάτια της Τοιχοκρατίας
17 Η παιδική χαρά του χωριού μας

Σελ.

- ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ ΓΡΑΦΟΥΝ**
(ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ)
18 Η θέση του τεμένους κοινής λατρείας των θεών των αρχαίων Ελλήνων Διός, Ήρας και Διονύσου στη Λέσβο
22 Μαρτυρίες ξένων περιηγητών για το χωριό μας
23 Τα μέτρα και τα σταθμά του χωριού μας
24 Ο Αντώνης ο δάσκαλος
27 Ου Αλ(ι)βάνοτονς
30 Ο θάνατος του ραβδίστη
31 Τα Περιβόλια του χθες και του σήμερα
33 Τα σκαλοπάτια της ζωής
- ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗ ΓΕΝΙΑ
ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΕΠΟΥΣ**
34 Αφήγηση τ' μπαλμπα Γιάννη του Καλατζή
- ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ**
38 Ιρζόπιτς
39 Σαν ανέκδοτα
40 Τι σημαίνουν οι φράσεις
41 Το γεμιτζόπουλο
41 Δίστιχα του χωριού
42 Σινταγές Βρισαγώτυκες
43 Το Καταλόγι της Παναγιάς
46 **ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ**
47 Η Γενική Συνέλευση του Συλλόγου Ο ετήσιος χορός του Συλλόγου

ΤΕΥΧΟΣ 23

Ιανουάριος 1997

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ - ΣΥΝΤΑΞΗΣ
Κ. Σκιά, Β. Ψαριανός, Κ. Κώστας

Υπεύθυνο σύμφωνα με το νόμο το Διοικητικό Συμβούλιο

Φωτοστοιχειοθεσία - D.T.P. - Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία:
ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΤΥΠΟΥ Α.Ε.
Αβέρωφ 26-28 – 142 32 Περισσός
Τηλ.: 21.84.000

ΠΟΥΔΑΡΚΟ

ΚΑΛΗ ΧΡΟΝΙΑ

Για χαρά κι Άγιους Βασίλ'ς
Καλουχρονιά να δώσ' ο Θιός

Όπους βαραίν' του σίδηρου
να βαραίν' η υγιά στου σπίτ'

Όπους βαραίν' η πέτρα
να βαραίν' η «κισέ» τ' νοικουκύρ'

Όπους ανατέλλ' ο ήλιος
ν' ανατέλλ' η ευτυχία

Όπους τρέχ' του νερό της βρύσης
να τρέχ' η χαρά μεσ' του σπίτ'

Όπους είναι του ρόδ' γεμάτο
να είναι του σπίτ' γεμάτο

Όπους σκορπάει του ρόδ'
να σκορπούν τα ζωντανά πα στα 'βνα

Για χαρά κι Άγιους Βασίλ'ς
μαξουλουχρονιά να δώσ' ο Θιός

Από τη Συντακτική Επιτροπή

Η Συντακτική Επιτροπή ευχαριστεί όλους όσους ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση για συνεργασία και βοήθησαν στην έκδοση αυτού του τεύχους με κείμενα, συνεντεύξεις, καταγραφή λαογραφικού υλικού και την παραχώρηση φωτογραφιών. Η ύλη του παρόντος τεύχους φανερώνει ότι ο τόπος μας είναι πηγή ανεξάντλητου ιστορικού και λαογραφικού πλούτου που πρέπει να διατηρήσουμε για τις γενιές που θα ακολουθήσουν. Όμως το παρελθόν ζει μέσα από το παρόν, κι αυτό χρειάζεται το γόνιμο προβληματισμό όλων μας, την επικοινωνία, τη συνεργασία, τη σύγχρονη δημιουργία. Κι αν αυτά μοιάζουν μακρινά πια σήμερα, πιστεύουμε πως τίποτα δεν έχει καταφέρει να τα αντικαταστήσει, μα παραμένουν, ανεκτίμητος θησαυρός, στους δύσκολους καιρούς μας.

Σας καλούμε λοιπόν και πάλι να βοηθήσετε για να γίνει ο Αντίλαλος της Βρίσας ένα μέσο για να συνυπάρξουμε, να εκφραστούμε, να διαφυλάξουμε όσα πιστεύουμε και πιστεύετε πως αξίζει και πρέπει να διατηρηθούν. Κι ας είναι τούτο το περιοδικό ένα μόνο από τα πολλά λιθαράκια που χρειάζεται να μπουν για να χτίσουμε ένα καλύτερο αύριο.

**Ο Σύλλογος Βρισαγωτών της Αθήνας ευχαριστεί την ΕΠΟΜ
που κάλυψε τη δαπάνη για την έκδοση
του παρόντος τεύχους του περιοδικού μας.**

ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου Βρισαγωτών της Αθήνας αποφάσισε στο εξής ότι οι διαφημίσεις που θα καταχωρούνται στο περιοδικό θα κοστολογούνται ανάλογα με την έκτασή τους και θα προπληρώνονται. Καθώς το περιοδικό χρειάζεται έξοδα για την έκδοσή του και είναι πολλοί εκείνοι που θέλουν να διαφημιστούν, θεωρούμε δίκαιο να προτιμούνται όσοι αναλαμβάνουν και το οικονομικό κόστος για τη διαφήμισή τους.

Οι συνεργασίες να αποστέλλονται σε μία από τις παρακάτω διευθύνσεις:

- ✓ Βασίλης Ψαριανός
Γρεβενών 15
155 62 Χολαργός
- ✓ Κατερίνα Σκιά
Ερεχθείου 77
174 55 Άλιμος
- ✓ Κωνσταντίνος Κώστας
Γεωργίου Τερτούτη 36
154 51 Ν. Ψυχικό

Για το επόμενο τεύχος οι συνεργασίες πρέπει να σταλούν ως τα μέσα Μαρτίου

Από το Διοικητικό Συμβούλιο

Καλοκαιρινά σχόλια

Ίσως κάποτε τούτο το περιοδικάκι «Ο Αντίλαλος της Βρίσας» στα χέρια των μελλοντικών μελετητών του τόπου μας, του χωριού μας, αποτελέσει πηγή στοιχείων για το πώς ζούσαμε εμείς οι σημερινοί Βρισαγώτες, οι Βρισαγώτες του 1996. Γι' αυτό έχω τη γνώμη ότι θα έπρεπε να ασχοληθούμε λίγο και να αποτυπώσουμε και τη σημερινή κοινωνικοπολιτιστική ζωή των σημερινών Βρισαγωτών, παράλληλα με τα γεγονότα που έγιναν, τα ήθη, τα έθιμα των περασμένων χρόνων.

Και σ' αυτό θα προσπαθήσω εν ολίγοις να αναφερθώ. Μου δόθηκε και φέτος το καλοκαίρι η ευκαιρία και ο χρόνος να βρεθώ λίγο παραπάνω από τα άλλα καλοκαίρια, με τους ανθρώπους του χωριού μας, κάτω από τα κλαδιά του Πλάτανου, εκεί που πράγματι χτυπά – όπως πολλές φορές έχω πει – η καρδιά του χωριού μας. Εκεί που όλα λέγονται, κρίνονται, επικρίνονται, εκεί που τίποτα δεν περνάει απαρατήρητο! Τις πιο πολλές φορές, όμως, οι επικρίσεις είναι στην καθημερινή διάταξη. Για ανθρώπους, γεγονότα, καταστάσεις που ή δεν είναι έτσι ή, μεγαλοποιώντας τα πάντα, το αποτέλεσμα βγαίνει αρνητικό.

Το κουτσομπολί και η άρνηση κυριαρχούν καθημερινώς, καταλήγοντας ο ένας για τον άλλον: «Δεν βαριέσαι, Βρισαγώτες είναι» και ποτέ «Βρισαγώτες είμαστε!».

Δεν θέλω να πιστέψω ότι «κακό χωριό τα λίγα σπίτια», διότι το χωριό μας, το χωριό που παραλάβαμε από τους γονείς μας, είχε πάντα να δείξει πρόοδο, ανάπτυξη, μόρφωση. Άρα τι συμβαίνει; Χάθηκαν οι ανθρώποι; Χάθηκε η μεγάλοσύνη, χάθηκε η λεβεντιά από τους σημερινούς ανθρώπους του χωριού μας, πράγματα απαράδεκτα. Τον Αύγουστο, ο πρόεδρος του χωριού μας, ο κ. Δημ. Σηγιώργης, παίρνοντας ο ίδιος πρωτοβουλία, κάλεσε τους Σύλλογους, τον

ιερέα του χωριού μας, αλλά και την Διευθύντρια του Σχολείου μας και το Κοινοτικό Συμβούλιο σε μια ανοιχτή συζήτηση εφ' όλης της ύλης, στην Αγροτολέσχη. Δυο μέρες πριν, από τα μεγάφωνα της κοινότητας γινόταν η πρόσκληση. Ελάχιστη έως ανύπαρκτη η συμμετοχή των συγχωριανών μας. Δεν ενδιέφερε κανένα τι θα συζητηθεί; Δεν ενδιαφέρουν κανέναν τα προβλήματα του χωριού, που είναι και δικά του προβλήματα; Επώθηκαν πολλά και από τον Πρόεδρο της Κοινότητας και από τον ιερέα και από τους άλλους φορείς, που ενδιαφέρουν τους πάντες. Πιστεύουμε πως είναι ανάγκη να γνωρίζουν όλοι τι γίνεται σήμερα. Θα αναφερθώ και στους επαγγελματίες των Βατερών. Καμία συμμετοχή στην ενλόγω συγκέντρωση. Ούτε ένας εκπρόσωπος του Συλλόγου Επαγγελματιών Βατερών.

Θα ήταν μια ευκαιρία να κουβεντιάσουμε όλοι μαζί τα προβλήματα του χωριού μας, αλλά και τα προβλήματα των επαγγελματιών μας, όλοι μαζί να προσπαθήσουμε στην οποιαδήποτε επίλυσή τους.

Καλή και επαινετή η προσπάθειά τους στο Τουριστικό Περίπτερο, στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας. Πλην τούτου, όμως, ουδέν. Θυμάμαι τα λόγια του Προέδρου της Κοινότητας, όταν επισκέφτηκε το περίπτερο.

«Έγινε μια προσπάθεια, ξεκινήσαμε όλοι μαζί ενωμένοι, για το καλό των Βατερών, του χωριού μας και των ίδιων». Και θυμάμαι τι του απάντησα.

«Μέχρι που να φύγετε από δω».

Και πράγματι έτσι έγινε.

Είχα την ευκαιρία να βρεθώ κοντά τους. Όλοι επιμερίζουν τα προβλήματα στους άλλους.

Όλοι κρύβονται πίσω απ' το δέντρο και χάνουν το δάσος.

Ζήτησα όταν ήταν όλοι στην Αθήνα, στο τουριστικό περίπτερο, να βρεθούμε όλοι μαζί σε μια κοινή σύσκεψη με τον Σύλλογο της Αθήνας. Δεν μας καταδέχτηκαν. Νομίζω ότι

Θα μπορούσαμε κάπου να συμβάλουμε κι εμείς. Πιστεύω ότι μπορούμε να βοηθήσουμε. Εδώ στην Αθήνα ακούμε καθημερινά στα ραδιόφωνα, στις τηλεοράσεις για όλα τα μέρη της Ελλάδας. Πουθενά δεν ακούσαμε για Λέσβο και οπωδήποτε πουθενά «Επισκεφθείτε τα Βατερά» Δεν υπάρχει πουθενά, στα καράβια, στο αεροδρόμιο μια ταμπέλα! Πουθενά μια μαζίκη προσπάθεια! Ανταγωνισμός με ανάρμοστη συμπεριφορά. Γιατί; Είναι όλοι άνθρωποι νέοι, με προπτικές. Δυστυχώς, έχουν και τα νέα παιδιά ενταχθεί σ' αυτή τη νοοτροπία.

Αλλά αις έρθουμε και στα δικά μας. Στα του Συλλόγου μας.

Στις 10 Αυγούστου ο Σύλλογός μας διοργάνωσε τον καθιερωμένο πια καλοκαιριάτικο χορό μας. Στον ίσκιο του Πλάτανου, όπως το θέλησε η φίλη Ειρήνη Αναγνώστου, αλλά και το σύνολο των συγχωριανών μας, με τιμή συμμετοχής 3.000 δρχ. κατ' άτομο. Με δωρεάν χορό. Ψάχνουμε να καταλήξουμε στο καλύτερο. Να καταργήσουμε τα νούμερα στον χορό και την επιδεικτική «χαρτούρα». Να μπορούν να χορεύουν όλοι μαζί και όσο θέλει ο καθένας. Στη μουσική πληρώσαμε 200.000 δρχ. Σχετικά μικρή όμως συμμετοχή στο χορό μας. Γιατί;

Δεν αρέσει ο πρόεδρος του Συλλόγου, το Διοικητικό Συμβούλιο; Μα κύριοι, στο χέρι σας είναι το αλλάξετε. Δημοκρατικές διαδικασίες υπάρχουν. Καταστατικό υπάρχει που λέει: «Κάθε δύο χρόνια γίνονται εκλογές για την ανάδειξη νέου Διοικητικού Συμβουλίου με τη συμμετοχή όλων όσων κατάγονται από την κοινότητα Βρίσας». Ελάτε ψηφίστε και βγάλτε τον πρόεδρο της δικής σας αποδοχής.

Και άλλωστε ο Σύλλογος και οι εκδηλώσεις του Συλλόγου δεν είναι επιχείρηση του κάθε Προέδρου. Είναι συλλογική προσπάθεια για το καλό του τόπου μας.

Απουσία και του Διοικητικού Συμβουλίου, των τοπικών Συλλόγων. Οι εξηγήσεις που

δόθηκαν μετά βέβαια δεν μας ικανοποίησαν, αλλά θέλω να πιστεύω ότι έληξαν οι παρεξηγήσεις και θα τηρηθούν τουλάχιστον οι υποσχέσεις περί κοινών προσπαθειών. Άλλα και η συμμετοχή των ανθρώπων του χωριού μας. Οι εκδηλώσεις και ο χορός δεν γίνονται, φίλοι συγχωριανοί, μόνο για τους «Αθηναίους», αλλά και για σας. Και έχετε υποχρέωση απέναντι στο Σύλλογο. Δεν θέλω να αναφερθώ ονομαστικά σε πόσους συγχωριανούς συμπαραστάθηκε ο Σύλλογος στην ώρα της ανάγκης εδώ στην απρόσωπη, αφιλόξενη Αθήνα.

Κάνω έκκληση σε όλους τους συγχωριανούς του χωριού και της Αθήνας για μια συνεχή προσπάθεια και επαγρύπνηση για το σήμερα και το αύριο.

Και τελειώνω με ένα στίχο του Λέσβιου ποιητή Γιώργου Λιάκου:

Αν λείψουν τα φτερά, με δεκανίκια
για τους ωραίους σκοπούς να κινηθείς
Κι ώσπου θα καίει στα σπλάχνα σου ένα
πάθος
ώσπου θ' αστράφτει στο άδυτο του νου
ας μη σε σταματήσει ούτε το λάθος
μήτε το μέγα βάθος του γκρεμού.

Σταύρος Παρασκευάς

Ο καλοκαιρινός χορός του Συλλόγου μας

Στον Πλάτανο έγινε το καλοκαίρι που μας πέρασε ο χορός του Συλλόγου μας. Στην αρχή της βραδιάς έπαιξε η μπάντα των παιδιών της Βρίσας, που κατενθουσίασε τους παρευρισκόμενους. Για τον χορό η μουσική ήταν πληρωμένη και συμπεριλαμβανόταν στην τιμή της πρόσκλησης. Έτσι, ο κόσμος χόρεψε ελεύθερα κατά το κέφι του και το διασκέδασε.

Πολλά και πλούσια ήταν τα δώρα της λαχειοφόρου αγοράς.

Δάσκαλοι: κ. Σάββας, κ. Ρεκλός, κ. Παπάνης – Δασκάλες: κα Θελξιόπη, κα Μαρία Μαθήτριες: Αφροδίτη Κικιρή, Μυρσίνη Γραγουδά, Ευαγγελία Καραΐσκου, Σαπφώ Αβαγιάννη, Ειρήνη Μαργαρίτου, Φρόσω Πιτσώνη, Θεοκτίστη Ποδηματή, Ευστρατία Δουγένη, Αφροδίτη Ποντρού, Μυρσίνη Μυριτζή – Μαθητές: Γιάννης Καβουρής, Αντώνης Σφούνης, Σωκράτης Μανώλας, Νικόλας Καππανής, Ευάγγελος Ταξείδης, Θεοχάρης Λαμπρινός, Ευστράτιος Μπαλής, Φώτης Κουτζαμπάσης, Δημήτριος Μαργαρίτης, Παναγιώτης Αποστολής, Γιάννης Αξιωτάκης, Δημοσθένης Κανδύλης
Φωτογραφία της Σαπφώς Μαργαρίτη

Ο Σύλλογος ευχαριστεί ιδιαίτερα για τις προσφορές τους όλους τους καταστηματάρχες των Βατερών και ιδιαίτερα τον φίλο Γιώργο Φωτεινό για την προσφορά ενός Αεροπορικού Εισιτηρίου, τα ξενοδοχεία «Αφών Προκοπίου», «Αφροδίτη», «Ειρήνη» για τα δώρα που έδωσαν για τη λαχειοφόρο αγορά, το Κάμπινγκ «Διόνυσος» για προσφορά ποτών και φαγητών, το ξενοδοχείο Βατερά Γ. Μπαλλή για προσφορά πολλών ποτών και όλους τους καταστηματάρχες γενικά, καθώς επίσης και τις εταιρείες ποτών Μυτιλήνης ΕΠΟΜ, Τικέλλης, Veto και την ΛΕΣΕΛ για την προσφορά των δώρων.

Προσφορά για τον ηλεκτροφωτισμό του Πλάτανου

Ο Σύλλογος Βρισαγωτών της Αθήνας δηλώνοντας και έμπρακτα, για άλλη μια φορά, την αγάπη του για το χωριό μας, κάλυψε οικονομικά την αγορά των υλικών για τον ηλεκτροφωτισμό του Πλάτανου και ευχαριστεί θερμά τον κ. Νίκο Αλατζά για την προσωπική του εργασία.

Από το Δ.Σ.

Nέα από το χωριό

Η καλοκαιρινή συνάντηση των φορέων του χωριού μας στην Αγροτολέσχη

Στις 20 Αυγούστου του καλοκαιριού του '96 έγινε για πρώτη φορά μετά από πρόσκληση του Προέδρου της Κοινότητας Δημήτρη Σιγιώρη η συνάντηση των φορέων του χωριού μας στην Αγροτολέσχη. Η πρόσκληση βέβαια ήταν ανοιχτή και για όλους όσους ήθελαν να παρευρεθούν και να συζητήσουν τα θέματα που χρειάζονται να αντιμετωπιστούν συλλογικά.

Στη συγκέντρωση περευρέθηκαν εκπρόσωποι από τους παρακάτω φορείς:

1. Την Εκκλησία
2. Την Κοινότητα Βρίσας
3. Τον Εκπολιτιστικό Σύλλογο Βρίσας «Άγιος Κωνσταντίνος»
4. Το Σύλλογο Βρισαγωτών της Αθήνας «Άγιος Κωνσταντίνος»
5. Τον Ιππικό Σύλλογο Βρίσας «Ο Άγιος Γεώργιος»
6. Το Φυσιολατρικό Σύλλογο Βρίσας
7. Το Δημοτικό Σχολείο Βρίσας

Στην αρχή ο Πρόεδρος της Κοινότητας ενημέρωσε τους παρευρισκόμενους για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Κοινότητα σε ότι αφορά τη διεκπεραίωση των κοινοτικών έργων. Εξήγησε ότι παλιότερα οι πιστώσεις στους δήμους και στις κοινότητες δινόταν κυρίως με βάση τις προσβάσεις που είχαν τα μέλη της στους υπουργούς και τους βουλευτές και τις σχέσεις που είχαν τα πρόσωπα της κοινότητας ή του δήμου με τη νομαρχία και τους άλλους παράγοντες. Για να σταματήσει αυτή η κατάσταση, με απόφαση της Κυβέρνησης ιδρύθηκε πριν από τις δημοτικές εκλογές ο Β' Βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης και με απόφαση της Νομαρχίας ορίστηκαν οι εδαφικές περιφέρειες και οι αρμοδιότητές τους.

Το Συμβούλιο της περιοχής του Δήμου Πολιχνίτου αποτελεί την Έκτη Εδαφική Περιφέρεια. Συμπεριλαμβάνει τα χωριά Πολιχνίτο, Βρίσα, Βασιλικά, Λισβόρι και Σταυρό.

Ονομάζεται έτσι γιατί με απόφαση πάλι της Νομαρχίας στο συμβούλιο της κάθε περιοχής θα έπρεπε να δοθεί το όνομα του μεγαλύτερου χωριού.

Στο Συμβούλιο της περιοχής του Δήμου Πολιχνίτου, όπως και σε κάθε άλλη περιοχή, μετέχουν μέλη των διοικητικών συμβουλίων των δήμων ή κοινοτήτων των χωριών της περιφέρειας. Ο καθορισμός των συμβούλων εξαρτάται από τον πληθυσμό του κάθε χωριού και είναι αναλογικός. Για την Έκτη Περιφέρεια μέτρο αναλογίας αυτής είναι ο Σταυρός, που έχει τα λιγότερα άτομα και εκλέγει ένα σύμβουλο. Οι σύμβουλοι ορίζονται με απόφαση του δημοτικού συμβουλίου του κάθε δήμου ή κοινότητας. Έτσι η Βρίσα έχει τέσσερις συμβούλους. Είναι οι: Δημήτριος Σκιάς, Παναγιώτης Παπάς, Γεώργιος Κούσκος και Ευστράτιος Προκοπίου. Όπως όμως γίνεται φανερό, ο Πολιχνίτος, αφού είναι ο μεγαλύτερος δήμος, έχει και τους περισσότερους δημοτικούς συμβούλους. Έτσι διαθέτει την πλειοψηφία στο συμβούλιο της περιοχής και μπορεί να παίρνει αποφάσεις που εξυπηρετούν κατ αρχήν τον ίδιο τον Πολιχνίτο. Τέτοιες αποφάσεις μπορεί να αφορούν τις προτεραιότητες που δίνονται σε κάθε δήμο ή κοινότητα σχετικά με τις χρηματοδοτήσεις των έργων της περιφέρειας Πολιχνίτου ή για εξελίξεις στην περιοχή που εξαρτώνται από αποφάσεις του Περιφερειακού Συμβουλίου. Αυτό δημιουργεί πολλά προβλήματα στις μικρότερες κοινότητες και δυσκολεύει την ανάληψη και τη χρηματοδότηση οποιουδήποτε έργου. Στη συνέχεια ζήτησε ο Πρόεδρος το συντονισμό και τη συνεργασία όλων των φορέων, ώστε με κοινή δράση να αντιμετωπίστονταν αποτελεσματικότερα διάφορα προβλήματα του χωριού.

Έπειτα συζητήθηκαν οι λόγοι που οδηγούν στην έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων φορέων. Έγινε φανερό ότι κανένα από τα θέματα δεν ήταν τέτοιας μορφής, ώστε να δικαιολογεί ασυμφωνίες και ανταγωνισμούς. Τα περισσότερα προβλήματα οφείλονταν στην έλλειψη ανοιχτού διαλό-

γου, που οδηγούσε σε καχυποψίες και παρεξηγήσεις. Από την πλευρά του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου Βρισαγωτών Αθήνας υπήρξε η παράκληση να ενημερώνεται για οποιοδήποτε θέμα υπάρχουν αμφιβολίες ή παρανοήσεις και ό,τι χρειάζεται να δημοσιεύεται στο περιοδικό. Σοβαρά απασχόλησε επίσης τους παρευρισκόμενους η κατάσταση του καμπαναριού, καθώς έχει υποστεί σοβαρές φθορές. Τέλος, αποφασίστηκε από όλους τους παρευρισκόμενους φορείς να υπάρξει συνεργασία ώστε:

1. Να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες για την επισκευή του καμπαναριού της Εκκλησίας
2. Ο χορός και οι λοιπές εκδηλώσεις να γίνονται με τη συνεργασία και την υποστήριξη όλων
3. Να οριστούν σύνδεσμοι μεταξύ των Συλλόγων για την καλύτερη και υπεύθυνη ενημέρωση όλων μεταξύ τους
4. Αντικειμενικός σκοπός όλων των ενεργειών να είναι το καλό του χωριού μας, της Εκκλησίας και των απανταχού Βρισαγωτών.

Κατερίνα Σκιά

Η μπάντα της Βρίσας

Κελάιδησαν και φέτος το καλοκαίρι στον Πλάτανο τα παιδιά της μπάντας και γέμισε ο τόπος μουσικές νότες. Ζωντάνεψαν με κέφι και μαστρία αξέχαστα τραγούδια και ομόρφηνα στα Βατερά ένα βράδυ του καλοκαιριού αφήνοντάς μας συγκινημένους και περήφανους. Άνοιξαν ακόμα το πρόγραμμα του χορού του Συλλόγου μας και συνόδευσαν τις εκδηλώσεις του Ιππικού Συλλόγου. Όλες τις φορές καταχειροκροτήθηκαν. Εμείς από την πλευρά μας τους ευχαριστούμε ολόθερμα. Παρατηρήσαμε ότι εφέτος είχαν βελτιωθεί πάρα πολύ. Η διαφορά ήταν αισθητή στην άνεση αλλά και στο πλούσιο πρόγραμμα που παρουσίαζαν. Εκείνο όμως που τους κάνει ξεχωριστούς είναι ο ρυθμός και το κέφι τους, που κατάφερναν να το μεταδίδουν στους παρευρισκόμενους αποσπώντας το θαυμασμό τόσο από τους Βρισαγώ-

Απαρτία της μπάντας

τες όσο και από τους ξένους παραθεριστές, που εκφράστηκαν με τα καλύτερα λόγια. Μας κάνει εντύπωση πως παρόλο που τα όργανα ταιριάζουν σε στρατιωτική μουσική και οι στολές των παιδιών είναι ανάλογες, ωστόσο το παίξιμό τους είναι πλησιέστερο στις νησιώτικες ρίζες, λαϊκότερο, με γλυκύτερους τόνους. Αναμφίβολα, μια σχολή μουσικών έχειδημιουργηθεί κι έχει πετύχει ένα μικρό θαύμα κάτω από την έμπειρη καθοδήγηση του μαέστρου κ. Δημήτρη Βογιατζή. Αυτά τα παιδιά κατοχυρώνουν κι ένα επάγγελμα, που, αν θυμηθούμε τη σοφή παροιμία «Μάθε με κι αν με χρειαστείς πιάσε με», ίσως στο εγγύς μέλλον να τους φανεί αποδοτικό σε μια εποχή τόσο δύσκολη επαγγελματικά για τους νέους μας.

Βαρβάρα Σκιά

Ένα καινούριο εξωκκλήσι

Στο δρόμο για τα Βατερά, μόλις αφήσεις το χωριό και περάσεις τη βόλτα, ανάμεσα στα πρώτα πεύκα που συναντάς προβάλλει ένα καινούριο εξωκκλήσι, στο όνομα του Αγίου Ευφραίμ, που χτίστηκε με φροντίδα της κυρίας Χριστίνας Χαραλαμπίδου Σάββα. Το κτήμα μέσα στο οποίο χτίστηκε ο Άγιος βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση και από πλευράς πρόσβασης και από πλευράς τοποθεσίας και είναι προσφορά του κυρίου Λυγερού στη μνήμη της γυναίκας του Μύρτας Ντουζένη Λυγερού. Είναι αδύνατον όσο βιαστικά κι αν περάσει κανείς να μην προσέξει τα καλόγουστα θολωτά παραθυράκια του και την όμορφη πόρτα, όλα τεχνιτά πελεκημένα, που δένουν αρμονικά το παλιό με το καινούριο.

Βρεθήκαμε στα εγκαίνια του ναού, που έγιναν ένα Αυγουστιάτικο πρωινό. Αρκετός κόσμος μέσα στην εκκλησία και στους γύρω χώρους παρακολούθησε τη λειτουργία, που άταν τελείωσε και μοιράστηκε ο άρτος στη συνέχεια προσφέρθηκαν παραδοσιακά γλυκά και αναψυκτικά από το ζεύγος Κώστα και Χριστίνας Σάββα. Ακόμα ένα πρωινό του

Αυγούστου τα βήματά μου με έφεραν στο καινούριο εξωκκλήσι, που κατά περίεργο τρόπο είναι πολύ μεγαλύτερο μέσα από ότι φαίνεται από έξω. Όλα ήταν στην εντέλεια, από το παγκάρι ως το πολύ ωραίο ταβάνι, που θυμίζει παλιά εκκλησία και τις καρέκλες τοποθετημένες σε σειρές. Στο ξυλόγλυπτο τέμπλο και στα πλάγια του ναού μεγάλες εικόνες, μορφές Αγίων, αφιερώματα των πιστών προκαλούν το δέος καθώς οι φλόγες των κεριών από τα μανουάλια και τα αναμμένα καντήλια πέφτουν στα πρόσωπά τους.

Έδωσαν οι Βρισαγώτες ότι νόμιζε ο καθένας, έκαναν μεροκάματα αρκετοί χωρίς να πάρουν λεφτά, για τον Άγιο, όπως λένε. Μα όλα αυτά για να γίνουν χρειαζόταν κάποιος να έχει το συντονισμό και τη φροντίδα του έργου. Δεν ήταν εύκολη δουλειά αυτό που ανέλαβε η Χριστίνα και το έφερε σε πέρας επάξια. Από καρδιάς συγχαίρουμε όλους όσους συνέβαλαν για να γίνει στο δρόμο για τα Βατερά το όμορφο αυτό ξωκκλήσι.

Βαρβάρα Σκιά

Οι εκδηλώσεις του Συλλόγου Ιππέων

Έγιναν και φέτος οι εκδηλώσεις του Συλλόγου Ιππέων, με μόνη τη διαφορά ότι έγιναν τον Αύγουστο μετά της Παναγίας. Στις 16 Αυγούστου έγινε η περιφορά του ζώου με τη συνοδεία της μπάντας και το απόγευμα ψάλθηκε ο εσπερινός στο εξωκκλήσι του Αγίου Γεωργίου, που είναι ο Πολιούχος Άγιος του Συλλόγου.

Στη συνέχεια, με τη βοήθεια γεννήτριας για το φωτισμό παρέμειναν οι ιππείς και φίλοι του Συλλόγου τους και γλέντησαν ως τις πρώτες πρωινές ώρες. Πολύς κόσμος παρευρέθηκε και την επαύριο στη λειτουργία και μοιράστηκε, όπως καθιερώθηκε εδώ και λίγα χρόνια, το «κισκέτς», που ήταν καλομαγειρεμένο. Το βράδυ έγινε με επιτυχία και ο χορός του Συλλόγου Ιππέων.

Ο Πλάτανος
Από την πλημμύρα στο χωριό μας
(τη φωτογραφία έστειλε
ο κ. Θεόδωρος Μαργαρίτης)

Εκπαιδευτικά προγράμματα στη Βρίσα

Ολοκληρώθηκε στη Βρίσα από τις 22 έως τις 23 Οκτωβρίου εκπαιδευτικό πρόγραμμα, που αφορούσε την εκπαίδευση αγροτών στο κλάδεμα της ελιάς και είχε διάρκεια 102 ώρες. Στην τελετή λήξης του προγράμματος παρέστη ο Γενικός Διευθυντής Γεωργικών Εφαρμογών και Έρευνας του Υπουργείου Γεωργίας κ. Μανώλης Γαζέλας.

Εκδήλωση για τον Οδυσσέα Ελύτη στη Βρίσα

Μια βραδιά γεμάτη ποίηση και Οδυσσέα Ελύτη χάρηκαν όσοι βρέθηκαν στις 26 Οκτωβρίου στην αίθουσα Αγροτολέσχης Βρίσας. Η διευθύντρια του Δημοτικού Σχολείου Βρίσας κ. Πορτογλή Μυρσίνη και η Κοινότητα οργάνωσαν εκδήλωση προς τιμή του Νομπελίστα ποιητή μας. Μαθητές και μαθήτριες του Δημοτικού Σχολείου Βρίσας και του Γυμνασίου και Λυκείου Πολιχνίτου τραγούδησαν και απήγγειλαν ποιήματα του Οδυσσέα Ελύτη. Συγκεκριμένα, διαβάστηκαν αποσπάσματα από τον «Χαμένο Ανθυπολοχαγό της Αλβανίας», το «Άξιον Εστί», το «Μονόγραμμα», τη «Μαρία Νεφέλη» και το «Δυτικά της Λύπτης». Διαβάστηκε επίσης η ομιλία του ποιητή στους Έλληνες της Σουηδίας μετά την απονομή του Νόμπελ Λογοτεχνίας και αποσπάσματα από συνεντεύξεις του.

Τραγούδησαν και απήγγειλαν οι μαθητές και μαθήτριες Βίκι Κολιού, Χριστίνα Κολιού, Κώστας Νικέλλης, Ανέστης Νικέλλης, Μιχάλης Τσολάκης, Έφη Τσολάκη, Ανθούλα Παππά, Ανδροκλής Τσέλεκας και Αλμπάνη Κρυστάλλω. Αρμόνιο έπαιξε ο Κώστας Νικέλλης, κιθάρα ο κ. Ματθαίος Λεγάκης και τραγούδησε η κ. Ελένη Βαμβουκλή. Το σκηνικό της εκδήλωσης επιμελήθηκε ο Γ. Φωτεινός.

Θεομηνία χτύπησε το χωριό μας

Οι καταρρακτώδεις βροχοπτώσεις που έπεσαν το Σαββατοκύριακο 30 Νοεμβρίου και 1 Δεκεμβρίου στο νησί μας, προκάλεσαν μεγάλες καταστροφές στο χωριό μας.

Η δυνατή βροχή το βράδυ του Σαββάτου, έγινε η αιτία να πλημμυρίσουν οι ποταμοί της Βρίσας και του Σταυρού.

Ιδιαίτερα η υπερχείλιση του χειμάρρου της Λαγκάδας, που διέρχεται λίγο έξω από τη Βρίσα, προκάλεσε μεγάλες καταστροφές στο Ελαιοτριβείο του Συνεταιρισμού με ζημιές στα καινούρια μηχανήματα που μόλις είχαν τοποθετηθεί.

Επίσης ζημιές προκλήθηκαν στον παραλιακό δρόμο Βατερών - Σταυρού και στους αγροτικούς δρόμους.

Από την υπερχείλιση του ποταμού πνίγηκαν ζώα (πρόβατα, κατσίκες, γουρούνια, κότες), ενώ όλα τα παρακείμενα κτήματα μετατράπηκαν σε λιμνοθάλασσα, γεγονός που είχε να συμβεί από το 1952.

Μεγάλες ζημιές προκλήθηκαν επίσης στη βιοτεχνία του Κ. Διαμαντή που βρίσκεται κοντά στις όχθες του ποταμού, τα νερά του οποίου, στο πέρασμά τους, έφθασαν το ύψος του δρόμου. Ευτυχώς που, σ' αυτή την αναπάντεχη πλημμύρα, δεν θρηνήσαμε ανθρώπινα θύματα. Με τη θεομηνία αυτή ασχολήθηκε ιδιαίτερα όλος ο Λεσβιασκός Τύπος και γι' αυτό ευχαριστούμε θερμά.

Ο Σύλλογος εύχεται στις προσπάθειες των προέδρων της Κοινότητας και του Συνεταιρισμού, η πολιτεία να σταθεί αρωγός για τη γρήγορη αποκατάσταση των ζημιών.

To χδες και το σήμερα του χωριού μας

To καμπαναριό της εκκλησιάς μας

Όπως όλοι ξέρουμε, η πατρίδα μας είναι σπαρμένη με πλήθος εκκλησιών, που μερικές απ' αυτές είναι ξακουστές για τις σπάνιες εικονογραφήσεις και τα ξυλόγλυπτα τέμπλα τους και άλλες γιατί έχουν μια ιστορία. Άλλα πάντα, εκείνο που κάνει επιβλητική μια εκκλησία είναι το καμπαναριό της. Υπάρχουν καμπαναριά χτισμένα περίτεχνα από φημισμένους μαστόρους, με καμπάνες περισσότερες από μία, που ο ήχος τους είναι μοναδικός όταν όλες μαζί χτυπάνε.

Όσα όμως καμπαναριά κι αν υπάρχουν, εμείς οι Βρισαγώτες νομίζουμε πως δεν υπάρχει πιο όμορφο καμπαναριό από το δικό μας, γιατί είναι το καμπαναριό της δικής μας εκκλησίας, που σημαδόδοτησε όλα τα γεγονότα που στη μικρή μας κοινωνία ταυτίστηκαν με το χτύπημα της καμπάνας. Και καμαρώνουμε γι' αυτό το καμπαναριό, που χτίστηκε αφού πια είχαν φύγει οι Τούρκοι, γιατί όσο ήταν δεν επιτρεπόταν το χτύπημα χριστιανικής καμπάνας. Μάλιστα, τα χρόνια εκείνα της Τουρκο-

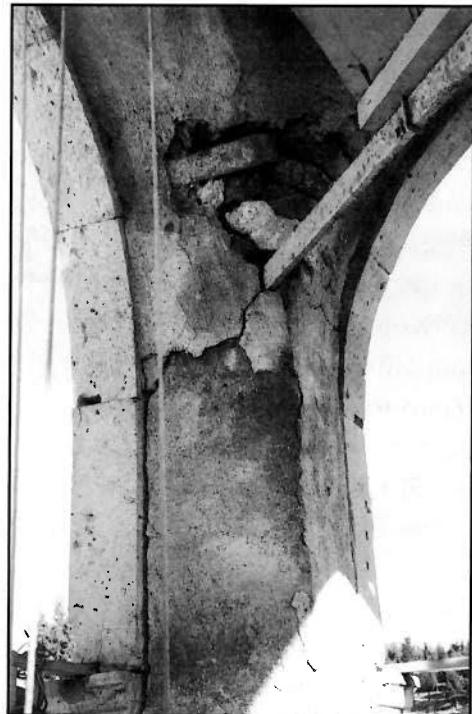

φωτογραφίες: Κατερίνα Σκιά

κρατίας, στις μεγάλες γιορτές της χριστιανοσύνης, που η λειτουργία τους γίνεται νύχτα, όπως των Χριστουγέννων ή της Μεγάλης Εβδομάδας ως την Ανάσταση, για

Οι φθορές είναι εμφανέστατες

να ειδοποιηθούν οι χωριανοί ότι άρχιζε η λειτουργία κρέμαζαν ένα φανάρι ψηλά, έξω από το γυναικωνίτη, από ένα παραθυράκι που ακόμα σώζεται.

Με την απελευθέρωση του νησιού, κρέμασαν την καμπάνα στο νάρθηκα, εκεί που υπάρχει ακόμα και σήμερα μια οπή. Όταν πια χτίστηκε το καμπαναριό το 1926 με την οικονομική βοήθεια και των ξενητεμένων μας, οι άνθρωποι ένιωσαν περήφανοι, γιατί το χτύπημα της καμπάνας σήμαινε πολλά γι αυτούς, και πάνω απ' όλα την ελευθερία τους. Και σαν ήρθε η ώρα να κρεμάσουν την καμπάνα που είχε δωρίσει η συγχωρεμένη Η Χατζηγδούνταινα, με το πρώτο χτύπημά της είπαν «Χτυπά ή Χατζηγδούνταινα». Αργότερα, οι γιοι της συγχωρεμένης της Κατινκάρας Σάββα δώρισαν το ρολόι, και σαν ακούστηκε να χτυπά τις ώρες είπαν «Χτυπά η Κατινκάρα». Αυτά λέγονται ακόμα και στις μέρες μας. Κατά τα άλλα, κράτησε το θρησκευτικό του χαρακτήρα, για τον οποίο ήταν ταμένο το καμπαναριό.

Κράτησε, γιατί δυστυχώς τώρα άλλο δεν

κρατάει. Το όμορφό μας καμπαναριό εχει φθαρεί ανεπανόρθωτα. Η πέτρα του μαδάει συνεχώς και έχουν ανοίξει παντού βαθιείς σχισμές, που το έχουν καταντήσει επικίνδυνο. Το πρόβλημα το εντόπισε ο ιερέας και όσοι είναι πλησιέστερα στην εκκλησία. Ο πατήρ Ξενοφών απευθύνθηκε στις αρμόδιες υπηρεσίες επισημαίνοντάς τους το πρόβλημα, ώστε να γίνει μελέτη και να προχωρήσουν οι απαραίτητες εργασίες. Βέβαια, το καμπαναριό είναι νεότερο κτίσμα και δεν υπάγεται στην Υπηρεσία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Από τη σχετική πάντως μελέτη που έγινε, υπάρχουν δύο κυρίαρχες προτάσεις. Η μια είναι να στηριχθεί με όλα τα σύγχρονα μέσα που υπάρχουν και η άλλη να κατεδαφιστεί και να ξαναγίνει από την αρχή. Είναι επόμενο ότι θα χρειαστούν αρκετά χρήματα, όποια απόφαση κι αν παρθεί, και πιθανό να υπάρξουν και κάποιες αλλαγές στην εξωτερική εμφάνιση του καμπαναριού. Χρειάζονται όμως να δραστηριοποιηθούν όλοι, ώστε να ληφθεί μια οριστική απόφαση και να εγκριθεί το σχετικό κονδύλι. Το Υπουρ-

γείο Πολιτισμού, με ενέργειες του Συλλόγου Βρισαγωτών Αθήνας, έχει εγκρίνει καταρχήν το πόσο του ενός εκατομμυρίου, καθώς το καμπαναριό θεωρείται έργο πολιτισμικό, αλλά οι απαιτούμενη δαπάνη είναι πολλαπλάσια. Ο Σύλλογος των Βρισαγωτών της Αθήνας είναι πρόθυμος να βοηθήσει στο μέτρο του δυνατού την προσπάθεια της Εκκλησίας. Θα πρέπει όμως να δραστηριοποιηθούν περισσότερο και όλοι οι αρμόδιοι φορείς, στους οποίους πρέπει να επισημανθούν οι ευθύνες τους, που είναι πολύ σοβαρές. Το ζητούμενο πάντως είναι να μην καθυστερήσει η έναρξη των εργασιών, γιατί είναι αυτονότητα ότι ένα ετοιμόρροπο καμπαναριό εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους, που οφείλουμε να προλάβουμε.

Βαρβάρα Σκιά

Ας σκεφθούμε και ας πράξουμε...

«Όμορφο χωριό, μα δεν εκτιμά αυτό που έχει», είναι η εντύπωση όσων αφήνουν πίσω τους τη Βρίσα. Και τούτο το αίσθημα της πίκρας, της εγκατάλειψης, της αγωνίας, είναι κοινό στα βλέμματα τόσο των Βρισαγωτών που έρχονται στο χωριό για τις καλοκαιρινές τους διακοπές, όσο και των ξένων, Ελλήνων και μη, που επισκέπτονται τούτο τον τόπο. Και όχι άδικα.

Αν ξεχωρίζει για κάποιο λόγο η Μυτιλήνη από τα υπόλοιπα νησιά της πατρίδας μας, είναι για τον πηγαίο χαρακτήρα των κατοίκων, που είναι ζυμωμένος με το φυσικό περιβάλλον που τους γέννησε και τους ανάθρεψε. Είναι το νησί του γλεντιού και των μερακλήδων, το νησί του λιολόγου και της ψαρότρατας. Η Βρίσα, όμως, τα τελευταία χρόνια, άρχισε να κατακερματίζει τούτο το πολύχρωμο ψηφιδωτό, με ενέργειες τόσο ατομικές, όσο και συλλογικές.

Πριν λίγα χρόνια γινόταν λόγος στο χωριό

για κόκκινα, πράσινα ή μπλε καφενεία, σήμερα ξεχωρίζουν οι συγχωριανοί μας με την ένδειξη: «του Συλλόγου» ή μη (σαν σφραγισμένα προϊόντα με ημερομηνία λήξης). Κάθε καλοκαίρι, όταν το χωριό γεμίζει από κόσμο, όταν η φωνή του Πλατάνου και των Βατερών είναι πιο δυνατή από κάθε άλλη κακόβουλη σειρήνα, όταν το αίμα τραβάει σαν μαγνήτης πίσω στα μέρη που είδαμε το πρώτο φως του ήλιου, τα μέρη που έγιναν στις παιδικές μας αναμνήσεις θρύλος και παράδοση, γίνεται στον Πλάτανο γλέντι, γιορτή, πανηγύρι. Γύρω στις 15 του Αυγούστου, οι έγνοιες και οι καημοί δίνουν τη θέση τους στη χαρά για το αντάμωμα, στο μεράκι, στο ξαγνάντεμα της καρδιάς... Είναι όμως τώρα 2-3 χρόνια που κάτι άλλαξε. Δεν γίνεται ο χορός στον Πλάτανο ή, και αν γίνεται, γλεντούν διακόσιοι άνθρωποι και οι άλλοι περνούν, κουνούν επιδεικτικά το κεφάλι και σχολιάζουν μεγαλοφώνως: «Μμμ! Γλεντούν γι' Αθηναίοι, για δέ!». Το παραπόνο δικαιολογημένο. Γιατί είμαστε Αθηναίοι; Στο ίδιο χωριό δεν γεννηθήκαμε, στα ίδια χώματα δεν παίξαμε, στα ίδια θρανία δεν κάτσαμε, μαζί δεν πήγαμε στο λιολόγο και στο θέρος, μαζί δεν τριγυρνούσαμε από τα χαράματα ως τ' άγρια μεσάνυχτα στις γειτονιές του χωριού προσμένοντας ένα χαμόγελο ή έναν γλυκό λόγο...;

Το κακό έρχονται να αποσώσουν οι καφετζήδες με τις απαιτήσεις τους: «Δεν δίνω εγώ ποτέρια, πάρε απ' τον άλλον» ή «γιατί δεν παίρνεις πιρόνια απ' τον καρσινό?». Στεναχωριούνται και πεισμώνουν γιατί δεν τους στάλθηκαν προσκλήσεις, γιατί δεν τους έβαλαν να κάτσουν σε καλό τραπέζι. Το όλο κλίμα θυμίζει παιδιά νηπιαγωγείου που θέλουν όλα να καθήσουν στο πρώτο θρανίο ή απαιτούν όλα να μιλήσουν την ίδια στιγμή. Έρχονται στιγμές που οι ντόπιοι κοιτάζουν αυτούς που γλεντούν με ένα φθόνο και ένα μίσος, γιατί τους χαλούν την ησυχία τους, το ραχάτι τους, το κλίμα που είχαν συνηθίσει. Πότε επιτέλους θα πεισθούμε όλοι, ότι

πάνω απ' όλα είμαστε κοινότητα, είμαστε όλοι Βρισαγώτες και θα ξεχάσουμε τα κλασικά: «αυτός έβγαλε πιο πολλά από μένα, γιατί ήταν φίλος με τον πρόεδρο...»; Σ' ένα γλέντι άλλος θα κερδίσει περισσότερα και άλλος λιγότερα. Δεν έχει νόημα να τσακωνόμαστε σαν τα κοκόρια γιατί δεν μας προσκάλεσαν ειδικά στην εκδήλωση. Δηλαδή χρειαζόμαστε ιδιαίτερη πρόσκληση για να πάμε σ' ένα πανηγύρι ή στην Ανάσταση, σε μια φωτιά ή σε ένα κοινωφελές έργο; Όλοι είμαστε συγχωριανοί και εκείνο που αρμόζει είναι να υπάρχει ανάμεσά μας ομόνοια και καλή καρδιά. Το να γίνει μια εκδήλωση στο χωριό αυτό μας τιμά και φράσεις του τύπου: «δεν δίνω εγώ καρέκλες για να κερδίσει ο Χαχαδάκης» (στην εκδήλωση της ΟΛΣΑ στα Βατερά) προδίδουν όχι απλώς άγνοια, αλλά και εγωισμό και ωφελιμισμό και ωχαδελφισμό.

Ότι καλύτερο έχουμε σ' αυτό το χωριό είναι ο λαϊκός μας πολιτισμός, είναι τα ήθη και τα έθιμά μας, είναι ο χαρακτήρας μας, είναι οι παραδόσεις μας. Μοναδική μας φροντίδα πρέπει να είναι η διατήρησή τους. Οφείλουμε, έχουμε χρέος απέναντι στις γενιές που πέρασαν και στις γενιές που θα έρθουν, απέναντι στους παπούδες και στους πατεράδες μας, στα παιδιά μας και στα εγγόνια μας, απέναντι στον ίδιο μας τον εαυτό τελικά, να κρατήσουμε όλα όσα μας διαφοροποιούν, όλα όσα μας κάνουν να ξεχωρίζουμε ως πρόσωπα μοναδικά και ανεπανάληπτα στο χώρο και στον χρόνο και όχι ως τυποποιημένα άτομα. Τμήμα της ζωής και του πολιτισμού αυτού του χωριού είναι τα λιοτρίβια του, οι αποθήκες του. Γιατί δεν τα αξιοποιούμε; Τι παραπάνω έχει ο Μανταμάδος ή ο Πολιχνίτος από μας; Μυαλό, θέληση και μεράκι πάντως όχι. Τι καλύτερο από το να τα επισκευάσουμε, να τα επισκεπτόμαστε εξηγώντας στις γενιές που θα έρχονται, ντόπιοι ή μη, το πώς έβγαινε το λάδι, να ακούς τις ανάσες των παπούδων να σου μιλάνε ή, γιατί όχι, να γλεντούμε με

κέντρο αυτούς;

Δεν ξέρω ποιος φταίει: αυτοί που ζουν στο χωριό, αυτοί που ζουν στην Αθήνα ή όλοι και κανένας. Είναι όμως η μεγαλύτερη προδοσία για τον τόπο όπου αντικρύσαμε το πρώτο φως του ήλιου να τον ταπεινώνουμε έτσι με το πρόσχημα: «Ε! Τέτοιες είναι οι εποχές». Τις εποχές και το μέλλον μας το φτιάχνουμε εμείς ως άνθρωποι με βάση τη λογική και το συναίσθημα και όχι τα μικροσυμφέροντά μας και τις εύνοιες ή τις αντιπάθειές μας απέναντι σε πρόσωπα. Προέχει το σύνολο.

Ειρήνη Α. Αναγνώστου

Ένα σχόλιο

Στο άρθρο* της κ. Σ. Γεωργούδη, με θέμα τα «κουρμπάνια» αναφέρεται ότι γίνονται σε καθορισμένες γιορτές και καθορισμένους τόπους κι ακολουθούν ένα συγκεκριμένο τελετουργικό. Δηλαδή η περιφορά του ζώου, το ράντισμά του με νερό, η σφαγή, η χρήση με αίμα των παρευρισκομένων, το μαγείρεμα και η κατανάλωση του φαγητού γίνονται για κάποιους λόγους που συνδέονται άρρηκτα με την λαϊκή θρησκευτικότητα του ελληνικού λαού, όπου ενώνονται η ορθόδοξη χριστιανική πίστη και τα κατάλοιπα από τις θυσίες στην αρχαία Ελλάδα.

Στην Μυτιλήνη αναφέρονται, ως τόποι τέλεσης τέτοιων τελετών, τα Μιστεγνά και η Αγία Παρασκευή. Επομένως, είναι άτοπη η προσπάθεια του Ιππικού Συλλόγου Βρίσας να εμφανίσει την περιφορά του μοσχαριού σαν παραδοσιακό έθιμο του χωριού κι αυτό δεν το υποστηρίζω εγώ, αλλά επιστήμονες με διεθνές κύρος. Χρόνια τώρα παρακολουθούσα αυτή την προσπάθεια και οφείλω να ομολογήσω ότι μέσα της υπήρχαν και κάποια έθιμα της Βρίσας που συνδέονται με τη γιορτή του Αγίου Γεωργίου.

Το φετινό, όμως, καλοκαίρι η γιορτή του Αγίου Γεωργίου μεταφέρθηκε από τις 23 του

Απρίλη ή την Δευτέρα της Διακαινησίμου, στις 17 Αυγούστου (σύμφωνα με τις αφίσες που είχαν αναρτηθεί) και τελικά στις 16 Αυγούστου, ανήμερα του Δεκαπενταύγουστου, όταν τέλειωσε η εκκλησία, άρχισε η περιφορά του νεαρού ζώου στο χωριό. Μπορεί να προσπάθησε ο «Ιππικός Σύλλογος» να ανανεώσει την παράδοση, αλλά από πότε το χωριό γιορτάζει τον καβαλάρη άγιο του τον Δεκαπενταύγουστο; Πότε στο χωριό γινόταν περιφορά μοσχαριού του Αγίου Γεωργίου; Που είναι η πομπή, με τα γαιδουράκια και τα άλογα στολισμένα με τα πολύχρωμα «πευκέλια» στα σαμάρια; Που είναι το γλέντι στην πλατεία γύρω από το εκκλησάκι; Που είναι η επιστροφή στο χωριό το απόγευμα με τη συνοδεία μουσικής, το κέρασμα, οι καβαλάρηδες να καλπάζουν στους δρόμους και να μπαίνουν στα καφενεία; Ρωτήστε τους παλαιότερους ή τουλάχιστον διαβάστε το βιβλίο του αείμνηστου Κ. Τσέλεκα. Δεν χαιρόμαστε πάντα όταν θυμόμαστε, ούτε όταν μιμούμαστε άτεχνα τα πανηγύρια των άλλων χωριών. Αφού θέλουμε να διατηρούμε τα έθιμα των παππούδων μας και να τιμούμε τον Άγιο μας, τουλάχιστον ας τα κάνουμε με τον σωστό τρόπο. Δεν χρειάζονται πολλές θυσίες· μόνο θέληση και προσπάθεια.

* Stella Georgoudi «Sanctified Slaughter in Modern Greece: The "Kourbania" of the Saints» άρθρο από το βιβλίο των Marcel Detienne και Jean-Pierre Vernant *The Cuisine of Sacrifice among the Greeks*, The University of Chicago Press, pp. 183-203

Ειρήνη Α. Αναγνώστου

Na βαδίσουμε έξω από τα μονοπάτια της Τουρκοκρατίας

Είναι σημαντικό ότι το Υπουργείο Αιγαίου, έστω και καθυστερημένα, ανακαλύπτει τη σημασία της «ενδοεπικοινωνίας των νησιών του Αιγαίου» μέσω της απευθείας ακτοπλοϊκής σύνδεσής τους.

Και ενώ η πραγματοποίηση αυτής της διασύνδεσης θεωρείται, πολύ ορθά, «αναπόσπαστο τμήμα της οικονομικής θωράκισης του Αιγαίου», στο νησί της Λέσβου παραμένει ακόμα άλυτο πρόβλημα η απευθείας οδική σύνδεση των χωριών του. Στο κατώφλι του εικοστού πρώτου αιώνα για να μεταβείς από τα Βατερά στο Πλωμάρι, που απέχει ελάχιστα χιλιόμετρα, χρειάζεται να πάρεις το δρόμο που περνά από τη Γέρα!

Κι αυτό διότι ένας... βράχος παρεμποδίζει τη διάνοιξη της παραλιακής οδού Βατερών - Μελίντας - Πλωμαρίου!

Δε θέλω να πιστέψω όσα λέγονται στα καφενεία της Βρίσας, πως τάχατες αντιδρούν οι Πλωμαρίτες στο θέμα της διάνοιξης της παραλιακής οδού, διότι φοβούνται μην τους φύγουν οι τουρίστες! Οι γνωστοί για την ευφυία τους συμπατριώτες μας, που έχουν προηγηθεί στην τουριστική αξιοποίηση της περιοχής τους, ασφαλώς γνωρίζουν ότι η απευθείας οδική σύνδεση της περιοχής τους με τα Βατερά θα αυξήσει προς όφελος και των δύο περιοχών και τον αριθμό των τουριστών και το χρόνο της παραμονής τους. Κι α υπό διότι με τη διασύνδεση Βατερών - Πλωμαρίου οι τουρίστες και των δύο περιοχών θα έχουν στη διάθεσή τους την ωραιότερη πλάζ του νησιού, όπου το μπάνιο αποτελεί μοναδική απόλαυση, και συγχρόνως έναν από τους γραφικότερους οικισμούς που παρέχει πολλές δυνατότητες ψυχαγωγίας στον επισκέπτη του.

Η σύνδεση αυτή, εάν μάλιστα επεκταθεί και μέχρι τη Νυφίδα και τη Σκάλα Πολιχνίτου, μέσω παραλιακής οδού Βατερών - Αγίου Φωκά - Σκάλας Πολιχνίτου, αλλά και την Αγιάσο, μέσω Σταυρού και των χωριών της επαρχίας Πλωμαρίου, θα αναζωογονήσει οικονομικά ολόκληρο το νότιο τμήμα του Νησιού, όπου πολλά χωριά του αντιμετωπίζουν χρόνιο οικονομικό μαρασμό και κινδυνεύουν να μεί-

νουν χωρίς κατοίκους.

Η παραλιακή οδός που θα διατρέχει τη νότια παραλία του νησιού και θα συνδέει απευθείας τους δύο θαυμάσιους κόλπους του νησιού, της Καλλονής και της Γέρας, θα αποτελέσει τον άξονα όχι μόνο για τη διακίνηση των τουριστών αλλά και των προϊόντων.

Έτσι θα προσελκυσθούν περισσότεροι τουρίστες και θα διευκολυνθούν οι συναλλαγές μεταξύ των χωριών του νότιου τμήματος σε αλιευτικά, κηπευτικά, κτηνοτροφικά και βιοτεχνικά προϊόντα.

Οι τουριστικές περιοχές Σκάλας Πολυχνίτου, Βατερών, Αγιάσου και Πλωμαρίου θα δρουν συμπληρωματικά, συναγωνιστικά και όχι ανταγωνιστικά, θα βγουν από την απομόνωσή τους και θα πολλαπλασιάσουν τα φυσικά πλεονεκτήματά τους για την παραπέρα τουριστική και γενικότερα οικονομική τους ανάπτυξη.

Είναι καιρός, λοιπόν, τοπικοί και κεντρικοί άρχοντες με φαντασία και τόλμη, να χαράξουν τους νέους δρόμους που περνούν έξω από τα μονοπάτια της Τουρκοκρατίας, εκεί που θα βαδίσουν ανταμώμένα τα χωριά και τα νησιά μας για να βρεθούν στην ώρα τους, στο ραντεβού που τους έχει κλείσει ο νέος αιώνας με την ιστορία.

Βασίλης Ψαριανός
Αναπόση από τα «Αιολικά Νέα»,
τεύχος Δεκεμβρίου - Ιανουαρίου

Η παιδική χαρά του χωριού μας

Πάνε αρκετά χρόνια τώρα που ο Σύλλογος Αθηνών πήρε μια απόφαση, να μετατρέψει ένα σκοπιδότοπο στο κέντρο περίπου του χωριού σε τόπο χαράς και παιχνιδιών για τα παιδιά του χωριού μας. Η ιδέα πολύ καλή. Έβαλε μπρος το έργο, με προσφορές επωνύμων και ανωνύμων, περίπου 100.000 δρχ.

τότε. Και με φροντίδα του Κώστα Πετρά και Γεωργία Μανώλα, το έργο τελείωσε. Όλοι καμαρώναμε, θυμάμαι τα παιδιά, τις χαρές και τα γέλια που έκαναν παιζόντας, οι γονείς, οι παπούδες και οι γιαγιάδες κοιτάζαν και σαν να ζηλεύουν λιγάκι που δεν μπορούσαν και αυτοί να παιζουν.

Στην αρχή υπήρχε κάποια φροντίδα για τη συντήρηση και καθαριότητα, σιγά-σιγά κανένας δε νοιαζόταν για τίποτε. Εδώ και δύο χρόνια περνώ κι εγώ και πλήθος χωριανών μας από εκεί και τα βλέπουμε όλα ρημαγμένα. Ο καθένας κάνει το σχόλιό του.

Έμαθα ότι ο Σύλλογός σας το έδωσε στην Κοινότητα να το νοιαζεται, δυστυχώς έχει εγκαταλειφθεί στο έλεος κάθε ανόητου. Από τις 6 κούνιες δεν υπάρχει ούτε μία. Τι γίναν; Τις φάγαν τα παιδιά; Ο ζυγός πεταμένος κάτω, ο μύλος με σαπισμένα σανίδια, τα κάγκελα έτοιμα να πέσουν κάτω και να χτυπήσουν κανένα παιδί ή και μεγάλο. Όσο για την καθαριότητα, ας μην το συζητάμε. Είναι λυπηρό το θέαμα, λες και σε τούτο το χωριό οι άνθρωποι έχουν φύγει. Το γνωρίζω ότι αυτά που γράφω δεν θα αρέσουν στους Κοινοτικούς άρχοντες, μα δε γίνεται αλλιώς, κάποιος πρέπει να τους υπενθυμίσει ότι έχουν και κάποιες υποχρεώσεις. Καλά, για τη συντήρηση δεν έχουν λεφτά, αλλά ούτε την καθαριότητα δεν μπορούν να κάνουν; Όλοι τους είναι νέοι, ας αφήσουν στη μπάντα τον εγωισμό και τις ατομικές τους εργασίες και ας δουλέψουν μια ημέρα να την κάνουν να λάμψει από καθαριότητα και νοικοκυρίο. Να πω και κάτι άλλο. Εδώ δεν μπορούν να συντηρήσουν μια παιδική χαρά, πώς θα συντηρήσουν ακόμα 4 στα Βατερά που έβαλαν; Το να κάνουμε έργα δεν είναι αι και τόσο δύσκολο, το δύσκολο είναι να μπορούμε να τα συντηρούμε.

Από τη Βρίσα, μια βροχερή μέρα του 1996

Αλέξανδρος Ν. Αναγνώστου

Οι χωριανοί γράφουν

(Λογοτεχνία - Ιστορία - Λαογραφία)

Η θέση του τεμένους κοινής λατρείας των θεών των αρχαίων Ελλήνων, Διός, Ήρας και Διονύσου στη Λέσβο

Η εντύπωση που μένει από τη συγγραφική παλίρροια, που παρατηρείται τελευταία, με θεματολογία που αφορά, κυρίως, την ιστορία και φιλολογία της Λέσβου, είναι οπωσδήποτε θετική, πέρα από την άποψη των Λατίνων ότι «*Nihil parvum in litteris*», «ουδέν μικρόν εν τοις γράμμασι».

Πιστεύω ότι η προσπάθεια που γίνεται, δείχνει το δρόμο που οδηγεί στη συγγραφή ενός ολοκληρωμένου έργου για την ιστορία και τον πολιτισμό της Λέσβου, αντάξιου της διαδρομής που ακολούθησε το νησί μέσα στους αιώνες. Για την επιτυχία του έργου αυτού προϋπόθεση είναι να διορθωθούν ιστορικά λάθη και παραλείψεις ή δογματικές θέσεις, που έχουν ξεπεραστεί.

Με την έννοια αυτή, αναφέρομαι στο ζήτημα του τεμένους κοινής λατρείας των θεών των αρχαίων Ελλήνων Διός, Ήρας και Διονύσου, στη Λέσβο, όπου κατέφυγε ως ικέτης σε άσυλο, ο ποιητής Αλκαίος, στα μέσα του 7ου αι. π.Χ., διωκόμενος από πολιτικούς αντιπάλους.

Η θέση του τεμένους αυτού, μέχρι τώρα, δεν έχει εξακριβωθεί. Συνεπώς, η επιμονή της αναγραφής σε διάφορα ιστορικά μελετήματα και διάφορα έντυπα, ότι το τέμενος αυτό της κοινής λατρείας βρίσκεται στην τοποθεσία «Μέσα» του μυχού του Κόλπου Καλλονής Λέσβου, αποτελεί «άκαιρον καύχησιν» που συνοδεύει τον ενθουσιασμό, όπως υπενθυμίζει ο Γάλλος καθηγητής Πανεπιστημίου Κάρολος Πικάρ, αναφερόμενος στους στίχους του Πινδάρου.

Μέχρι σήμερα οι γνώμες που υποστηρίχθηκαν για την πιθανή θέση του τεμένους αυτού στη Λέσβο, είναι τα «Μέσα» Αγίας

Παρασκευής, η θέση του ακρωτηρίου Αγίου Φωκά, περιοχής Βρίσας και η θέση Τέμενος και Τεμενίτης, περιοχής Λισβορίου. Η ύπαρξη του τεμένους αυτού στηρίχθηκε σε φιλολογικές μαρτυρίες ποιημάτων της Σαπφούς και του Αλκαίου, καθώς επίσης και στην Οδύσσεια του Ομήρου (ραψ. γ' 167-179 μετάφρ. Ζήσιμου Σιδέρη, εκδόσεις Ζαχαρόπουλου).

Σε ποίημα της Σαπφούς (*Denys Page, Poetarum Lesbiorum Fragmenta, Oxford 1955: Sappho, αποσπ. 17*) αναφέρεται πως οι Αχαιοί πέρασαν από τη Λέσβο και επισκέφτηκαν το τέμενος Διός, Ήρας, Διονύσου. Η μαρτυρία της Σαπφούς ενισχύεται από την περιγραφή της Οδύσσειας (ραψ. γ' 176-198) μιλώντας για τους Αχαιούς, που επιστρέφοντας από την Τροία με τους: Νέστορα, Διομήδη και Μενέλαο, προσήγγισαν στη Λέσβο, ζητώντας χρησμό από το «Θεό», για το δρόμο, που έπρεπε να ακολουθήσουν, πλέοντας βορείως της νήσου Ψυρίης (Ψαρά) ή μεταξύ Χίου και Μικρασιατικής ακτής. Η άλλη φιλολογική πηγή προέρχεται από τον Αλκαίο (XVIII, πάπυρος Οξυρύγχου), που αναφέρεται σε «μέγα τέμενος εύδειλον» (= ευδιάκριτο, σε ύψωμα) και τέμενος «ξύνον», δηλ. κοινόν για όλους τους Λεσβίους (κατ' άλλην ερμηνεία, όμως, κοινό στους τρεις θεούς), κατονομάζοντας την τριάδα των θεών που προστάτευαν το τέμενος (Ζευς, Ήρα, Διόνυσος), όπου κατέφυγε ο ίδιος.

Το τέμενος της Λέσβου, στο οποίο ελαττεύοντο από κοινού ο Ζευς, η Ήρα και ο Διόνυσος, έγινε θέμα συζητήσεων μεγάλου ενδιαφέροντος, στους αρχαιολογικούς κύκλους των ξένων χωρών, κυρίως κατά τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '60.

Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Μονάχου, Μαξ Τρόι, στο βιβλίο του «Σαπφώ», Μόναχο 1954, διεπύωσε πρώτος την άποψη ότι στην τοποθεσία «Μέσα», της περιοχής

Αγίας Παρασκευής Λέσβου, βρισκόταν το τέμενος που καθιέρωσαν οι Έλληνες όταν πρωτοπήγαν στη Λέσβο.

Το 1960, ο Γάλλος καθηγητής της επιγραφικής Λουί Ρομπέρ ενίσχυσε την υπόθεση αυτή, υποστηρίζοντας ότι ο ναός που είχε αποκαλύψει ο Γερμανός P. Κόλντεβαϊ (1887), στα «Μέσα» της Λέσβου, ανήκε στο περίφημο τέμενος.

Στηρίχθηκε σε δύο αρχαίες επιγραφές του 2ου π.Χ. αι., αναφερόμενες σε δύο συνθήκες που είχαν συναφθεί στο ιερόν που υπήρχε στο «Μέσσον» («τω iερώ τω εμ Μέσσων»), μεταξύ Μυτιλήνης, Μήθυμνας, Άντισσας, Ερεσσού και μεταξύ Μήθυμνας και Ερεσσού αντιστοίχως, ταυτίζοντας ετυμολογικά τις δύο λέξεις και χαρακτήρισε αυτό «ομοσπονδιακό ιερό των Λεσβίων».

Το 1961 ο Αμερικανός αρχαιολόγος Τζέρομ Κουίν υποστήριξε την άποψη ότι το κοινόν τέμενος των Λεσβίων βρισκόταν στο ακρωτήριο Άγιος Φωκάς, κοντά στη μοναδική για την έκταση και την ομορφιά της, παραλιακή αιμουδιά των Βατερών της κοινότητας Βρίσας Λέσβου.

Τα σχετικά επιχειρήματα που ανέπτυξε ο Αμερικανός αρχαιολόγος, τα δημοσίευσε στο περιοδικό «American Journal of Archaeology» (Βοστώνη 1961, τομ. 65, σελ. 353-391).

Επικαλείται τις φιλολογικές μαρτυρίες της Σαπφούς, του Αλκαίου και του Ομήρου, που προαναφέρθηκαν και ένα αρχαιολογικό εύρημα. Το αρχαιολογικό εύρημα αφορά αφερωματικό κιονίσκο («χαριστήριον») με την καταγραφή που είδε και περιέγραψε ο P. Κόλντεβαϊ στο σπουδαίο, αμετάφραστο δυστυχώς, βιβλίο του «Die Antiken Baureste der Insel Lesbos», Βερολίνο 1890: «Μεγάριτος Αισχίνου Διονύσω Βρησαγένη».

Ο Τζέρομ Κουίν όταν επισκέφθηκε το ακρωτήριο Άγιος Φωκάς, διαπίστωσε ότι το μέρος αυτό συγκεντρώνει τα στοιχεία του «ευ-

διάκριτου υψώματος από τη θάλασσα», περιβαλλόμενο από ίχνη χαμηλού τοιχίου, που εύκολα μπορούσε να απομονωθεί από την υπόλοιπη στεριά. Αναφερόμενος δε στη μαρτυρία της «Οδύσσειας», διαπιστώνει ότι οι Αχαιοί δεν είχαν λόγο να μπουν στον κόλπο της Πύρρας (Καλλονής), αφού δίπλα στο ακρωτήριο του Αγίου Φωκά υπήρχε ασφαλές αγκυροβόλιο για τα πλοία τους και από το ύψωμα διακρίνονταν εύκολα η Χίος, τα Ψαρά (βλ. φωτογραφία εξωφύλλου) και η Μικρασιατική ακτή. Εξάλλου, συνεχίζει ο Αμερικανός αρχαιολόγος, η παλαιοχριστιανική βασιλική, που άρχισε να ανασκάπτεται και βρίσκεται στον πιθανό τόπο του τεμένους, σε συνδυασμό με τη γνωστή συνήθεια των πρώτων χριστιανών, να κτίζουν τις εκκλησίες τους πάνω σε αρχαίους λατρευτικούς χώρους, είναι κάτι που δεν πρέπει να μας διαφεύγει.

Ο κορυφαίος Γάλλος αρχαιολόγος καθηγ. Κάρολος Πικάρ, με το δημοσίευμά του, το 1962 στη «Revue Archeologique» των Παρισίων, τεύχος II, Ιουλίου - Σεπτεμβρίου, σελ. 43-63, υποστήριξε ότι το «εύδειλον μέγα τέμενος» των τριών θεών της Λέσβου του 7ου π.Χ. αι. πρέπει να αναζητηθεί σε άλλο «εύδειλον» μέρος της Λέσβου, από εκείνο των «Μέσων», γιατί δεν υπάρχει τίποτα ούτε στον Αλκαίο, ούτε στη Σαπφώ, ούτε σε άλλο κείμενο, που να στηρίζει την υπόθεση, ευνοϊκά για τα «Μέσα». Το τέμενος του 7ου αιώνα είχε βωμούς και όχι ναό, σύμφωνα με την περιγραφή του Αλκαίου και δεν ήταν δυνατό, να ήταν «εύδειλον» πριν από τον 3ο αι., εποχή στην οποίαν ανάγεται ο ναός των «Μέσων» (Αναστ. Ορλάνδος «Αρχείον των Βυζαντινών μνημείων της Ελλάδος», τόμ. 3, 1937, σελ. 126, υποσημ. 2).

Ο Αλκαίος, εξάλλου, γράφει ο Πικάρ, μιλά περί «εσχατιών». Άλλα, εσχατιαί δεν είναι το κέντρον του νησιού. Εσχατιαί είναι τα πιο απομακρυσμένα και άγονα εδάφη. Τα συ-

μπεράσματα του πολυμαθούς Αμερικανού, λέει ο Πικάρ είναι φρόνιμα και μετριπαθή. Είναι φανερό - λέγει - πως το μικρό οροπέδιο της άκρης του ακρωτηρίου Άγιος Φωκάς είναι μια σοβαρή υποψήφια θέση για τον εντοπισμό του τεμένους, γνωστού στον Αλκαίο και στη Σαπφώ.

Η τρίτη πιθανή εκδοχή για τη θέση του τεμένους είναι η αγροτική περιοχή του Λισβορίου Λέσβου, «Τέμενος» και «Τεμενίτης». (Οι δύο αγροτικές θέσεις είναι πλησίον η μία με την άλλη). Διατυπώθηκε από τον κ. Μίλτη Παρασκευαΐδη (εφημ. Καθημερινή Αθηνών, 23/12/1962, R.E. XXIV, 1419-1420, στο άρθρο «Πύρρα και Λέσβος» το 1963) και υποστηρίχθηκε από τον Δ. Μαντζουράνη (1962, επιστολή στον κ. Μ. Παρασκευαΐδη).

Ο αείμνηστος Δ. Μαντζουράνης, όμως, που ήταν Λέσβιος γενικός επιθεωρητής ξένων και μειονοτικών σχολείων της Ελλάδας και δόκιμος ερευνητής της αρχαϊκής ιστορίας της Λέσβου, άφησε να υπονοηθεί ότι είναι δυνατόν να εξακριβωθεί η άποψη αυτή μόνο με μελλοντικές έρευνες σε συνδυασμό με συστηματικές ανασκαφές.

Το 1968, ο αρχαιολόγος Σ. Χαριτωνίδης («Αρχαιολογικόν Δελτίον», αρ. 23, 1968), προβαίνει σε απόρριψη της θέσης αυτής στο «Τέμενος» και «Τεμενίτης» Λισβορίου, ως παρετυμολογούμενον και διότι ελλείπει αρχαιολογικό υλικό, της εποχής εκείνης, στη θέση αυτή. Νωρίτερα (1962) είχε υποστηρίξει ότι η θέση των «Μακάρων» είναι ευνοϊκότερη αυτής του Αγίου Φωκά, γι' αυτούς που πλέον βόρεια των Ψαρών (ΑΔ 17, 1961-62, χρον. 265 σημ. 7).

Ο αρχαιολόγος Γιάννης Κοντής («Λέσβος και η Μικρασιατική της περιοχή», Αθήνα 1977, σελ. 361), αναφερόμενος στο ίδιο τοπωνύμιο, υποστηρίζει ότι πιθανόν υπήρχε κάποιο τέμενος, αφιερωμένο σε κάποια θεότητα, αλλά χωρίς να ταυτίζεται με το τέμενος των: Διός, Ήρας και Διονύσου. Ο Γ. Κοντής, ταυτίζοντας την ονομασία των «Μέ-

σων» με το «κέντρο» του νησιού, υποστηρίζει σαν πιθανή θέση τα «Μέσα» Αγ. Παρασκευής Λέσβου, απορρίπτοντας έτσι τη θέση του Αγίου Φωκά που βρίσκεται στο κέντρο περίπου της νότιας παραλίας του νησιού.

Αντί σχολιασμού θα αναφέρω τη σχετική παράγραφο του ίδιου, για το ίδιο θέμα (παράγραφος 1911, σελ. 365). «Ανεξάρτητα απ' αυτό η σημασία της περιοχής της Βρίσας (στην περιοχή της οποίας ανήκει το ακρωτήριο του Αγίου Φωκά) και του ιερού του Διονύσου Βρησαγενούς είναι μεγάλη. Από την εξερεύνησή τους ίσως εξαρτώνται πολλά επιστημονικά θέματα που αναφέρονται σ' ολόκληρο το βορειονατολικό Αιγαίο».

Για την εντόπιση του τεμένους, στα «Μέσα» Αγ. Παρασκευής, έγιναν σχετικές ανασκαφές το 1967 και 1968 από τον αρχαιολόγο Βασ. Πετράκο και τα αποτελέσματα δημοσιεύτηκαν στα «Πρακτικά της Αρχαιολογικής Εταιρείας» των αντιστοίχων ετών. Υπήρξαν αρνητικά.

Για την ασφαλή ταύτιση του τεμένους των τριών θεών των Ελλήνων στη Λέσβο, που βρισκόταν οπωσδήποτε στην επικράτεια της Πύρρας, θα απαιτηθεί η διεξαγωγή και άλλων συστηματικών ανασκαφών, αλλά τα υπάρχοντα αρχαιολογικά ευρήματα και φιλολογικές εγγραφές στην Οδύσσεια, στα ποιήματα της Σαπφούς και του Αλκαίου, συνηγορούν ότι στο ακρωτήριο του Αγίου Φωκά είναι πολύ πιθανό να βρίσκεται η θέση του τεμένους της κοινής λατρείας των τριών θεών (Διός, Ήρας, Διονύσου). Στα ερείπια του ναού που περιέγραψε ο Κόλντεβαϊ δεν αποκλείεται να βρεθούν οι βωμοί της τριπλής θεότητας.

Οι γνωστές αρχαίες λιμενικές εγκαταστάσεις, που βρέθηκαν εκεί, η συνεχής κατοίκηση του χώρου από το 2500 π.Χ. περίπου (βλ. αρχαιολογικά ευρήματα που περιγράφηκαν από την αρχαιολόγο Δέσποινα Χα-

τζή, Α. Δ 27, 1972, Χρον. 599), το «Εύδειλον» του τοπίου από πολύ μακριά, ο περιτοιχισμός που αναφέρει ο Αμερικανός Κουίν, η άμεση ορατότητα προς τα νησιά Ψαρά, Χίο και τη Μικρασία, που είχαν, από το τέμενος οι Αχαιοί που επέστρεφαν από την Τροία, η «Βασιλική» που αποκαλύφθηκε πάνω στην πιθανή θέση και ένα αρχαιολογικό εύρημα χαρισμένο στο Διόνυσο, αποτελούν ισχυρά ερείσματα για την πιθανή θέση του τεμένους να είναι το ακρωτήριο Άγιος Φωκάς, που έτσι ή αλλιώς δεν μπορεί να παραβλέψει κανείς.

Προς την κατεύθυνση αυτή, συνηγορώντας, καταθέτω και τις δικές μου απόψεις:

α) Αρκετοί κάτοικοι του χωριού Βρίσας Λέσβου αναφέρουν την εύρεση στο ακρωτήριο αυτό, «χρυσής μίτρας» και άλλων χρυσών αντικειμένων που πιθανώς αποτελούσαν ιερά σκεύη. Με χρυσή μίτρα είναι πιθανόν να παρομοιάστηκε συγκεκριμένο ιερό σκεύος («ρυτό») που χρησιμοποιόταν στις σπονδές της εποχής εκείνης («περί ρυτών», βλ. «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», της «Εκδοτικής» Αθηνών, τομ. Α', σελ. 300). Όλα τα ευρήματα πουλήθηκαν, καθώς λέγεται, σε Έλληνα της αλλοδαπής.

β) Ο Ανδροτίων (ρήτορας, συγγραφέας και πολιτικός της Αθήνας στον 4ο π.Χ. αι.) αναφέρει ότι «το ιερόν του θεού εν τη Βρίση φησίν ιδρύσθαι υπό Μάκαρος...».

Μιθολογία και αρχαιολογικές έρευνες συμπίπτουν ως προς τις πρώτες εγκαταστάσεις των Μυκηναίων (Αχαιών) στο ανατολικό Αιγαίο κατά το 14ο και 13ο π.Χ. αι., περίοδο της εκρηκτικής εξαπλώσεως των Αχαιών και της κυριαρχίας των στην ανατολική Μεσόγειο.

Ο αρχαιολόγος Σεραφείμ Χαριτωνίδης (εφημ. Καθημερινή Αθηνών, 25.10.1962) με αρχαιολογικές έρευνες έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο αρχαιότερος οικισμός των Αχαιών στο νησί της Λέσβου, πρέπει να αναζητηθεί κατά προτίμηση στη θέση Μάκαρα

που βρίσκεται στο δυτικό στόμιο του κόλπου της Καλλονής. Στα Μάκαρα ο Σ. Χαριτωνίδης βρήκε κιβωτιόσχημους τάφους, χαρακτηριστικούς του Μυκηναϊκού Πολιτισμού. Η περιοχή αυτή απέχει από το ακρωτήριο του Αγίου Φωκά περίπου 5 μίλια και μπορεί να αποτελέσει την πρώτη εγκατάσταση, όπως πιστεύει ο Σ. Χαριτωνίδης, αλλά είναι πολύ πιθανό ο Άγιος Φωκάς με την τεράστια και εύκολη στην απόβαση παρακείμενη αμμουδιά, να υπήρξε το τοπίο της πρώτης προσόρμησης και της καθιέρωσης με βωμούς της πρώτης τους λατρείας στη Λέσβο, κατά το 14ο ή 13ο π.Χ. αι.

γ) Στην Οδύσσεια του Ομήρου, που αποτέλεσε πηγή για το γνωστό ποίημα της Σαπφούς για το «κοινόν» τέμενος (ραψ. γ' 176-198), αναφέρεται σαφώς, ότι τα πλοία των Αχαιών, που ξεκίνησαν από τη Λέσβο, έφθασαν στη Γεραιστό της Εύβοιας (ακρωτήριο και όρμος στη νότια άκρη της Εύβοιας) νύκτα. Άρα έφυγαν ημέρα και θα ήταν παράλογο να έφθασαν τόσο σύντομα, ξεκινώντας από το μυχό του Πυρραίου κόλπου (Καλλονής - Λέσβου) που βρίσκονται τα «Μέσα», υπολογίζοντας ότι η απόσταση Αγίου Φωκά - Γεραιστού, που είναι 113 περίπου μίλια, καλύπτεται σε 23 ώρες, με τη μέγιστη δυνατότητα της εποχής εκείνης.

δ) Στην Παγκόσμια Ιστορία των εκδόσεων Ελευθερουδάκη (1932, τόμ. Α', βιβλίον έκτον, μέρος πέμπτον, σελ. 540), με διευθυντή συντάξεως το Στάθη Καραβία και συνεργάτες τους: Κ. Αμαντο, Π. Καρολίδη, Σ. Μαρινάτο, Μ. Στεφανίδη κ.ά. στο κεφάλαιο «Αι παρά το Αιγαίον Αποικίαι», «Αιολίς», αναφέρεται: «... Η Λέσβος, νήσος μεγάλη και πλουσία, είδε τους πρώτους αποίκους και κατέστη ολόκληρος Αχαϊκή (Αιολική), εκτός μίας πόλεως της Βρίσης (Βρήσης). Επίσης, απωκίσθη η Τένεδος. Οι διαβάντες εις την αντίπεραν ακτήν Αχαιοί, ίδρυσαν εκεί σειράν ολην πόλεων».

Μια ερμηνεία που μπορεί να δοθεί στη μη

To γεφύρι του Αγορόσκου (φωτ. Μπάρυ Στηλ)

κατάληψη της αρχαίας (ατείχιστης) Βρίσας, είναι ο σεβασμός που επέδειξαν αυτοί οι Αχαιοί - Αιολείς στο τέμενος κοινής λατρείας για τους θεούς τους, που ίδρυσαν προηγηθέντες συμπατριώτες τους, στον τόπο της πρώτης απόβασης, στο ακρωτήρι του σημερινού Αγίου Φωκά, στις υπώρειες του οποίου βρισκόταν η αρχαία Βρίσα.

15 Μαΐου 1996
Κωνσταντίνος Α. Κώστας
(αναδημοσίευση από το περιοδικό
«Αιγαιοπελαγίτικα Θέματα»,
Ιούλιος - Αύγουστος 1996)

Μαρτυρίες ξένων περιηγητών για το χωριό μας

Αναφορά του Boutan μέλους της Γαλλικής Σχολής Αθήνας απευθυνόμενη στον υπουργό Παιδείας της Γαλλίας για την τοπογραφία και ιστορία της νήσου Λέσβου (1855).

Δημοσιεύτηκε στα αρχεία των επιστημονικών αποστολών (Παρίσι, 1856).

Από το βιβλίο του Παν. Παρασκευαΐδη «Οι περιηγητές για τη Λέσβο, β' έκδοση, Αθήνα 1983, σελ. 143):

Ο ποταμός είναι απ' τα πιο πλούσια χωριά του νησιού, όπου υπάρχουν ελάχιστοι φτωχοί κι όπου βασιλεύει μεγάλη δραστηριότητα.

Απ' τον Ποταμό πας δια θαλάσσης με ούριο άνεμο σε 2 ώρες στην Καλλονή, είκοσι λεπτά απ' τη Σκάλα της Βρισάς στο ακρωτήρι

του Βούρκου¹ υπάρχουν χαλάσματα ενός παλαιοχριστιανικού εξωκλησιού. Κι αν δεν έρχεται ποτέ κανένας παπάς να το λειτουργήσῃ, το μικρό καντήλι του ιερού του είναι πάντα γεμάτο με λάδι... Κοντά στην είσοδό του υπάρχουν δυο ιωνικοί κίονες² από άσπρο μάρμαρο. Λέγεται Άγιος Φωκάς, ο Άγιος του Φωτός, που εύκολα μας κάνει να σκεφθούμε ότι εδώ υπήρχε ένας ναός του Απόλλωνος³, ο οποίος κατά τη Χριστιανική εποχή έγινε εκκλησία και κράτησε και αυτό, το ειδωλολατρικό του όνομα. Το βράδυ στην Βρισά ένας Έλληνας, που δεν είχε διαβάσει αρχαία κείμενα, γιατί δύσκολα ήξερε και απλή ανάγνωση, με ρώτησε: «Επήγατε η ευγένειά σας εις τον ναόν του Ηλίου;». Κι αυτή η ερώτηση που έγινε ανάμεσα σε 15 χωρικούς δεν παραξένεψε κανέναν. Όλοι την κατάλαβαν...

Η Βρισά ένα τέταρτο της ώρας απ' το ακρωτήρι Βούρκος έχει 400 περίπου σπίτια, όλα Ελληνικά. Είναι θλιβερή αντίθεση μ' ότι είδαμε μέχρι τώρα. Όλα τα σπίτια είναι φτωχικά⁴ κι η αθλιότητα είναι γενική, αν και η πεδιάδα μπροστά στο χωριό είναι αρκετά εύφορη. Η παγωνιά του 1851⁵, μια επιδρομή ακρίδων το 1854 κι η στέρηση του σίτου της Μαύρης Θάλασσας (λόγω του Κριμαϊκού πολέμου)⁶ ωδήγησαν τους κατοίκους σε μιαν αληθινή φτώχεια, που υποπτεύομαι θα μεγαλώσῃ ακόμα⁷. Εδώ κοντά υπάρχει ένας Γατελούζικος πύργος αρκετά καλά

διατηρημένος.

Ο Πολυχνίτος είναι ένα μεγάλο χωριό με κατοίκους Τούρκους και Έλληνες μισούς-μισούς.

1. ασφαλώς εννοεί το ακρωτήρι του Αγίου Φωκά.
2. ο ναός ήταν δωρικού ρυθμού.
3. ο ναός δεν είχε σχέση με τον Απόλλωνα αλλά ήταν αφιερωμένο στο Δίόνυσο τον Βροσαγενή.
4. εκείνη την εποχή (1855) τα περισσότερα σπίτια ήταν λασπόκτιστα ή πλινθόκτιστα.
5. αναφέρεται στην τρομερή παγωνιά, τον «Κάη», όπως τον είπαν οι χωριανοί, που κατέστρεψε όλα τα λιόδεντρα.
6. Κριμαϊκός πόλεμος (1854-1855). Πολιορκία της Σεβαστούπολης από τους Αγγλογάλλους.
7. ακολούθησε ο καταστροφικός σεισμός του 1867.

Βασίλης Ψαριανός

Τα μέτρα και τα σταθμά του χωριού μας

Οι παπούδες και οι πατεράδες μας είχαν τα δικά τους μέτρα και σταθμά. Στα νταλαβέρια τους λογάριαζαν την αξία, το βάρος, την απόσταση και τον όγκο με τον δικό τους τρόπο.

Όσοι διέθεταν τον παρά (τουρκ. para), οι παραλήδες, πλήρωναν με γρόσια. Ένα γρόσι (από το βενετ. grosso) ισοδυναμούσε με σαράντα παράδες ή με το 1/100 της τούρκικης λίρας. Πιο γερό νόμισμα ήταν τα μετζίτια. Το μετζίτι ήταν χρυσό αρχικά κι αργότερα ασημένιο τούρκικο νόμισμα και ισοδυναμούσε με το 1/5 της τουρκικής λίρας (4,20 χρυσές δραχμές). Όσοι είχαν καζαντίσει στην ξενητειά είχαν στον κεσέ τους (τουρκ. kese: βαλάντιο) και πεντόλιρα και φλουριά. Τα φλουριά ήταν παλιά χρυσά νομίσματα, βυζαντινά (κωνσταντινάτα), βενετσιάνικα (δουκάτα) ή τούρκικα (μαχμουτιέδες).

Ο πολύς κόσμος, οι φουκαράδες, που δεν είχαν γρόσια, έβγαζαν το άχτι τους στους πλούσιους κατασκευάζοντας παροιμίες· έτσι βγήκε η παροιμία «κάλλιο γνώση παρά γρόσι». Όσο για τα φλουριά τα... γνώριζαν από τα παραμύθια και τα παιδικά τραγούδια: «σας πήραμε σας πήραμε φλουρί κωνστα-

ντινάτο».

Άρχοντες και φουκαράδες μετρούσαν το βάρος που πουλούσαν ή που σήκωναν με την οκά (τουρκ. okka). Μια οκά είχε τετρακόσια δράμια (σήμερα 1.282 γραμμάρια). Έτσι ο ξύπνιος τα είχε τετρακόσια, ενώ ο χαζός ήταν ξύκικος (ξύτσους), αφού από τα μιαλά του έλειπαν αρκετά δράμια.

Τις μεγάλες ποσότητες τις μετρούσαν με τα καντάρια. Ένα καντάρι ισοδυναμούσε με 44 οκάδες (τουρκ. kantar). Κανταρτζής λεγόταν ο κατασκευαστής κανταριών και πιθανώς ο ζυγιστής.

Όταν έλεγαν οι παλιοί «τον έφαγε στο καντάρι» σήμαινε πως ο κανταρτζής ξεγέλασε στο ζύγισμα τον αγοραστή ή πωλητή, ανάλογα με την περίπτωση. Με τα καντάρια μετρούσαν τον ασβέστη, τα κάρνα, και το... μάλαμα (στα παραμύθια η πρόικα της βασιλοπούλας δεν έπεφτε κάτω από σαράντα καντάρια μάλαμα).

Στο μαξούλι το λιόκαρτιο τον μετρούσαν, όπως και σήμερα, με τα μόδια (μόδι από το μεσαιωνικό μόδιος, που ήταν μέτρο ξηρών καρπών ισοδύναμο με το 1/6 του αρχαίου μεδίμνου, 8,75 λίτρες).

Ένα μόδι παλιά ζύγιζε 500 οκάδες ελιές, ενώ σήμερα 641 κιλά.

Το λάδι μετριόταν στο ελαιοτριβείο με τα λαγήνια (αρχαίος λάγυνος ή στάμνος). Το λαγήνι ήταν ένα χάλκινο δοχείο, επικαστερωμένο εσωτερικά, που χωρούσε 6,42 οκάδες λάδι.

Από το ελαιοτριβείο το λάδι ερχόταν στο σπίτι με τα τουλούμια, που τα σήκωναν οι χαμάληδες, και το έχυναν στα κιούπια που χωρούσαν 80 λαγήνια, στις μπαταλέρες (40-50 λαγήνια) και στις φτίνες (10 λαγήνια). Από τα κιούπια γέμιζαν με τη γαλιά (νεροκολοκύθα) τις βαρέλες – από κει βγήκε και το γαλουμετρώ – που τις έπαιρναν οι λαδέμποροι με τους αραμπάδες να τις πάνε για πούλημα.

Όσοι δεν είχαν «στον ήλιο μοίρα» ούτε μια ρίζα ελιάς να βάλουν τη σοδειά τους το λάδι,

αγόραζαν το λάδι με το μισοκαδιάρικο μπουκάλι ή ζητούσαν ένα λαδικό δανεικό λάδι, να λαδώσουν τη λαχανίδα τους.

Πολλές φορές το λάδι αποτελούσε στα παζάρια τη σταθερή ανταλλακτική αξία. πολλές αγορές γίνονταν με τόσους τενεκέδες λάδι. Ακόμα και στα προξενεία το μέτρημα στην προίκα της νύφης υπολογιζόταν σε λάδι.

Τις αποστάσεις τις μετρούσαν με τα ντούμια (τουρκ. adim: βήμα). Ένα ντούμ(ι) ήταν όσο το άνοιγμα ενός βήματος. Οι εκτελέσεις τότε των μελλοθάνατων, ανθρώπων ή θηραμάτων, γινόταν στα έξι ντούμια.

Το πανί, αγοραστό ή υφαντό, μετριόταν με τις πήχες. Ο επίσημος πήχυς είχε οχτώ ρούπια και αντιστοιχούσε με 64 εκατοστά (εμπορικός πήχυς), ενώ ο αρχαίος ελληνικός είχε 46 εκατοστά. Οι μόνοι που είχαν ξύλινο πήχυ για να μετρούν τα υφάσματα ήταν οι υφασματέμποροι. Όλοι οι άλλοι μετρούσαν με βάση τον πήχυ του ανθρώπινου χεριού, από τον αγκώνα ως την άκρη του μικρού δαχτύλου· έτσι οι «μακρυχέρηδες» κέρδιζαν πάντα πολλούς πόντους!

Το βάθος του νερού στη θάλασσα ή στα πηγάδια, όσοι κατόρθωναν να μην πνιγούν, τα μετρούσαν με τις οργιές. Η οργιά είχε μήκος επίσημα (αγλυκή οργιά) 1,83 μέτρα και ανεπίσημα όσο φτάναν τα δύο χέρια τεντωμένα.

Στο αλώνι, τα δημητριακά τα μετρούσαν με το συνοίκι (σνίτσ). Το συνοίκι, που ήταν μέτρο χωρητικότητας διαδομένο σε όλες τις βαλκανικές χώρες, προήλθε από τον αρχαιό χοίνικα (48 χοίνικες έκαναν έναν αρχαιό μέδιμνο). Το συνοίκι ήταν ένα μεταλλικό δοχείο που χωρούσε οκτώ οκάδες σιτάρι ή άλλα δημητριακά.

Για λιγότερο σημαντικούς υπολογισμούς χρησιμοποιούνταν πρόχειρα μέτρα, όπως ήταν η πιθαμή (σπιθαμή) «δύο πιθαμές ανθρωπος», το μονόχειρο ή η φούχτα «ένα μονόχειρο κτσιά», «δύο φούχτες κθάρ», το καλάθι για τον υπολογισμό της απόδοσης της

μαζώχτρας (ένα καλάθι 8-9 οκάδες ελιές), το γομάρι (αρχαίο γομάριον, γόμος: φορτίο πλοίου ή ζώου) που ήταν η ποσότητα ξύλων, ελαιόκαρπου ή άλλου είδους, που μπορούσε να μεταφέρει ένα υποζύγιο, γαϊδούρι ή μουλάρι.

Στις αγοραπωλησίες συνηθισμένο ήταν το σύστημα της τράμπας (από το τούρκ. trampra: ανταλλαγή). Με το σύστημα αυτό ανταλλάσσονταν είδος με είδος· τόσο λάδι ανταλλάσσονταν με τόσο σιτάρι. Στην κατοχή οι μαυραγορίτες είχαν φτάσει να κάνουν τράμπα μια με μία, δηλαδή μια οκά λάδι ανταλλάσσονταν με μία οκά στάρι.

Για την αγορά πραγμάτων μικρής αξίας, ψιλικών ή για την πληρωμή εισιτηρίου στα... «θέάματα» χρησιμοποιούνταν πολλές φορές ως νομισματική μονάδα το αυγό. Έτσι για να περάσεις στο χώρο όπου κάποιος πλανόδιος Κουταλιανός επιδείκνυε τις μικές του δυνάμεις ή να μπεις στον καφενέ, όπου κάποιος καραγκιοζοπαίχτης ή χειριστής χειροκίνητης κινηματογραφικής μηχανής πρόβαλε ταινίες του Ταρζάν, έπρεπε να προσκομίσει 2 έως 6 αυγά. Έτσι, τα παιδιά για να συμπληρώσουν το εισιτήριό τους και να απολαύσουν το «θέάμα» στερούσαν πολλές φορές και το φόλι από τη φωλιά!

Βασίλης Ψαριανός

Ο Αντώνης ο δάσκαλος

Με τον Αντώνη τον δάσκαλο συναντήθηκα για πρώτη φορά, εντελώς τυχαία, πάνω στο ξωκλήσι του Χριστού. Ήμουν φοιτητής τότε κι ακόμα μανιώδης κυνηγός – πολύ αργότερα ξύπνησε η οικολογική μου συνείδηση και τώρα δεν υποφέρω ούτε καρδερίνα στο κλουβί. Ήταν τέλη Σεπτέμβρη κι είχα βγει για κυνήγι στα ορτύκια. Πάνω από τις Καμάρες μ' έπιασε μια ξαφνική φθινοπωρινή μπόρα και έτρεξα να σακιντήσω στο ξωκλήσι. Εκεί, όπως καθόμουν και χάζευα τη μπόρα, νά σου και ο Αντώνης που βρήκε κι αυτός τη μέρα να επισκεφτεί, όπως μου

είπε, τον Παλιόπυργο.

Εκεί καθώς περιμέναμε να καλοσυνέψει, άκουσα για πρώτη φορά το δάσκαλο να μιλά για το «όραμά» του. Η κουβέντα ξεκίνησε από τον Παλιόπυργο. Δεν είναι τυχαία η θέση που διάλεξαν οι Γενοβέζοι αφέντες να χτίσουν τον Πύργο τους, άρχισε την κουβέντα ο Αντώνης. Αυτός ο τόπος ήταν ο αφαλός της γης. Τίποτα δεν του έλειπε: παχειά γη, άφθονο νερό, προσανατολισμός προς την Ανατολή και το Νοτιά.

Αυτή η γη παλιά πρέπει να έτρεφε δυο χωριά σαν το δικό σας. Τώρα έχει σχεδόν αχρηστευτεί. Μοιρασμένη σε χωραφάκια, μια απαλωνιά τόπος το καθένα, να τη ζώνουν από παντού οι φράχτες και να της βυζαίνουν τη δύναμη. Σε λίγα χρόνια θα πνιγεί ολότελα, θα έχει καταντήσει ένα αδιάβατο ρουμάνι. Είναι ανάγκη να ενοποιηθεί ολόκληρη η παραποτάμια έκταση, από το παλιό τσιφλίκι του Μαχμούτ στο Βοριά ως το τσιφλίκι του Αγά στο Νοτιά. Ν' ανοιχτεί το ποτάμι και να δεθεί το νερό του, όπως τα παλιά χρόνια, να ποτίζει τα περιβόλια ως τον Παλιόπυργο. Κι αν δε φτάνει το ποτάμι να γίνουν γεωτρήσεις. Να τροφοδοτηθούν τα αντλιοστάσια με ηλεκτρικό ρεύμα για να μπορούν να πιάνουν το νερό από βαθιά. Πριν απ' όλα όμως πρέπει να φύγουν από τη μέση οι φράχτες, να μπουν οι μπουλντόζες και τα τρακτέρ να ανακατώσουν βαθειά τη γη, να φύγουν τα ζιζάνια. Και γι' αυτό ένας τρόπος μόνο υπάρχει: να συνεταιριστούν οι χωριανοί. Ο καθένας να συμμετέχει με τη γη του ή τη δουλειά που θα προσφέρει στο συνεταιρισμό. Έτσι μπορεί να ζωντανέψει η αιμπελοκαλλιέργεια που άκμαζε τα αρχαία και βυζαντινά χρόνια, όπως γράφει η ιστορία και μαρτυρούν οι ονομασίες Παλιάμπελα και Παλιαμπέλα.

Να ζωντανέψει η φρουτοκαλλιέργεια με τις μηλιές, τις κυδωνιές, τις καρυδιές, τα ροδάκινα και τα ζαρταλούδια. Να φυτευτούν μποστάνια, πατάτες, κηπευτικά, ακόμα και καλαμπόκι και μπαμπάκι, σουσάμι και μυρουδιά που ευδοκιμούσαν τα παλιά χρόνια,

όπως θυμούνται οι γέροντες.

Έτσι που μιλούσε ο Αντώνης ο δάσκαλος με είχε συνεπάρει και πετούσα μαζί του πάνω σε μαγικό χαλί και έβλεπα από ψηλά την εύφορη γη δίπλα στο ποτάμι, τη μια να μαυρίζει από εκατοντάδες αλέτρια, που την οργώνουν, την άλλη να πρασινίζει και να κοκκινοβολά έτοιμη να γεννήσει χίλιων λογιών παραδεισένιους καρπούς.

Κι έβλεπα δροσερά κορίτσια με κόκκινα μάγουλα να γεμίζουν τα κοφίνια με τραγούδια και ζουμερούς καρπούς της ευλογημένης γης, που αντάμειψε χιλιαπλάσια τον ιδρώτα των δουλευτάδων της.

Ξανάκουσα τον Αντώνη το δάσκαλο άλλη μια φορά κάτω από τον πλάτανο του χωριού να αγωνίζεται να πείσει τους χωριανούς για τις ιδέες του: «δεν είναι φτωχός ο τόπος σας» τους έλεγε, «χρειάζεται φαντασία, τόλμη και δουλειά για να γίνει γη της Επαγγελίας».

Τότε άκουσα και την πρώτη φαρμακερή σαιτιά που άφησε φεύγοντας ένας μεγαλοκτηματίας χωριανός κατά του Αντώνη: «Θέλει ο Ισκαριώτης να μάθει τώρα και σε μας γράμματα». Και το «Ισκαριώτης» δεν το είπε τυχαία: το μισό αναφερόταν στην Ικαρία, την πατρίδα του Αντώνη, και το άλλο μισό στον Ιούδα, τον προδότη του Χριστού.

Ο Αντώνης καταγόταν από την Ικαρία και ήταν ο τέταρτος χρόνος που υπηρετούσε σαν δάσκαλος στο χωριό μας. Όλοι στο χωριό είχαν να το λένε για το δάσκαλο που συμμάζεψε τα παιδιά από τα σοκάκια και πως από τότε που πάτησε το πόδι του στο σχολείο δεν υπήρχε πια παιδί που να μην αγαπούσε τα γράμματα. Χρόνια είχε να δει το σχολείο του χωριού τέτοια ζωντάνια, από τα προπολεμικά χρόνια που λειτουργούσε σαν εξατάξιο. Μετά τον πόλεμο, χρόνο με το χρόνο, λιγόστευαν τα σκολιόπαιδα. Ο κόσμος έφευγε στις Αθήνες, στην Αυστραλία και στη Γερμανία. Μαράζωνε το χωριό κι όσοι απόμειναν δεν έκαναν πια πολλά παιδιά: που να τα βγάλει πέρα ένας φαμελίτης με τόσα έξοδα;

Κάθε τόσο έκλεινε και μια τάξη στο σχολείο και από εξατάξιο έγινε τριτάξιο. Όταν διορίστηκε στο χωριό μας δάσκαλος ο Αντώνης, βρήκε τις τρεις αίθουσες του σχολειού κλειστές κι αραχνιασμένες. Κάλεσε τους χωριανούς στο σχολείο: βοηθήστε να επισκευάσουμε τη μεγάλη αίθουσα που είναι κλειστή.

Προσφέρθηκαν μερικοί: ένας άκληρος ευκατάστατος πρόσφερε μερικά χρόματα, ένας μαραγκός μερεμέτισε τα πατώματα, άλλος ασβέστωσε τους τοίχους. Ύστερα κάθισε ο Αντώνης κι έγραψε γράμματα σ' ανθρώπους σπουδαίους: «Θέλουμε βιβλία, μια κινηματογραφική μηχανή και ταινίες για να μορφωθούν τα παιδιά μας».

Άρχισαν να καταφθάνουν δέματα με βιβλία και μια μέρα ήλθε κι ένα μεγάλο κασόνι με την κινηματογραφική μηχανή.

Από τότε, κάθε Κυριακή μετά την εκκλησία ο Αντώνης μάζευε τα παιδιά στο σχολείο κι έπαιζε ταινίες. Σιγά-σιγά μάζευόνταν και μεγάλοι, άντρες και γυναίκες, που κάθονταν όλοι μ' ανοιχτό το στόμα κι άκουγαν τον Αντώνη το δάσκαλο να τους ξηγά το καθετί που έβλεπαν.

Μετά απ' αυτό έβαλε μπρος και συγύρισε και την άλλη αίθουσα που ήταν κλειστή. Εκεί μάζεψε όλους τους παλιούς αργαλειούς που βρήκε πεταμένους στο χωριό. Κάλεσε και τη θειά το Σταματό, που ήταν δεξιοχέρα και ήξερε να βάζει πανί στον αργαλειό, κι ορμήνεψε τα κοπελούδια του σχολειού πώς να βάζουν τα στημόνια, πώς να περνούν τη σαΐτα και να δουλεύουν τις πατήτηργιες. Σε λίγο καιρό όλα τα κορίτσια ήξεραν να υφαίνουν και παράβγαιναν ποια θα κάνει τα πιο φανταχτερά πλουμιά στο πευκέλι της. Μέχρι καμίνι έχτισε στην αυλή του σχολειού ο Αντώνης, να ψήνει τα πήλινα γλαστρέλια που έπλαθαν τα μαθητούδια. Έφερε και τον μπάρμπα Στρατή που είχε παλιά μπαρντακτοίδικο να δασκαλέψει τα παιδιά πώς να πλάθουν και να ψήνουν τον πηλό.

Κι όταν έφτανε το τέλος της σχολικής χρονιάς, γίνονταν πραγματικό πανηγύρι στην

αυλή του σχολείου. Εκεί οι χωριανοί έβλεπαν τα κατορθώματα των παιδιών τους και δεν πίστευαν στα μάτια τους. Είχαν στολισμένα σε πάγκους υφαντά και κεντήματα, κμαρέλια χρωματιστά και γλάστρες και κούκλες από πηλό, και διάφορα στολίδια και κομπολόγια από χοχλίδια. Εκεί όμως που δεν αναγνώριζαν τα παιδιά τους ήταν όταν έπαιζαν το θέατρο οι μαθητές της τελευταίας τάξης: γελούσαν κάθε χρόνο με την ψυχή τους να βλέπουν μικρά παιδιά να μεταμορφώνονται και να παίζουν τους μεγάλους σα να ήταν αληθινοί.

Δεν πρόλαβε να κλείσει τον τέταρτο χρόνο του σα δάσκαλος ο Αντώνης και έγινε η δικτατορία. Με τους πρώτους που απολύθηκαν ήταν κι αυτός, με την κατηγορία ότι «εμφορείται από αντεθνικάς ιδέας και επιδιώκει την εγκαθίδρυση κολεκτίβας εις το χωριόν όπου υπηρετεί».

Τον ξαναείδια μια φορά τον Αντώνη, το βράδυ που ο κόσμος είχε ξεχυθεί στους δρόμους της Αθήνας πανηγυρίζοντας την πτώση της δικτατορίας. Προχωρούσε αγκαλιά με τον ποιητή Ρίτσο στην Πανεπιστημίου. Του φώναξα «γειά σου Αντώνη» από μακριά. Με κοίταξε με μάτια που έκαιγαν σα να'χε πυρετό, και με χαιρέτησε κουνώντας ζωηρά και τα δυο του χέρια. Δεν πιστεύω όμως πως με αναγνώρισε: όλοι εκείνοι το βράδυ χαιρετιούνταν και αγκαλιάζονταν κι ας ήταν άγγωστοι.

Το ίδιο καλοκαίρι που έπεσε η δικτατορία γύρισα στο χωριό, μετά από χρόνια που έλειπα. Την άλλη κιόλας μέρα είπα να κατέβω στα Περιβόλια. Ο πατέρας μου με προειδοποίησε: «που θα πας μέσα στα ρουμάνια, θα σε φάνε τα φίδια». Δεν με φάγαν τα φίδια, αλλά γύρισα φαρμακωμένος. Ο λόγος του Αντώνη, που μου είχε πει εκείνη τη βροχερή μέρα πάνω στο Χριστό, είχε βγει αληθινός: η όμορφη γη ήταν πια ένα απέραντο ρουμάνι, γεμάτο φίδια φαρμακερά.

Βασιλης Ψαριανός

Υ.Γ. Τα πρόσωπα του διηγήματος είναι φανταστικά.

Ou Αλ(ι)βάνστους (ή τα κατά Μιχαήλο και Βλουτίνα)

Στο χωριό, τον έλεγαν αλιβάνιστο, ίσως γιατί δεν ευκαιρούσε ούτε την Κυριακή να πάει στην εκκλησία να ανάψει ένα κερί. Μόνο το Πάσχα, το βράδυ της Ανάστασης, εμφανίζοταν αγνώριστος στην εκκλησιά με το μισό κούτελο άσπρο σαν αυγό, εκεί που το σκέπταζε η μαντήλα που φορούσε σα σαρίκι να μην τον ταρλακώνει ο ήλιος το καλοκαίρι ή ο παγωμένος αγέρας το χειμώνα.

Έμπαινε στην εκκλησιά ο Μιχαήλος, λίγο πριν το «Δεύτε λάβετε φως», με το άσπρο μεταξώτο πουκάμισο, υφαντό της μάνας του, κουμπωμένο ως επάνω στο λαιμό, με τα κατάμαυρα μαλλιά του βρεγμένα και χτενισμένα με χωρίστρα στη μέση και οι γυναίκες από το γυναικωνίτη σκουντούσαν η μία την άλλη:

– Καλέ ποιος είνι αυτός που μπαίνει;
Και η πρώτη που τον αναγνώριζε το φώναζε μ' ένα πνιχτό γέλιο:

– Ο Μιχαήλος μωρή, ο αλ(ι)βάνστους.
Ολημερίς κι ολοχρονίς ο Μιχαήλος απ' τ' άγρια χαράματα, ώσπου σκοτείνιαζε, βώλαζε στα χωράφια του, σέρνοντας τα ζα και τα κουλάγια της δουλειάς του. Όργωνε, έσπερνε, μάζευε ελιές, φύτευε αμπολάδες, καθάριζε, μπόλιαζε έχτιζε σέτια, έβαζε περιβόλια, θέριζε κι αλώνιζε και αναπαμόδεν είχε.

Καβαλούσε το μουλάρι, έδενε από πίσω την κατσίκα και παραπίσω ακολουθούσαν τα χιμέρια και οι προβατίνες. Πότε πότε έβαζε καμιά φωνή στα ζα που χασμερούσαν μέσα στις λυγαριές της ποταμιάς: «α, ρε κουλέτζα, ανάθεμά σοι ναμκιόρκουζο!» «Ντε, ρε κάλπ(η)!»

Ωσπου ζούσε η μακαρίτισα η μάνα του έβγαινε τα βράδια ως τον καφενέ. Καθόταν σε μια γωνιά, έπινε ένα ρακί και νωρίς-νωρίς γυρνούσε στο γιατάκι του. Από τότε όμως που πέθανε η γριά, δεν τον έβλεπε ούτε ο καφενές. Γυρνούσε από τα χωράφια κι ώσπου

να ξεσάσει τα ζα, να ετοιμάσει το αυριανό του ψώμισμα, η νύστα του παραλυούσε το κορμί κι αποκαρμένος έγερνε στα στρωσίδια κι αποκοιμιόταν σα βώλαδος, χωρίς όνειρα, ως το πρώτο λάλημα του πετεινού. Έτσι συνεχιζόταν η ζωή του Μιχαήλου με τις κάψες του καλοκαιριού, με τις μπόρες του φθινόπωρου, τα κιράγια του χειμώνα και με τις μοσκοβολιές της άνοιξης.

Έτρεχε ο Μιχαήλος να προκάνει τις δουλειές, να τις κάνει όλες στην ώρα τους κι όλο κάποια έμενε πίσω. Και τότε άκουγε τη φωνή της μάνας του, κι ας ήταν πεθαμένη εδώ κι έξι χρόνια: «Μιχαήλο, κανόνοι πότε θα πας για άλεσμα, θα' πουμείνουμε χουρίς ψουμί», «τα ζα στου σουθύρ' θα καρνιάσιν χουρίς νιρό τόσις μέρες», «στου Μέλαγγα θα τσείντι αλιάδα οι ελιές τσι θα τσ' κβανίσ' στη θάλασσα σα θα κατέβ' γι λάγκαδους».

Εκείνο το χειμώνα οι ελιές είχαν απομείνει ψιλές σαν μπιμπίλια· και σα να μην έφτανε αυτό, έριχνε κάθε νύχτα ένα κιράι σαν χιόνι. Με την πρώτη χούφτα που μάζευες κάτω από την ελιά, μάργωναν τα χέρια σου και γίνονταν σαν ξύλα· κι άντε να πιάσεις πια ελιά με δύο κούτσουρα. Άλλα πάλι ψιλές, ξεψιλές, έπρεπε να μαζευτεί ο καρπός. Μάζευε ο Μιχαήλος ξερόκλαδα, ξετρύπωνε και στεγνό προσάναμα και έβαζε φόκο. Έσκαγαν οι πρίνοι και οι ασπαρτιές σαν πατλάκια μέσα στο πρωινό. Και μόνο που άκουγες από μακριά τη φωτιά να παρλαντίζει, ένιωθες να ζεσταίνεται το αίμα στις φλέβες σου.

Ένα τέτοιο παγωμένο πρωινό, στο διπλανό χωράφι του Κρικέλα μάζευε ελιές η παρακόρη του η Βλουτίνα. Είχε έλθει το κατσουδιάρικο πριν από χρόνια με τη μάνα της και τα μικρότερα αδέλφια της από τα χωρά του Μεσότοπου κι η μάνα της την έδωσε παρακόρη στον Κρικέλα· κι αυτός την έζεψε στη δουλειά από την πρώτη κιόλας μέρα.

«Θα' χει το φαί της, τα ρούχα, τα παπούτσια της και θα της βάζουμε στην μπάντα κάθε

χρόνο και μια λίρα για την προίκα της», είπε στη μάνα της Βλουτίνας ο Κρικέλας.

Κι η μάνα της, που απόμεινε χήρα στα σαραντατρία της η έρμη, και είχε να ταΐσει άλλα πέντε στόματα μ' ένα ψωρομεροκάματο, κούνησε το κεφάλι της μοιρολατρικά. Τι να έλεγε η καῦμένη; Όπου φτωχός κι η μοίρα του!

Το αφεντικό της Βλουτίνας, ήταν από τους αρχόντους του χωριού. Κρικέλας ήταν το παρανόμι που του έβγαλαν οι χωριανοί, γιατί περνούσε από την κρικέλα τα αυγά που έφερναν στο μπακάλικό του οι νοικοκυρές να αγοράσουν μπογιές για τα νήματα.

Άμα το αυγό χωρούσε στην κρικέλα, που είχε σα μέτρο, το γύριζε πίσω σουφρώνοντας τη γερακίσια μύτη του: «αυτό είνι πιρκίσιο, δεν είνι από όρθα· να φερς άλλου μιγαλύτιρο».

Φορούσε τ' αποφόρια της Κρικέλαινας η Βλουτίνα και πήγαινε μοναχή της στα λιοκτήματα να σηκώνει από κάτω τις ελιές, ώσπου να' ρθει η ώρα να βάλει τέμπλα ο Κρικέλας. Τότε πια έστελνε τον ταΐφα με ένα ραβδιστή και δυο μαζώχτριες ακόμα. Κείνο το πρωινό έκλαιγε η Βλουτίνα κάτω από το λιόδεντρο από το κρύο που της σουύβλιζε τα πόδια και τα χέρια.

Μόλις άκουσε το ροδάνισμα της φωτιάς στο διπλανό χωράφι, ανασηκώθηκε κι απόμεινε όρθια να αφουγκράζεται τη φωτιά, σα να' ταν γλυκιά μουσική, όταν περνά μεσάνυχτα από το σοκάκι και την ξυπνά μέσα στο ζεστό της στρώμα.

Ύστερα πλησίασε στο φράχτη και κοίταζε από μακριά την καμπανούστρα της φωτιάς που έγκαιγε στο ξάγναντο. Τότε είδε και το Μιχαήλο πάνω στην πέτρα που άναβε μ'ένα δαυλί το τσιγάρο που μόλις είχε στρίψει.
— Καλέ, θα μοι δώγς τσι μένα ένα δαυλί ν' ανάψου κουμάτ' φουτιούδα να ξιμαργώσου τα χειρέλια μ';

Σήκωσε τα μάτια του ο Μιχαήλος, είδε τη Βλουτίνα στο φράχτη να στέκεται μελανιασμένη.

— Έλα δω να πυρουθείς· πού ν' ανάψε φουτιά που' νι ούλα ύμιλντισμένα¹;

Έμεινε διστακτική στο φράχτη η Βλουτίνα.

— Έλα δω! επανέλαβε ο Μιχαήλος.

Κι άπλωσε τη χερούκλα του πάνω από τη φωτιά προσκαλώντας τη Βλουτίνα στη ζεστασιά της.

Αναμέρισε την αχλάδα από το φράχτη η Βλουτίνα και πέρασε στο χωράφι του Μιχαήλου.

Ανασηκώθηκε ο Μιχαήλος και την έβαλε να καθίσει στην πέτρα· ύστερα πήρε ένα ξύλο και σύβαλε τα χοντρόκλαδα που έμεναν άκαυτα.

Πύρωνε τα χέρια της η Βλουτίνα γυρνώντας τις παλάμες της μέσα έξω, με τα μάτια χαμηλωμένα στη φωτιά.

Έλυσε το μεσάλι ο Μιχαήλος πήρε μια φουτιά φουρνιστά σύκα και τα πρόσφερε στη Βλουτίνα:

— Φάγε να ζισταθούν τσι ταπουμέσα σ', της είπε βραχνά.

Κι ένιωσε την καρδά του να χορεύει το μπαλαμπάνη στο στέρνο του, καθώς η Βλουτίνα τον κοίταξε για πρώτη φορά με τα μαύρα μάτια της γεμάτα ευγνωμοσύνη.

Κείνη τη νύχτα ο Μιχαήλος δεν μπόρεσε να κλείσει μάτι. Στριφογύριζε στο γιατάκι του και μόλις έκλεινε τα μάτια του έπαιρναν φωτιά τα σκεπάσματά του και μέσα από τις φλόγες ξεπρόβελναν τα μαύρα μάτια της Βλουτίνας. Και τότε κρύος ιδρώτας τον περέχυνε και τιναζόταν συγκρυασμένος. Την άλλη μέρα ξαναπήγε στο ίδιο χωράφι κι όσο δούλευε τ' αυτί του ήταν τεντωμένο μην ακούσει χλαπαταγή στο διπλανό χωράφι του Κρικέλα. Είχε σηκωθεί ο ήλιος κάνα δυο μπόγια, όταν άκουσε περπατηξιά ζώου που κατέβαινε το μονοπάτι. Έριξε μερικά ξερόκλαδα στη φωτιά κι έκανε πως μάζευε τη λαδολιά κοντά στο γειτονικό φράχτη. Ωσπου κάποια στιγμή άκουσε τη Βλουτίνα να του φωνάζει από το φράχτη:

— Μιχαήλου να' σοι τρατάρου δυο φνίτσια;
Γύρισε ο Μιχαήλος και είδε τη Βλουτίνα με

λυμένη τη φνίκα² να του απλώνει το χέρι με την ανοιχτή τασόπκα³.

Την Κυριακή του Αγίου Αθανασίου που γιόρταζε και η θειά του η Αθανασιά ο Μιχαήλος για πρώτη φορά στη ζωή του δεν πήγε στα χωράφια. Καραλάντισε⁴ την ώρα που σκολούντο η εκκλησιά και στήθηκε στην εξώπορτα της Αθανασιάς, την ώρα που η θειά του φορώντας το σκολιανό της ρουσικό επέστρεφε στο σπίτι.

– Να χαίρισι την ονομαστική σου ιωρτή θειά, ευχήθηκε ο Μιχαήλος, ξαφνιάζοντας τη θειά του.

– Να’σι καλά Μιχαήλου! Κόπιασι μέσα· χρόνια τοι ζαμάνια έχεις να πιράγς του κατώφλι μ’.

Πέρασε ο Μιχαήλος και κει στον οντά της θειάς του ξομολογήθηκε τον κρυφό καῦμό του.

– Να πας στον Κρικέλα να γυρέψεις την παρακόρη του τη Βλούτινα.

Ο Κρικέλας όταν έμαθε την προξενειά που έφερε η Αθανασιά για τον ανηψιό της, το

πρώτο που σκέφτηκε ήταν οι λίρες που έπρεπε να μετρήσει στη Βλούτινα για τα χρόνια που ήταν στη δούλεψή του.

– Άμα τη θέλ’ας την πάρ’, μήνυσε στον Μιχαήλο, αλλά μη γυρέψει τίπουτα μέτρημα, γιατί ξουδέφτηκαν ούλες οι λίρες, για να την ντύσουμι, που ήταν γυμνή, τσ’ όσις απόμναν τσ’ χαλάσσαμι ν’ αγοράσσουμι νήματα να’ φαν’ τα προυτσιάτς.

– Ε θέλου τίπουτα, τους μήνυσε ο Μιχαήλος, μόνου τη Βλούτινα θέλου το’ απέ γιροί να’ μαστι τοι κάνουμι απ’ ούλα.

Εδιας παντρευτήκαν γι Μιχαήλος τοι του Βλουτίν’ τοι ζήσαν αγαπμέν’ ως τα θάνατά ντουν.

Σαν που μοι τ’ ανιστόροι γη μανή μ’ η Ρήγινα.

*Για τη μεταγραφή
Βασίλης Ζαφιανός*

1. ιμιντισμένα: νεμλεντισμένα = υγρά

2. φνίκα: λεπτή μαντήλα του κεφαλού

3. τασόπκα: τασοπινάκιο = τάσι πήλινο ή ξύλινο

4. καραλαντίζω: υπολογίζω

Πανηγύρι Αγ.
Κων/νου –
Κων.
Καλπακτής,
Χαρίλαος
Αθανασίου,
Ανδρέας
Κώσσης,
Ιωάν.
Λαμπρινίδης
(φωτ.
Αλίκης Σκιά)

Ο θάνατος του ραβδιστή Στον πατέρα μου

Ο μπαρμπα-Δημουστής ήταν ο καλύτερος ραβδιστής του χωριού. Όταν ράβδιζε κακάριζε μέσα στο λιώνα η τέμπλα του σα να' ταν κοπάδι πέρδικες, καθώς ξυπνούσαν την αυγή ψηλά στα ράχτα να χαιρετήσουν τον ήλιο. Και κράταγε το τραγούδι της τέμπλας του ρυθμικό, ακούραστο, από το χάραμα ως την ώρα του σπερνού. Μαύριζε το χώμα κάτω από το λιόδεντρο από τις γυαλιστερές μαυρομάτες κι αναγάλλιαζε η ψυχή της μαζώχτρας, καθώς γέμιζε τις φούχτες της με το λαδερό καρπό. Και κάθε φορά που πήγαινε η μαζώχτρα ν' αδειάσει στα σακιά το καλάθι με το λιόκαρπο σύβαζε και τα δαυλιά στο πυρομάχι να σιγοβράσει η γραγούδα με τα κουκιά, να ετοιμαστεί το μεσημεριανό φαΐ του ραβδιστή, να στηλωθούν τα σωθικά του, που δεν κατέβηκε από την αυγή πάνω από το δέντρο. Άλλαζε τόπο και στο ζώο που έβοσκε δεμένο στις ρίγανες, να' ναι κι αυτό χορτάτο να κουβαλήσει τα σακιά με τον καρπό στ' αμπάρι.

Ο μπαρμπα-Δημουστής μιλούσε με το δέντρο. Πότε το γαργαλούσε ερωτικά και πότε το χάιδευε σαν παιδί του. Περνούσε την τέμπλα του ανάμεσα στα κλαδιά, όπου είχε άνοιγμα το δέντρο, να μη το ματώσει, και μ' απαλά χτυπήματα, όπως χτυπούμε ένα παιδί στην πλάτη, όπως ανακατέβουμε τα ξανθά μαλλιά μιας κοπελιάς να την πειράξουμε, τίναζε τους βλαστούς του δέντρου να τους αλαφρώσει από τον καρπό.

Κι ήταν και στις τέμπλες ο πιο μερακλής. Από το καλοκαίρι τις ετοίμαζε, τις έξυνε με το γυαλί να φάει τους ρόζους, να αλαφρώσει η τέμπλα, να γλιστρά στο χέρι του και να δουλεύει ξεκούραστα. Κι είχε άλλη τέμπλα για να ραβδίζει τα ζυγούνια κι άλλη για να φτάνει τις κορφές. Στα μικρά τα δέντρα, τις αμπολάδες, που είχαν ακόμα τρυφερό κορμό, έβαζε το τεμπλί και για τις θεόρατες, τις καρτάλες, έπιανε τη μεγάλη τέμπλα.

Τα πιο καλά λιοχώραφα τα είχε αναστήσει

μόνος του ο μπαρμπα - Δημουστής. Οι περισσότερες ελιές ήταν τιφτές, δηλαδή φυτευτές. Τις είχε βγάλει αγριλιές από το ρουμάνι, τις φύτεψε στο χωράφι, κουβάλησε νερό με τα ξυλοβάρελα και τις πότισε όλο το καλοκαίρι, ώσπου να ριζώσουν και να πετάξει το μάτι. Υστερά τις μπόλιασε με μπόλι διαλεχτό από λαδολιά, φραγγολιά ή κολοβή και περίμενε χρόνια να ξεπεταχτεί το βλαστάρι, να γίνει δέντρο και να καρπίσει. Άλλες πάλι ήταν μπολιασμένες αγριλιές που βρέθηκαν στον τόπο τους, όταν ξάνοιξε το ρουμάνι και το' κανε χωράφι. Κι όπου ο τόπος ήταν όρθιος, έχτισε πεζούλες να πιάσει το χώμα, να κρατηθούν οι γλύκες της γης που θα ρουφούσε το δέντρο να κάνει το μαξούλι.

Καμάρωνε τώρα ο μπαρμπα-Δημουστής κάθε άνοιξη να βλέπει ολάνθιστες, σα νύφες, τις ελιές του και κάθε φθινόπωρο ετοιμόγεννες να γέρνουν ν' απιθώσουν τον καρπό τους πάνω στη γη.

Έτσι που κάθονταν μια μέρα στην πεζούλα κι αρμένιζε στο ασημοπράσινο πέλαγος μαγεμένος απ' τα λιοτράγουδα του λιώνα, ήρθε ξαφνικά μια πίκρα ν' αλλάξει σε φαρμάκι τη γεύση του μελιού που' χε στο στόμα.

Με την τέμπλα του είχε «ανθρωπέψει» τα παιδιά του. Έμαθαν γράμματα και πρόκοφαν. Είδε, δόξα τω Θεώ, νύφες κι αγγόνια. Όμως δεν έμεινε κανείς τους στο χωριό. Ποιος θα κοιτάξει αύριο τούτα τα πλάσματα; Ένας πόνος έσφιγγε την καρδιά του, όσο σκεφτόταν πως θα έμεναν έρημες κι απροστάτευτες οι μαυρομάτες του, που τις είχε αναθρέψει με το ξερό του το σάλιο και τον ιδρώτα του.

Κι όσο γερνούσε ο μπαρμπα-Δημουστής, τόσο μεγάλωνε η κρυφή του πίκρα και τον έπαιρνε το παράπονο κι αγκάλιαζε τις αμπολάδες του και τις φιλούσε σαν να ετοιμαζόταν να φύγει για τα μακρινά τα ξένα.

Όταν νύχτωσε και δεν είχε γυρίσει ακόμα ο μπαρμπα-Δημουστής, τους έζωσε μαύρο φίδι η αγωνία. Πήραν τα φανάρια και μέσα στη νύχτα έτρεξαν στο χωράφι.

**Άλλη μια παραδοσιακή δραστηριότητα του χωριού μας,
που χάνεται.**

Η οικογενειακή βιοτεχνία
αγγειοπλαστικής των αδελφών
Χαχαδάκη, στην παραλία
Βατερών - Βρίσας.

Έφτιαχνε λαγήνες, λαγήνια
και κούγκια.

Στη φωτογραφία
οι ιδιοκτήτες Αλκαίος και Νίκος,
εργαζόμενοι, στις αρχές
της δεκαετίας του 1970
(φωτο Κωνσταντίνος
Α. Κώστας)

Εκεί, στη ρίζα της ελιάς του, τον βρήκαν παγμένο αλλά χαμογελαστό να κοιτάζει μακριά, πάνω από τις κορφές των δέντρων, στο βάθος όπου στραφτάλιζε η θάλασσα στο φως του φεγγαριού κι ένας δρόμος από χυμένο ασήμι ανοίγονταν για τους απέραντους ελαιώνες του ουρανού.

Βασίλης Ψαριανός
(πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Αιολικά Φύλλα»)

Τα Περιβόλια του χθες και του σήμερα

Ηλιοβασίλεμα της 5ης Αυγούστου. Παραμονή του Σωτήρος. Ο νους μου γυρίζει πίσω στα παλιά. Αναθυμάμαι τον δρόμο που παίρναμε για να πάμε στο μικρό εξωκκλήσι που είναι αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Κυρίου.

Μικρές μικρές συντροφιές, που σιγά σιγά ενώνονταν μεταξύ τους και σχημάτιζαν έναν λαοχείμαρρο. Άνδρες ξωμάχοι, γυναίκες με τα μωρά στην αγκαλιά και άλλα να ακολουθούν, κοπέλες και παληκάρια, γέροι, γριές όλοι έπαιρναν το δρόμο για τον «Κ'στό». Τα γαιδούρια λίγο παραπέρα έδιναν τον δικό τους αγώνα. Φορτωμένα ανθρώπους, στρωσίδια, φαγητά, έφταναν στον καθιερωμένο τόπο συνάντησης που είχε ορισθεί αποβραδύς: «Άιντε σ' Καβουρή τ' ν σ' τσιόν θ' ανταμώσουμε ταχιά». Σαν μαζευόταν η συντροφιά, έμπαιναν και αυτοί στο μεγάλο «καραβάνι» που προπορευόταν.

Μαχμουτή, Βρωμοπηγάδα, Καλογέρος, Καμάρα, Τσίγγος, Περιβόλια, Περιβόλα, η μία περιφέρεια διαδεχόταν την άλλη σαν χά-

ντρες σε ένα κομπολόι από κάμπο, συκιές, αμυγδαλιές, ελιές, λεύκες. Εναλλαγές χρωμάτων και τοπίων με αποκορύφωμα τα περ' βόλια όπου και κατέληγαν οι πανηγυριώτες, μετά τον εσπερινό. Άλλος σε δικό του χωράφι, άλλος σε φίλου του κουμπάρου του γαμπρού του, γείτονα, όπου κι αν τύχαινε να τους καλέσουν οι Βρισαγώτες μοιράζονταν, στρώνονταν στο πράσινο χαλί που απλόχερα πρόσφερε η γη και το γλέντι αρχίζει. Τα τουμπελέκια, οι γκαζοτενεκέδες, τα τσίγκινα πιάτα συναγωνίζονταν τους γρύλους, τα τζιτζίκια, τους βατράχους από το ποτάμι και τους γαϊδάρους να γκαρίζουν εδώ κι εκεί. Φαγητά τα καλύτερα, ντομάτες, αγγουράκια, και τα «πανηγυριώτικα»: αυγά βρασμένα, κεφτέδες, γιαπράκια. Η μυρωδιά των Βασιλικών μεθύουσε τον αέρα. Οι περιβολάρηδες τους πότιζαν όλο το καλοκαίρι ώστε να φουντώσουν, και έτσι φουντωτοί και καμαρωτοί τους έκοβαν και τους ανέβαζαν στο Χριστό. Οι συντροφιές αντάλλασσαν μεταξύ τους φαγητά και οι περιβολάρηδες συναγωνίζονταν για το πιο μεγάλο δροσερό πεπόνι ή καρπούζι. Αίντι για τ' ότι γαϊδαρ' είνι του καρπούζι ή «άιντε μουρή χόρτασα πήρα από σένα δύο κεφτέδες, μ' έδωσε τσι γη Μαρίγω δύο γιαπράκια, είχα και τσι γω δύο αυγά μαζί μ', έφαγα τσι καρπούζι, χόρτασα τσι παραχόρτασα. Δόξα να' χεις Χριστέλι μ'. Αίντι τσι τ' χρον'..» ακουγόταν από παντού. Ήταν οι άνθρωποι εργατικοί, βιοθιούσε και η μάνα γη και ο τόπος ήταν ένας Παράδεισος. Και τι δεν είχε. Φρούτα παντός είδους, κηπευτικά, εξαιρετικά φασόλια μαυρομύτικα, όλα καμωμένα με ανα-

«Καρέτα-καρέτα» του Αγορόσκου

συρτό νερό. Οι λεύκες πρόσφεραν και αυτές το μερίδιό τους δίνοντας τα ξύλα τους για τις στέγες των σπιτιών. Μια εβδομάδα να έκανες να ποτίσεις, ανάγκη δεν είχαν. Πεθαμένο να έθαβες, ήθελε να αναστηθεί. Όλα τα χωράφια κατά 90% είχαν πηγάδια. Επιπλέον, υπήρχαν και οι τρεις-τέσσερις θέσεις του ποταμού, δεν γνωρίζω πότε έγιναν, οι οποίες πρόσφεραν μεγάλη υπηρεσία διασχίζοντας τα χωράφια. Μ' αυτόν τον τρόπο πότιζαν οι νοικοκυραίοι καθένας με τη σειρά του. Και την ημέρα και τη νύχτα άναβαν λαδοφάναρα και με εργαλείο την τσάπα μοίραζαν το νερό. Γίνονταν βέβαια και οι κλοπές του νερού από τους λεγόμενους έξυπνούς που δεν έλειψαν ποτέ. Εκεί που πότιζες, άξαφνα έβλεπες το νερό να λιγοστεύει. Άρπαζες την τσάπα μουρμουρίζοντας «ποιος κερατάς είνι που μι τυρανεί;». Η τσάπα ή το τσαπί μετατρέπονταν σε πολεμικό όπλο και η ομηρική μάχη συνεχίζοταν μέχρι να βρεις το δίκιο σου. Όταν δεν το χρειάζονταν κανείς, το έρριχναν από ένα αυλάκι, το κεφαλάρι, πάλι πίσω στον ποταμό. Ο πατέρας μου έλεγε ότι στα Περιβόλια είχαν μια γερή πηγή νερού που την βαστούσε ένας Τούρκος Αγάς. Και μία χρονιά τρομερής ανομβρίας, που είχαν ξεραθεί όλα τα πηγάδια, ο Τούρκος μοίραζε νερό με το λαγήνι, με το αζημώτο βέβαια. Σε όλη αυτή την περιοχή, που τελείωνε στ' Μανώλη του Κουτσαμπάση, το περιβόλι δέσποζε ως μέγας άρχων του τόπου ο Ταξείδης. Χτυπούσε μια νεροκολοκύθα με τέτοιο τρόπο μέσα στη σιγαλιά της νύχτας, ώστε ζώα και άνθρωποι τρομοκρατούνταν για διαφορετικούς λόγους ο καθένας. Οι άνθρωποι νόμιζαν ότι οι ήχοι αυτοί προέρχονταν από τον Παλιόπυργο που πάντα τον θεωρούσαν στοιχειωμένο, τα ζώα πάλι ποιος ξέρει για ποιο

λόγο έσπαζαν τα σχοινιά τους στο άκουσμα αυτού του πρωτόγνωρου θορύβου και έφευγαν προς πάσα κατεύθυνση, άλλο για την Πατούμενη και άλλο για το χωριό· οι νοικοκυραίοι χτυπούσαν τα μάγουλά τους με απόγνωση και άρχιζαν να τρέχουν ξοπίσω τους βρίζοντας και αναθεματίζοντας τον αίτιο.

Χρόνοι και καιροί περασμένοι, όχι όμως και ξεχασμένοι. Απογοήτευση, πίκρα και θυμός είναι τα συναισθήματα που γεννιούνται σε μας τους παλιότερους όταν περνούμε από την περιοχή. Την έχουμε ζήσει σε όλη την ακμή της και κοιτάζοντάς την τώρα έτσι όπως είναι εγκαταλειμένη με παντός είδους βάτα και καλάμια να έχουν φυτρώσει, κοντολογίς μία ζούγκλα, με κανέναν να μην προσφέρεται για Ταρζάν, την συγκρίνουμε με την ίδια τη ζωή μας και όχι λίγες φορές αναφωνούμε: «Τσάμπα πήγαν όλα. Κρίμα! Τέτοια χώματα και να κάθονται αναξιοπόιητα. Αχ και να' μουν νέος και θα «...ζουμί από την πέτρα θα έβγαζα». Συχνά πυκνά τα βάζουμε με την εξέλιξη, την Αθήνα, την αναμυαλία των παιδιών μας και ύστερα πάλι απομυζούμε την πίκρα μας.

Τώρα πάει κάτι να γίνει από τους συνεχιστές του χωριού μας, βάλθηκαν να σχηματίσουν δέση στην περιοχή Κατραμά και ήδη γίνονται γεωλογικές μελέτες για να διαπιστωθεί αν το έδαφος είναι κατάλληλο ή έχει διαβρώσεις.

Ταυτόχρονα, σημαντικό έργο στην προσπάθεια για αναβίωση της περιοχής θα παίξει το γεφύρι (όταν κάποτε γίνει) στο σημείο της ένωσης των δύο ποταμών, ώστε ο κόσμος να διευκολύνεται να πάει στις Πατούμενες και στα Χάσια. Κατά καιρούς φτιάχνεται ένα ξύλινο γεφύρι που όταν κατεβαίνει ο Αλμυροπόταμος το χειμώνα, πότε το πηγαίνει στη θάλασσα και πότε το αφήνει δίπλα του ανίμπορο ναυάγιο.

Το συγκεκριμένο έργο θα έχει και επιπλέον αξία αφού θα αναδείξει και τον Παλιόπυργο. Ίδωμεν.

Τα σκαλοπάτια της ζωής

μηδέν χρονών

Κανένας δεν γεννήθηκε
με τη δική του κρίση
η μάνα του τον γέννησε
χωρίς να τον ρωτήσει

Δε θα' χε γεννηθεί κανείς
και θα' ταν όπως πρώτα
αν ο πατέρας του στο σεξ
φορούσε μια γαλότσα

10 χρόνων

Γύρνα την ρόδα σου μικρέ
ως που να μεγαλώσεις
που άθελά σου βρέθηκες
μπορεί να μετανοιώσεις

20 χρόνων

Αρχίζει το στρατιωτικό
αρχίζει η θητεία
εδώ θα μάθεις να μισείς
όλη την κοινωνία

Θα μάθεις να δολοφονείς
κάθε συνάνθρωπό σου
είτε κι αν είναι φίλο σου
είτε κι αν είναι εχθρός σου

30 χρόνων

Δυο δρόμους έχει η ζωή
ίσιον και μονοπάτι
αν δεν πατάς με σιγουριά
ποτέ δεν θα έβρεις άκρη

40 χρόνων

Πολλά μπορεί να απόκτησες
σ' αυτή την κοινωνία
αν όμως δεν παντρεύτηκες
σ' αυτή την ηλικία

φρόντισε για να παντρευτείς
μαζί με όλα τ' άλλα
για τι θα μείνεις φουκαρά
στο ράφι πια μπουκάλα

50 χρόνων

Μέχρι εδώ τα πας καλά
κρατάς την λεβεντιά σου
ακόμα δεν χρειάζεσαι
να δένουν τα βρακιά σου

60 χρόνων

Αρχίζουν τα γεράματα
αρχίζουν οι εκπτώσεις
το σεξ με το ημίχρονο
και το φαΐ με δόσεις

Έχασες πια τη λεβεντιά
άσπρισε το μουστάκι
όλα εδώ τελειώνουνε
σ' αυτό το σκαλοπάτι

70 χρόνων

Δύσκολα πια να στηριχτείς
στα δύο σου τα ποδάρια
ρευματισμοί κι αρθριτικά
είναιι κακά χαμπάρια

Κακά μαντάτα θα έρχονται
σε σένα κάθε μέρα
θα κατουρείς τα πόδια σου
από εδώ και πέρα

80 χρόνων

Γρήγορα πέρασε η ζωή
μες της ζωής το χρόνο
ρυτίδες και άσπρα τα μαλλιά
αυτά σου μείναν μόνο

90 χρόνων

Να ζει κανείς ή να μη ζει
σ' αυτή την ηλικία
αυτός που έκανε παιδιά
καλά στην κοινωνία;

100 χρόνων

Θέατρο είναι η ζωή
και παίζει κωμωδίες
άλλοτε παίζει δράματα
κι άλλοτε τραγωδίες

Εδώ τελειώνει η ζωή
και κλείνει η αιλαία
στο θέατρο υψώνεται
η μαύρη η σημαία

Τα σκαλοπάτια της ζωής
πολλοί τα ανεβαίνουν
μα δυστυχώς μες τη ζωή
λίγοι τα κατεβαίνουν

Τα σκαλοπάτια της ζωής
εύκολα τα ανεβαίνεις
οι δυσκολίες έρχονται
όταν τα κατεβαίνεις

Αφιέρωμα στη γενιά του Αλβανικού έπους

Αφήγηση τ' μπάρμπα-Γιάννη του Καλατζή

Πήγα μια χρουνιά στου Γυμνάσιου. Λοιπόν, πιζουπουρία! Καστανιούδα στου χέρ, ψουμσμέν'. Πιρασμένα μιγαλεία! 'Ένα χρόνου... Μένα προυπαντός μι σταμάτσι γη πατέρασιμ, άμ αρραβουνιάστοι οι αδερφός ιμ, μέβαζι στου ζιβγάρ. Είχαμι δλειά. Είχι οικογένεια λεγ' «Ποιος θα δλέβ'; Γω θα δλεύου να τρώτι σεις;». Πήγι δάσκαλους Παπάνς, τι δάσκαλους ήνταν φτος, Θιος σχουρέστουν, πήγι τοι τουν ἐπιασι τουν πατέρα μ, λέγ «Κουσταντή, έκανις έγκλημα που έβγαλις του πηδί». Τότι τα μάθηνα τα γράμματα. Λέγ «Μα είμαστι οικουγένεια, δάσκαλ, δε μπουρούμι να τα βουλέψουμι». Λέγ «Δεν έχου να σι πω τίπουτα». Στιναχουρέθκα πουλύ τότι. Είμαστι εφτά αδέρφια, τέσσιρα αγόρια τοι τρία κουρίτσια, του ένα πέθανι μκρό, δέκα χρουνώ, γω ου πιο μιγάλους. Σπέρναμι στου Δαξάρ. Ύστιρα, άμα τελειώναμι του σπόρου τοι ραβδίζαμι, τσ' ίλιές, κατιβαίναμι έδιου. παγαίναμι στου ζιβγάρ. Εν είχι τότι ένα κτήμα χέρσου, ήνταν ούλα ζιβγαρσμένα, τα πιριποιούνταν τοι ου κόσμους τα κτήματα: Τώρα πια ρμάξαν τα κτήματα. το ακόμα... Στιναχουριέμι που τα βλέπου, διότι ήνταν εισόδημα τ χουριού. Είχι δέκα αφιντικά, που λέμι, το είχαν ταιφά ουλόκληρου, ιφτά, ουχτώ νουματαίοι, δυο τρεις ραβδτάδις, πεντι έξ μαζώχτριγις - εν είχι πανιά τοι δίχτυα τότι απουκάτου. Λοιπόν, αηδουνίζαν τα χουράφια! τραγούδια, χουροί, κουλάγια! Θμούμι μια φουρά κάναμι τιλειώματα στ Τζήβα! Ξιχασμένα! Τνάξαμι χουρό μεσ τ' Τζήβα! Ήνταν Μαρίνους Πουδματής, ήνταν τοι τ' Γιώρ τ' Ντέβα η μητέρα, τ' Γιάννη

τ' Καπτανή, που βόστσιζι τα πρόβατα τ' χουριού

*Τι να τα κάνου τα λιφτά και τα ψηλά παλάτια
τίποτα δεν αξίζουνι μπρουστά στα δυο σου
μάτια*

Εχ καημένε κόσμε!

Στου διουγμό ήμ Πέμπτ τάξ στου Δημοτικό. Του καλουτσαίρ παγαίναμι στα θέρτα, στ αλώνια. Στα χουράφια μαζεύαμι στάχυα. Θερίζαν, πέφταν τα στάχυα που σκορπούσαν μέσα στου χουράφ, μάτσις ουλόκληρις. Τα κουπανίζαμι τοι βγάζαμι στάρ. Είχι φτώχεια τότις, φτώχεια, μιγάλ φτώχεια! Θμούμι γω τότι μι βαζι η πατέρας ιμ μεσ σ ένα σακλέλι καμπόσα κτσιά «Πάνι τα στου Μαστρου-Βασίλ να καρφώσ του παπούτσ' τοι δώσ τα κτσιά». Είχαμι τότι αρβύθια, λαφύρ, φάκου, πνιγούρια, αλέθαμι, κουρκούτ. Ανάρια παγαίναμι στου μπακάλι τότις. Προυπαντός οι ζιυγάδις ήταν τα σπίτια τους αρματουμένα. Κρασί είχαμι, τοι τι δεν είχαμι! Σταφίδις κάναμι. Τα σύκα τα πατούάμι τοι ζαχαρώναν, τοι γινόνταν αυτά κατ πράματα, λουκούμια! Σύκα ουλόκληρις καλαθάρις. Εν τα βράζαν, τα πατκώναν ντάνις ντάνις τοι τα ραντίζαν μι θάλασσα τοι γινόνταν απ' όξου άσπρα, σα ζάχαρ. Τα σακάτκα, τα κούκουρα π λέγαν, τα βράζαν τοι τα κάναν βράσμα, αλιβριγιά κάναν... Άλλ' φουρά ου κόσμους μι τα όσπρια στα χουριά πιρνούσι.

Στ Αλβανικό ήμ κουσιέξ χρουνώ. Είχα πάγ φαντάρους πριν, του τριαντέσσιρα, στ Μυτιλήν. Τέσσιρις μήνις έκανα, διότι κλήθκα προυστάτς. Ύστιρα που αγριεύαν τα πράματα, μι του Αλβανικό, μας πήραν ένα μήνα μιτικπαίδευσ'. Πήγαμι στ' Μυτιλήν, απουλθήκαμι. Παίρνουν ύστιρα του δικατέσσιρου, απουλθήκαν το αυτοί. Παίρνουν του δικαπέντι ύστιρα, παίρνουν του δώδικα, του δέκα, αυτές οι ηλικίες πια δεν απουλυθήκαν. Ήρθι Ουκτώβριους, κηρύχτσι πόλιμους. Εκείν τ μέρα που κηρύχτσι πόλιμους εγώ ήμ πάνου στου δάσους, στ Καντήλ του Σπήλιου, που λέν, το ανοίγαμι ζώνις στα δάση, πυρουπρουστασία. Ήνταν σμπέθερους του Πιπίν, ήνταν Παναγιώτης Απουστουλής, ήνταν τοι Μαυρουδής-, αυτός ήνταν επιστάτς- πιθά-

Δημήτριος Σκιάς, Γιάννης Μαργαρίτης,
Γιώργος Ψαριανός (όρθιοι)
Αντώνης Αναγνώστου, Νικόλας
Γομόπουλος, Νικόλας Καρέτας (καθιστοί)

ναν ούλ αυτοί. Τοι μεις λοιπόν κόφταμι τα πεύκα τοι τα κάναμι ξύλα. Καμιά φουρά, μόλις καθίσαμι να φάμι λοιπόν, ανέβην -Θειος σχουρέστουν- Απόστουλους Πιτράς. Λέγ «Τι καθούστι ρε πιδιά»; Λέμι «Τι νη;» «Γενική επιστράτευσ», λέγ. «Τι λέ ρε πηδί;» Παίρνουμι τα τσικούρια λοιπόν στουν ώμου, τρουχάδην, ερχόμαστι έδιου πέρα. Απ αυτνούς το άλλ εν έφιβγι κανείς, μόνου γώ. Ου Απουστουλής ήνταν μκρός ακόμα, εν είχι πάγ στρατιώτς, γι αλλους Μαιρουδής ήνταν του έξ τοι του Πιπίν πιο μιγάλους: ε το έπηρνι αφνούς.

Εντουμιταξύ γι άλλοι ούλ ήνταν φιυγάτ. Πάγου λοιπόν στουν Πρόιδρου, λέου «Τι θα γίν;». Ήνταν πια μισμέρ. η διαταγή ήρτι κατά το ουκτώ η ώρα, μεις είμαστι φιυγάτ απ έδου, εν του είχαμι πάρ χαμπάρ, του προυί έγιν η επιστράτευσ. Πάγου λοιπόν στουν Πρόεδρου, λέγου «Θα φύγου στουν Πουλιχνίτου μι τα πουδάρια μαθέ»; Λέγ «Πιρίμινι κουμάτ μπουρεί να ρτ κανένα αυτουκίνητου». Πραγματικώς, σι καμια μσή ώρα ήρτι ένα αυτουκίνητου να παρ' τ' απουμεινάρια.

Πηρνούμι απ τουν Πουλυχνίτου, είχι καμιά δικαριά καθυστερημέν έτσι πέρα απ' ντ' Τραπυργιά, που λέν, τσουμπαναραίγ. Μπάινουμι μέσα. Μόλις πήγαμι στα Τσιραμιά λοιπόν, ηρχόνταν μια κούρσα, λέγ «Πίσου». «Πού»; Λέγ «Θα πάτι στου Ίππιειους, διότι απαγουρεύιτι μέσ στ Μυτιλήν να προυχουρέσ στρατός, μην τύχ το έρτ κανένα αγιρουπλάνου το έχουμι άλλα».

Γυρίζουμι πίσου λοιπόν, πάμι στου Ίππειους. ήνταν τοι γ άλλ έτσει πέρα, καθίσαμι τέσσιρις βραδιές. Μια βραδιά λοιπόν έρχιτι διαγαγή: του βράδ μόλις βασιλεύγ ήλιους έρχιτι του βαπόρ. Θμούμι έφτου πέρα στ' Ιλιυθιρίας τ άγαλμα. Πρώτα πρώτα βάλαν τα μλάρια. Τα 'πιανι γιρανός, τά βαζι μέσα. Μπαίνουμι τοι μεις μέσα, μας βγάλαν στν Αλιξαντρούπολη. Ετσειν ντ βραδιά απουμείναμι έτσει πέρα. Προυί-προυί κατέβτοι του τρένου. Μας βάζιν τοι μας πάν στα βουλγαρικά. Τοι μι ντ Βουλγαρία τότις ακόμα ένα είχαν στρώσ τα πράματα.

Απ τ Φλώρινα ήμπαμι στν Αλβανία. Άμα επήγαμι ένα ουρισμένο διάστημα πέρα οι Έλληνες στα χουριά βγάλαν τσ σημαίες στα παναθύρια-είχι πουλοί Έλλην- μι τα παλάμια σαν ιθέλαν να βρουντήξουν «Ελληνικός στρατός, νικητής! Στν ουπισθοχώρησ όμους κλαίγαν.

Απ έτσει μας αρπούν λοιπόν, μια τοι μια στν πρώτ γραμμή! Α ρε Αλβανία, τι λασπούρα ήνταν έτσην! Δεν είδα τέτοια λασπούρα, μπατκώναν τα μλάρα τοι δε μπόργεις να τα βγάλς. Ξέρς πόσα μλάρια απουμείναν έτσει πέρα μέσα, μι τα τρόφιμα, μες στ λάσπ; Βάστας του μλάρ του τράβας τοι να παγαίνσ τοι σύ μες στ λάσπ. Ηνταν αρηά η λάσπ. Δικαπέντι νουμάτ μια φουρά τοι δε μπουρού-

σαμι να του βγάλουμι του μλάρ. Τοι πόσα μλάρια ψουφήσαν: Καλά που ένι πρόλαβι να ρτ καλουτσαίρ θα μας έπιανι χουλέρα. Βρισαγώτις είμαστι καμιά δικαπινταριά έτσει πέρα. Πρώτους-πρώτους ήνταν του Ψαριανέλ, ήνταν Γιώργης του Παγουτέλ ήνταν Τσέλικας, ήνταν Κικιρής, ήνταν δυο Μινμάρδις, Θουδουρής τοι Στρατής, ήνταν Ινκουλάρας, ήνταν του ΤαΣέλ ήμ γώ. Α, ήνταν τοι γη Νικουλάκης ου Διαμαντής. Απ' τ' Φλωρινα ήμπαμι μέσ στν Αλβανία.

Πρώτα πρώτα που πήγαμι στν Αλβανία του μάθαμι του πιριστατικό: Πρώτους πρώτους Βρισαγώτις σκουτώστσι τ Ψουμαδέλ αδιρφός, Κουστής. Λοιπόν, άμα νι πέρασι λίγους τσιρός, μάθαινουμι τοι του πιριστατικό τ Χατζηγιάνν-Χατζηγιάννες είχι ένα γιό. Ύστιρα χάστοι- αυτόν έντουν ηύραν σκουτουμένουτ Γιάνν τ Παπαγιάνν. Ύστιρα ου Ζαχαριάδης σκουτώθτσι στου Τριεθνές. Πάσ στου σκουτουμό μας παγάιναμι ούλ!

Άμα πήραμι καμπόσα στν Αλβανία, πήραμι αγέρα πια. Μια φουρά συγκεντρωθήκαν γ Ιταλοί να πάρου φαγί. Ήγρι του στόχου του κανόν διέλσι ου λόχου αυτός. Διακόσ νουματάιγ γινήκαν καπνός. Πουλοί αρχόνταν παραδινόνταν μι τα μαντήια πάς στου όπλου ντουν. έρεπτοσιν είχαμι έδιου πέρα ιχμάλουτ_τότις Ιταλοί; Τρομουκρατσήκαν πια αυτοί, διότι ε νι πιρημέναν. Μεις είμαστι κατσκαδουλέφτις! Νύχτα πάγινις στου σκουπό τουν Ιταλό, αυτός χάνι τα πασχάλια ντ. Ξέρς πόσοιν πιάσαν τοι το σφάξαν; Ε ν είχαν καρδιά αυτοί να πουλεμήσιν.

Κήρυξη η Γιρμανία τουν πόλιμο. Φουρτώσαμι τοι πήγαμι κάτου- ήνταν δυό λόχ' πιζικούγια να βαστάξουμι άμυνα μεις, να οπισθοχουρέσουν το αυτοί απ' την Κουρυτσά, απού πάνου. Λοιπόν, τα πήγαμι τα πυρομαχικά έτσει πέρα. Μόλις τα κατιβάσαμι, κρατήσαμι κάνα δυο ώρις-τρεις, οπισθοχώρησε λοιπόν του πιζικού. Ε, φουρτώσαμι τοι μεις τα κανόνια πασ στα μλάρια, τα φουρτώσαμι να ρτουμι. Μόλις ήρταμι στα Γιάννινα, ήρ-

ταν οι Γιρμανοί πλιά, είχαν καταλάβ την Ιλλάδα. Ούλα τα κανόνια, τα τφέτσια, τα πυρομαχικά, ότ είχαμι, τα παραδώκαμι στο Γιρμανοί, μεσ στους στρατώνα, στα Γιάννινα- ένας στρατώνας φουβιρός στρατώνας- ούλα εκεί τα παραδώσαμι. Είμαστι δώδεκα μέρες νηστσοί. Θμάμι ένα αξιωματικό λοιπόν, ένα Κρητικό λουχαγό, λεγ «δε θα φύγ κανές» – είμαστι καμιά τριανταριά. Ήνταν ένας τσιουμπάνς, παγαίν παίρν' δυο στλιάρια λοιπόν, λεγ «Ποιος ξέρ»; Πιάνου γώ του ένα τοι τ άλλου ακόμα ένας. Λέγ «Μπρος φουτιά να τα ψήσουμι, να τα φάμι τοι καθένας ας τραβήξ πια του δρόμου ντ'». Ύστιρα, άμα τα φάγαμι λέγ «Πηδιά, τώρα τιλειώσαμι».

Κατιβαίνουμι, κατιβαίνουμι, μι τα μλάρια μέχρι την Καλαμπάκα. Απού κει και πέρα δεν άφηναν τα μλάρια πια να πιράσιν κάτου. Μέσ στουν κάμπου έτσει στν Καλαμπάκα χιλιάδις μλάρια. Κατιβαίναν απού πάνου οι Γερμανοί, διαλέγαν τα καλά τα μλάρια, διότι τα πουλά ήταν σακαμένα, διαλέγαν τα καλά, τα παίρναν.

Απ' την Καλαμπάκα ήρτι του τρένο, μας πήρι. Μάλιστα γώ στου δρόμου μ' έχου του παραμύθιμ τοι γώ. Ήνταν ένας στ Θισσαλία έφτου πέρα στουν κάμπου, ήνταν ένας Βρισαγώτις. Λοιπόν ήβγινι στου τρένου έφτους γι αθριπους «Ρε πηδιά έχ Μυτιληνιοί του τρένου μέσα»; «Ουλ Μυτιληνιοί είμαστι». Λέγ «Απ τη Βρισά ίνι κανένας»; «Μόνο γώ ήμ». Λέν «Είνι ένας». «Πώς τουν λέν»; «Γιάνν' Καλατζή». Βλέπου λοιπόν ένα αθρουπέλ έν ήνταν πουλύ αψλός «Βρε Καλατζή, ρε Γιάνν Βρε Καλατζή, ρε Γιάνν»! Λέου «Ποιον θέλς μπάρμπα»; Λεγ «Τουν Καλατζή του Γιάννη. Πούντους»; Δε μ ήξιρι φτός. Τι να τουν κάνς; «Πέ τουν να ρτ μουρέ να τουν πω δυο κουβέντις». «Α ρε μπάρμπα, τοι θα παγαίν του τρένου. Γώ είμι», λέου. «Τι θέλς, πέ μι». Λέγ «Οχ να έρτς κάτου» λέγ. «Μπά»! Πραγματικώς, έρχιτι στ μπόρτα, λέγ «Έχς τίπουτα»; «Του γιλιό τούτουν» λέου γώ «τσ οι

κουβέρτις». Τουν παίρν φτος του γιλιό. «Έλα κάτου» λέγ. «Στάσου, ρέ αδερφέ, ποιος είσι σύ»; Λέγ «Βρισαγώτς, θα τα πούμι». Λέγ «Πνάς»; μι ρουτά μόλις κατέβκα. «Τι μι ρουτάς; Ξέρς απού πότι έχου να φάου»; Λοιπόν, ήνταν του σπίτι τ απ έδιου ως τουν Άγιου Κουνσταντίνου. «Έλα δω, θα τα πούμι», λέγ. Πάμι για του σπί. «Ποιος είσι σύ»; Λέγ «Σταματελός». Άμα μ είπι τουν θμήθκα, έφτουν τουν Σταματελό. Κάνταν- είχι έρτ απ τη Σμύρν το έφτους τότις- τοι κάνταν έφτου πέρα ίσια όξου, που νι τώρα το Ρηνιώς τ Φίλιππα του σπί, απού κάτου απ τ Προυκόπα. είχι ένα νταμέλ τοι κάνταν φτός έτσι πέρα μέσα. Είχι τέσσιρα πέντι πηδιά τοι παγαίναμι σκουλειό μαζί. Έτσει πέρα (στη Θεσσαλία) τουν καλέσαν τοι τουν δώκαν κτήματα. Πάμι λοιπόν έφτου πέρα στου σπίτι. Λέγ «Πνάς»; «Τι του ρουτάς, ρε μπάρμπα»; λέου. Πά λοιπόν, τγανίζ πέντ έξ αυγά, ίβαλι τοι κουμάτ τυρί. Λοιπόν μ ίφιρι έτσει πέρα. Λέου «Δεν είνι να μπω μέσα», βγάλι του τραπίζ απ όξου, διότι οι ψείρις πιρπατούσαν. Μι λέγ «λοιπόν εχς ασπρόρχα»; Λέου «Έχου». Ήνταν τοι γυναίναντ καλή το αυτός καλός. Κάθσα έτσει πέρα δικαπέντι μέρις γώ....
 Μοι λέγ «Τα βαπόρια δεν ήρταν ακόμα για τα νησιά να παίρνουν, λοιπόν κάτσι έδιου πέρα, άμα έρτουν τα βαπόρια πααινές». Φιλουξενία! Γι' αυτό λεν πουλλές φουρές, κάνι του καλό τοι ρίξτου στου γιαλό. Λοιπόν, πουλλές φουρές σ ανταμών. Αυτός τότι που ρταν έδιου πρόσφυγις, πηγινι στου Λάγγουνα, στου Τσαμλίκ απάνου, να κάψ κάρνα. Πραγματικώς λοιπόν το καψι του καμίν. ηβγαλι δυο μπούρδις, του στσέπασι να έρτ να τα πλήσ απάνου. Εντουμιταξύ τ άλλα τα κάρνα π' απουμείναν ήνξι του καμίν' τοι καταχλιάιναν. Κατέβηνι πατέρασιψ απ' του Δαξάρ' λοιπόν, του δι του καμνίν που καπίνζι, τοι τρέχ τοι τό κλεισι, έβαλι χώμα. Λοιπόν του θμούνταν! «Ε, να που έλαχι πα σι σένα! Τόσοιν Βρισαγωτις τοι έλαχι πα σε σένα!». Κάθουμι έτσει δικαπέντι μέρις. Είχι καμιά

κουσπινταριά πρόβατα τουν είχαν τρία κτήματα δουσμένα. Παγαίναμι τοι βουστσίζαμι. Αρμέγαμι τα πρόβατα. Έτσειν τ μέρα όστρατιώτις πιρνούσαν: «Πάρι σύ, πάρι τοι σύ να πιεις». Παίρνι το ένα κουμάτ φουμά! Όσις μέρις κάθουμι αυτή η δλειά γινόνταν κάθι προυί. Η γναίκα τ' στα τιλιυταία ντιγνέται τοι αυτή. «Ρε Κώστα», λέγ «Δε μπουρώ πια!»... Ύστιρα βρίτσι τοι του Νικουλάκ του Διαμαντή! Τουν ήυρι λοιπόν, τουν φέρν το αυτόν έτσει πέρα. Μας τάιζι άθριπους, μας πότζι τόσις μέρις. Νικουλάκς μια μέρα λέζ «Μπάρμα Κώστα, ε μας ψήν το ένα καφιδάκ». Ιγώ λοιπόν ανάψαν τα αίματα μ. «Καλά ρε, μας ταίζ μας πουτίζ γι άθριπους θέλουμι τοι τουν καφέ μας;» λέου. Λοιπόν μιτάχειά τουν λέου του Μπάρμπα Κώστα «Ιγώ θα παγαίνου» λέου. «Εν ήρταν τα βαπόρια ακόμα» λέγ. «Ήρταν δεν ήρταν θα φύγου», λέγου. Πραγματικώς, λοιπόν, φύγαμι μαζί με του Νικουλάκ. Άντε ρε Νίκου να φύγουμι. Άντε.
 Μόλις κατεβήκαμι λοιπόν στο Βόλο-τυχηρό κισμέτ! ήρτι του βαπουρέλι τ Καλαμάρ το ίφιρι άλας. Μόλις είδαμι τουν καπιτάνιου, λοιπόν, μεις, τουν γνουρίσαμι τουν Μυτιληνί για. «Ρε καπιτάνιου, άμα φύγς α μας πάρς;» Λέγ «Θα σας πάρου αλλά θα ν έρτητι να βοηθήσιτι να γιμώσουμι τα σακιά». Πραγματικώς, δυο τρεις ώρις δλεύαμι έτσει πέρα. Γιμόζουμι τα σακιά λοιπόν. Του προυί ήθιλι να ξικνήσ γι άθριπους... Τούτου τ Αντουνέλ, δε θμούμι, τα ρούχα τ είχι πουθινά, να κατουρήσ πήγι, τι έκανι; Μόλις σαλπάρσι – δεν τουν αναγουρέψαμι πιο μπρουστά – τοι πήγι καμιά κατουστή μέτρα του βαπουρέλ, τουν είδαμι. Λοιπόν φώναζι, φώναζι! Ρε πόσα τουν κάναμι τουν καπιτάνιου, λέγ «Ε μπουρώ να γυρίσου πίσου». Βρε διάουλι! Κάνταν όμους είκουσ μέρις τ' Αντουνέλ έτσει πέρα. Λέου να που νταν του κισμέτ!

Λαογραφικά του χωριού μας

Ιρζόπτις

Αποκριές στο χωριό πριν αρκετά χρόνια, τότε που όλα ήταν φτωχικά και απλά και κάθε γιορτή είχε τη δική της ομορφιά και την περιμέναμε με λαχτάρα. Γι' αυτό κι όταν η μητέρα είπε ένα βράδυ πως τώρα που θα έρθουν οι Αποκριές θα γίνουν γιούνια, θα κάνουμ' ιρζόπτις, όλα τα παιδιά είπαν μ' ένα στόμα «πουλλές ιρζόπτις;». «Ε να» είπε «θα κάνουμι του σνι τσι σαν πιρσέψι ου γόνους θα βάλουμι τσι στου ταψί ή στου μικρό του σνελ'». Από κείνη την ώρα άλλη κουβέντα δε γινόταν, παρά για ιρζόπτις και για γιούνια που ξέραν και κάναν ένα σωρό χωρατά να γελάσει ο κόσμος. Και επιτέλους ήρθε το τελευταίο Σάββατο της Αποκριάς, που θα γινόταν οι πίτες, και αρχίσαν οι προετοιμασίες. Ο πατέρας πρωί πρωί έφερε ξερόκλαδα για το φούρνο λέγοντας πως του μσο του χουριό ήταν για κλαδιά τσι πειραζόταν γιά τσ' ιρζόπτις, μετά βοήθησε να καθαριστεί η αυλή γιατί ο φούρνος ήταν σε μέρος άβολο, εκεί που ήταν τα ζα, κι έφυγε για τη δουλειά. Η μητέρα έφερε το γάλα που το είχε φυλάξει σε μέρος κρύο λέγοντας πως άμα θέλουμι να μας κάν' φασκουμλιά, γιατί το γάλα το χρειάζεται και πως ούτε γιαούρτι θα πήξει για το βράδυ, γιατί η ιρζόπτα θέλει να πιει πολύ γάλα. Τι να κάνουμε, μπρος γκρεμός και πίσως ρέμα, κατεβάσαμε τη φασκομλιά κι ύστερα καταπιαστήκαμε να βοηθήσουμε τη μητέρα που ανακάτευε μέσα σ' ένα μεγάλο τσιντερέ πάνω στην πυροστιά το γόνο, κατακόκκινη και μπαϊλντισμένη από τη φωτιά. «Άειντι μουρά, μάνε μάνε, κουπανίστι ντ' κανέλα τσι να πάτε να γυρέψιτι μουσκουλόρδου απ' τ' θειά σας τσι να σας δώσ' τσι του ταψί μας». Όλα τα παιδιά θέλαν να παν για μοσκολόρδο, γιατί η κανέλα ήταν πιο ζόριτο γουδοχέρι ήταν μια γιαλόπετρα απ' τις Βαθρατσιές ντιπ βαρειά για τα μικρά τα χέρια, γι' αυτό αλλάζαμε βάρδιες. Για μια στιγμή, κι ενώ συνέχιζε ν' ανακατεύει το γόνο, γυρίζει και λέει στη μεγάλη κόρη: «Εσύ κάτ' θέλς, σι βλέπου γω». «Να, ω μητέρα» λέει εκείνη, ενώ εμείς σταματήσαμε να βροντούμε

την κανέλα για ν' ακούσει η μάνα, «να ω μητέρα», «λέγι, λέγι, τι είναι τι θέλς;». «Θα μι δώωεις του σνι να του πάγου μέσα άμα βγει απ' του φούρνου;» «Εμ κουπέλα γίντσις πια, να στου δώσου, αλλά επειδή είναι βαρύ του σνι θα σι δώσου του ταψί καλύτερα».

Υστερα η μάνα άρχισε ν' ανοίγει τις ματσόπιτες, να στρώνει και να ετοιμάζει τις πίτες που μοσκοβόλαγαν κανέλα και μοσκολόρδο, να τις χαράζει κομμάτια και στο τέλος να ρίχνει μπόλικο λάδι από πάνω για να ψηθούν.

Όταν ετοιμάστηκαν, κατέβηκε στην αυλή με όλο το τσούρμο τα παιδιά πίσω της κι άναψε το φούρνο, χωρίς να πάψει να λέει πως είναι αύβολος. Έριχνε μέσα κλαδιά, τα γύριζε με το σκάλεθρο, ξανάριχνε κι άλλα κι όλο έλεγε στα μικρά που στεκόταν με τις βίτσες να μην ξεχαστούν, να έχουν το νου τους μην τυχόν και ξεφράξουν οι όρθες την τρύπα της ξώπορτας και μπουν μέσα. Κάποτε κοκκίνισαν τα μάγουλα του φούρνου, σημάδι πως ήταν έτοιμος, κι αφού έσυρε τα κάρβουνα με το σύρτη μπροστά και τα σκέπασε μ' έναν ανοιγμένο ντενεκέ για να μην καίγεται, έβαζε μια μια τις πίτες πάνω στο στιαρόφτιαρο και με προσοχή τις έβαλε μέσα στο φούρνο και τον έκλεισε. «Να γίνουν καλές, να ψηθούν, μα να μην καούν κι όλας, φοβάσαι, μέχρι να τσ' βγαλς να τσ' δεις τρεμ η ψχη σ'» όλο έλεγε η μητέρα «αλλά βάεις καμιά φουρά πιο λίγα κλαδιά τσι μένουν ουμές. Ξέρες τα πώς θα 'ρτουν, τσ' έχουν τσ' ένα σουρό έξοδα τσι κόπου, μόνο πόσο γάλα τσι ρύζι, ένα σουρό ζάχαρις, αμέ έδια γινόντιν; Χώρια τα λάδια, αυτά πια τα 'χουμι τσι δεν τα λουγαριάζουμι, άειντι να τ' αγουράεις, να δεις». Κάθε τόσο κοίταζε με προσοχή κρυφά κρυφά μέσα στο φούρνο, αργότερα τις δοκίμασε να είναι ψημένες κι από κάτω κι όλο χαρά λέει «Καλές γίναν, άειντι μουρά, ανοίξτι του πουρτί να τσ' πάμι μέσα». Βγάζει στην αρχή το ταψί και το δίνει στη μεγάλη, που περίμενε σπαθί ξεγυμνωμένο. «Έλα» της λέει «αφού θέλς να ντ' πας, να ντ' κρατάς μι τσ' πατσιαβούρις, γιατί κάφτ' του ταψί, τα μάτια σ' δέκα τσι να του θέεις πα στου σουφρά, να ντ' ρίξουμι ύστιρα

κανέλα τσι ζάχαρ'». Παίρνει η κόρη το ταψί, κι ενώ τα μικρά την κοίταζαν με θαυμασμό κι η μητέρα έλεγε με καμάρι «Εμ κουπέλα γίνοται πια, να μαθαίν'», δεν πρόλαβε να κάνει πέντε δέκα βήματα και αναποδογυρίζει την ιρζόπτα μεσ' στην αυλή. Τι κλάματα και τι φωνές «Κρίμα στ' πίτα, ένα σουρό κόπο τσ' έξοδα, ήταν μο για τσ' όρθις», που ξεφράξαμε την τρύπα και μπήκαν και κάναν μια μορφιά Αποκριά.

Βαρβάρα Σκιά

Σαν ανέκδοτα

Tou θάσιου

Τι τα θες, σαν είναι να γίνειν ένα πράμα στραβά, θα γίνειν, έλεγη η συγχωρεμένη η Λένη η Τσακνάραινα.

Σαν ετότε που πέθανε ου Ραφαήλους. Σαν του μάθαμι, λέγου στην αδερφή μ.

– Άιντε μουρή να κάνουμι κουμάτ θάσιου να πάμι. Αμύγδαλα δα έχουμι μπιλέσ.

Πιάνουμε, σπούμι τ αμύγδαλα, τα κουπανιώμι, κάνουμι του θάσιου αποβραδύς, να τόχουμι έτοιμου την άλλη μέρα που θα παγαίναμι. Του βάζουμι μεσ' ένα κμαρ, τσι τακμπίζουμι μέσ στου κατών. Σαν ιπέρασι κουμάτ, τίλιγια τα κάνου, ξέχασα, του μπουρδουκλώθκα, έγειρι του θάσιου. Σκάσαμι. Σκουνόμαστι τν άλλ μέρα, σπούμι πάλι αμύγδαλα, τα κοπανίζουμι μεσ στου γδι, ξανακάνουμι θάσιου, του ξαναβάζουμι μεσ στου κμαρ. Τίλιγια τα κατίφερα, μι τα κλαμ', του ξαναχύνου.

– Δόλιου να γένειν άιντι μουρί Μαρίνα να ξανακάνουμι. Κακό μάτ μας είδι φαίνιτι.

Γεμίζου τ πουδιά μ πάλι αμύγδαλα, πάτα σιούτα σπούμι πάλι αμύγδαλα, ξανακάνουμι του. Πριν του Σπιρνό του παίρνουμι να πάμι. Του σπίτ ήταν κουντά στουν Πλάτανου. Σαν ιφτάσαμι σ Παλκαράδινας απ όξου είχι βρέξει απουβραδύς τσι λάγκαδους είχι κατιβασμένου άμμου τσι τουν κουσνίζαν, οι γειτόν για να τουν πάρουν. Όρα Θιού ήταν, μπουρδουκλώνουμι πάλι, είχι έναν έρμου λάκκου, χύνιτι πάλι του θάσιου. Λέγου τν αδερφή μ – Άιντι, πάνι σύ όσου είναι, γιατί τίλιγια να πάμι δυο δυο κάτου κουμάτ θάσιου.

Από αυλάρχης...

Δεν ήταν ακόμα μεσημέρι και χτυπούσε η καμπάνα πένθιμα στο χωριό. Βγήκε ο κόσμος στις πόρτες και τα παράθυρα και ρωτούσε ο ένας τον άλλον ποιος να πέθανε. Η Λένη η Τσακνάρινα ανέβαινε για το Παγών που ήταν το σπίτι της και τη ρώτησαν μια που ερχόταν από κάτω

– Θεια Λέν πα τσι ξέρες ποιος πέθανι;

Κι η θεια Λέν τους λέει

– Πέθανι ου καυλάρχης τ βασιλιά.

Εννοώντας βέβαια τον Λεβίδη, τον αυλάρχη, που είχε πεθάνει εκείνη τη μέρα, για να ανακηρυχθεί μετά θάνατον από τη θεια Λένη καυλάρχης.

**Από διήγηση της Φρόσως Γεωργάκη-Ταξείδη
στη Βαρβάρα Σκιά**

Τατομένους

Ήταν η γιορτή του Προφήτη Ηλία, κόσμος πολύς στα Βατερά, μουσικές, χοροί και όσα μπορεί να γίνονται σ ένα πανηγύρι, όταν φωνές ακούστηκαν, κάποιοι έτρεξαν να δουν τι έγινε, ώσπου μαθεύτηκε πως ένας χωριανός μας που καθόταν πάνω στο γεφυράκι έπεσε από κάτω. «Παναγιά μ, Παναγιά μ'». Φωνάζαν οι γυναίκες ου καημένους οι άθρουπους να παναγιήση σε μια στιγμή. Οπόταν, μια άλλη που ήταν κοντά στον πεσμένο και είχε ανεβεί εκείνη την ώρα από κάτω από το γεφυράκι είπε «Δεν ιχτύπισε, τατσίστοι».

Αν έχεις τύχη...

Στο ίδιο γεφυράκι μια άλλη φορά καθόταν μεθυσμένοι αγκαλιά ο Φρατζιάς κι Μήτρακας, συγχωρεμένοι τώρα κι οι δυο. Όπως λοιπόν ήταν καμωμένοι «κδούνια», πέσαν από κάτω. Φωνές, παντίρντι. «Ωχου, ώχου, σκουτουθήκαν οι αθρώπ», όπως γίνεται τέτοιες ώρες. Οπόταν σηκώνεται ο Μήτρακας και λέει: «Μη φουβούθτι, εν έχουμι τίπουτα, ευτυχώθ πέθαμι μι του κιφάλ».

Πώς μεγαλώνουν τ αρτύτσια

Ένας χωριανός μας σκότωσε ένα ορθύκι. Άμα το πήγε στο σπίτι, λέει η γυναίκα του «Μια

σταλιά είνι, ντιπ αρτικέλ». Κάπου τ' αφήσαν, το πήρε η γάτα. Τότε λέει η γυναίκα «Κρίμας τ αρτύτσ, κουτζάμ αρτικάρα ήταν».

Τασόπκις με φουτουγραφία

Ο μπάρμα Μιχάλης ο Αϊβαλιώτης, που ήταν και τελάλης, ένα βράδυ, όταν τελείωσε τη δουλειά του κι ανέβηκε στο σπίτι του στο Λαγκάδι, τον ρώτησαν οι γυναίκες που καθόταν στη γειτονιά «Τι φώναζες δα απόψε μπάρμπα-Μχάλ»; Κι εκείνος είπε «Φώναζα πως πρέπε να βγάλουμι τασόπκις». «Τι τασόπκις;» είπαν όλες μ' ένα στόμα «σαν αυτές που πήζουμι του ξόγαλου;». «Οχ βρε τέτοιες, απ το άλλις, τα χαρτένιες μι τ πουτουγραφία απάνου κουλμέν». «Ε τι θέλουν τ φουτουγραφία τη δκιά μας πας στ τασόπκις κουλμέν;» «Ξέρου τσι γω, μένα εύτου μ είπαν να φουνάξου, εύτου φώναξα. Μια φορά για καλό μας δεν είνι τούτις οι τασόπκις».

Σε λίγον καιρό αρχίσαμε όλοι να βγάζουμε από μια ταυτότητα, κι ας την έλεγε τασόπκια ο μπάρμπα Μιχάλης.

Σαν τα πλέλια κι εμείς

«Θα έρτει μια εποχή που οι άνθρωποι θα παγαίνουν το πρωί στην Αθήνα για να ψωνίσουν ή ότι άλλη δουλειά έχουν και το βράδυ θα γυρίζουν στον τόπο τους», έλεγε ο Παναγιώτης το Κώστ, τ Γιάνναρου, που διάβαζε εφημερίδες στη γυναίκα του, τη συγχωρεμένη τη Σοφία, που είχε μεσάνυχτα απ αυτά, κι ήξερε μόνο δουλειά. «Όξ από δω Παναγιώτ τι είνι εύτα π λες», του απαντούσε «νατύχη μ πλέλια θα γένουν γι αθρώπ; Πα τσι τα λες τούτα π λες σε μένα μεσ στ καφινέδες, τσι θα λεν παλάβουσε του Κώσσ».

Βαρβάρα Σκιά

Τι σημαίνουν οι φράσεις

«Θέλ’ σκολ’ τσι σκαμνί»

Η φράση λεγόταν στην περίπτωση που κάποιος ήταν πολύ αργός (αμανός) στην ομιλία ή στην εργασία του, οπότε

χρειαζόταν να τον περιμένει κανείς πολλή ώρα ώσπου να τελειώσει· χρειαζόταν δηλαδή να έχει σκόλη, δηλαδή να μην εργάζεται, και να διαθέτει σκαμνί, δηλαδή κάθισμα για να καθίσει να περιμένει.

«Ηπιε του θάσιου»

Η φράση λεγόταν για τους θλιμμένους ή απογοητευμένους, γι' αυτούς που η αγαπημένη τους βρήκε άλλον, καλύτερο ή για κείνους που έπεσαν έξω στους υπολογισμούς τους κι έχασαν σημαντικά οφέλη. Το «θάσιο» ήταν ποτό που παρασκευαζόταν από θάσια (θασίτικα) εύθραυστα μύγδαλα και προσφέρονταν στις κηδείες στους θλιμμένους συγγενείς. Η φράση, λοιπόν, ήπιε το θάσιο σήμαινε ότι ήπιε τον καφέ, όπως λέμε σήμερα, της παρηγοριάς.

«Δεν τουν πιάν’ σκουρδούλα» ή «σκουρδούλα δεν έχ’»

Σκορδούλα λεγόταν η πανώλης (πανούκλα), ίσως διότι έτρωγαν πολλά σκόρδα για να την αποφύγουν. Η φράση λοιπόν σημαίνει ότι κάποιος είναι υγιέστατος, απρόσ-βλητος από κάθε αρώστια.

Βασίλης Ζαριανός

- Να μας γράψει όποιος γνωρίζει τι σημαίνει και πως βγήκε η φράση «τ' Σκαρλάτς τα μυστικά»
- Όποιος γνωρίζει να μας γράψει πώς παίζονταν τα παιχνίδια: χαλάκαργια, μπλούκος, πουταμέλ(ι), κουλμπανιά, το λουρί της μάνας.
- Πως γινόταν το «κρέμασμα» του κουμπάρου
- Τι ήταν οι δρίμες και τα ημερομήνια.
- Τραγούδια Αποκριάτικα, του κλήδονα, της κούνιας.

ΣΥΝΤΑΓΕΣ: πως γίνεται ο αφτόσμους, το ρετσέλ(ι), το βράσμα (από σύκα), η ριζόπιτα, η κουλουστθόπτα, το θάσιο, η σουμάδα, το πνιγούρ(ι).

Γιατροσόφια του χωριού μας: όσοι γνωρίζουν πως γινόταν το μπάλσαμο ή άλλα γιατροσόφια να μας γράψουν σχετικά.

To γεμιτζόπουλο

Δημοτικό

Όπως το κατέγραψε από τη μάνα του ο Βασίλης Ψαριανός

Φυσά νοτιάς φυσά βουριάς
φυσά τσι τραμουντάνα
-Για ' νέβα γεμιτζόπουλο
στου μισιανό κατάρτι
να δεις σαν τι καιρός φυσά
σαν τι καιρός θα πάρει;
Ανέβτσι του γεμιτζόπουλο
στο μισιανό κατάρτι
είδε στην Πόλη κι έβριχι
στου Γαλατά χιονίζει
το' ίσια κατά τουν τόπου μας
τα δέντρα ξερριζώνει.
Χαίρονταν ανιβαίνοντας
κλαίγοντας κατιβαίνει

-Τι έχεις γεμιτζόπουλο
και είσαι πικραμένους;
-Ό,τ' είδα γω αφέντη μου
θεός να μην τ' ορίσει
είδα στην πόλη κι έβρεχε
στο Γαλατά χιονίζει
το' ίσια κατά τον τόπο μας
τα δέντρα ξερριζώνει.
Ακόμα ο λόγος στέκονταν
κι αρχίνισ' η φουρτούνα.
γεμόσαν οι θάλασσες κουπιά,
άσπρα καραβοπάνια,
γεμόσαν τσι γ' ακρογιαλιές
παλληκαριών ζουνάρια.

Δίστιχα του χωριού

Σαν τι το θέλει η μάνα σου
τη νύχτα το λυχνάρι
που έχει μεσ' το σπίτι της
τον ήλιο το φεγγάρι

Γαρουφαλιάς γαρύφαλο
και ματζουράνας φύλο
εσύ' σαι που γεννήθηκες
αντάμα με τον ήλιο

Γαρύφαλο είσαι το πρώι
κρίνο το μεσημέρι
κι ένας μου φίλος καρδιακός
θε να σε κάνει ταίρι.

Πράσινο κλιματάκι μου
πόχεις την αγκουρίδα
σε σένα έχω το θάρρος μου
κι όλη μου την ελπίδα.

Άιντε να πεις τη μάνα σου
να κάνει κι άλλη γέννα
να κάψει κι αλλουνού καρδιά
σαν πούκαψε και μένα

Μεσ' την καρδιά μου σ' έβαλα
και πώς θα πω πια έβγα
που ρίζωσες και έπιασες
όπου κι αν είχα φλέβα.

(Συλλογή: Βαρβάρα Σκιά)

Γειτόνισες στην Αγία Μαρίνα:

*Σαπφώ Χρυσού, Μαρία Χρυσού, Άννα Πυρπιρή, Μαριγώ Διαμαντή, Κατερίνα Παπαγάννη,
Πελαγία Διαμαντή - Γραγουδά, Ειρήνη Μαρινέλλη, Μαρία Αιβαλιώτου
(φωτογραφία από τη Μυρσίνη Καρβουνιέρη)*

Συνταγές Βρισαγώτικες

από τη Βαρβάρα Σκιά

Χουρταρόπτα

Ένα καλάθ κουτσονάδις τσι καικαλίθρις μαζί καθαρζμένις τσι πλυμμένις

Ένα κρουμδέλ

Ρύζ

Κουμάτ μπαχάρ , πιπιρέλ

Καβουρντίγζ του κρουμδέλ, ρίχν θ κουματέλ νιρό, ρίχνσ τσι σ κουτσονάδις. Καλά είνι να τσ μπουρντίσ να κουβόντιν κουματέλ τσι μόλις πάρουν μια βράσ ρίχνεις μέσα του ρύζ τσι του αφήνς ίσα ίσα να σκάσ τσι να πιει του νιρό. Του κατιβάγζεις απ τ φουτιά, ρίχνεις μέσα του μπαχάρ τσι του πιπέρ, τ ανικατέβς τσι στσιπάζ του γόνου. Ανοίγ ματσόπτις, λαδώνς του σνι, στρώνς δυο ματσόπτις απού κάτου,ρίχτς του γόνου,τουν στρώνς τσι φτόναν, βάεις άλλις δυο ματσόπτις απού πάνου. Του χαρακώνς κουμμάτια, πιάνς του λαδκό, σφαλείς τα μάτια σ τσι ρίχνς απού πάνου μπόλικου τσι άιντι για του φουρνου.

Πασπαλάς

Μια φλυτζάνα λάδ

Δυο φλυτζάνις αλεύρ

Κανέλλα

Βράσμα

Βάεις του λάδ να ζισταθεί, ρίχνεις του αλεύρ τσι ανακατώνς γρήγουρα. Άμα πάρ χρώμα έχεις έτοιμου του βράσμα σίχλιου τσι του ρίχνεις. Ανακατώνεις μέχρι να πήξ , τουν κατιβάεις, τσι τουν στσιπάζεις να φουσκώσ.

To Καταλόγι της Παναγιάς

(βρισαγώτικη παραλλαγή, τραγουδιέται τη Μ. Πέμπτη και τη Μ. Παρασκευή από τις γυναίκες του χωριού, όταν απολύσει η εκκλησία)

(Οι στίχοι με πλάγια γράμματα αφορούν τις παραλλαγές του τραγουδιού)

Καλόνι τ' Ἅγιος ο Θεός
Καλόνι κι ας το λέμε
όποιος το λέει σώνεται
κι όποιος τ' ακού αγιάζει
κι όποιος το καλαφουγκραστεί
παράδεισου θα λάβει
στ' μπαράδεισου θα πάει
στ' μπαράδεισου στις λειτουργιές
και στ' ἄγια μοναστήρια
Η Παναγιά καθότανε
μόνη και μοναχή της
Η Παναγιά καθότανε μπροστά
στην Ἅγια Πόρτα
Η Παναγιά καθότανε μονάχη
στο κελί της
Η Παναγιά καθότανε μόνη και
μοναχή της
καθόταν και χτενίζονταν
έξω στο φεγγαράκι
είχε το χτένι στα μαλλιά
και το νερό στο τάσι
την προσευχή της έκανε
για το μονογενή της.
Ακού βροντές απ' το θεό
φωνές απ' τους Αγγέλους.
Βγαίν' όξω στην πόρτα της
κι όξω στη γειτονιά της
βλέπει τον ουρανό θαμπό
και τ' άστρα βουρκωμένα
το φεγγαράκι το λαμπρό
στο αίμα βουτηγμένο.
Βλέπει το Γιάννη κι έρχεται
κλαμένο και δαρμένο
Βαστούσε και στο χέρι του
μαλλιά της κεφαλής του
και από τ' άλλο χέρι του
μαντήλι ματωμένο
Τι έχεις Γιάννη μου και κλαις
και βαριαναστενάζεις;
Τι έχεις Γιάννη μ' κι έρχεσαι
κλαμένος και δαρμένος;
Ο δάσκαλός σου σ' έδειρε
για το χαρτί σου χασες;
Ο δάσκαλος δε μ' έδειρε
μη το χαρτί μου χασα
Δεν έχω στόμα να στο πω
χείλη να σου μιλήσω,
δε το βαστά η καρδούλα μου
να σου το μολογήσω
ούτε καρδούλα σίδερο
για να στο μαρτυρήσω
Κάνε καρδιά και πέστο μου
χείλη και μιλήσε με

κάνε μιλιά και μιλήσε
στόμα μαρτύρησέ το
κάνε και σίδερο καρδιά
και ομολόγησέ το
Το δάσκαλό μου πιάσανε
οι άνομοι Εβραίοι
οι άνομοι και τα σκυλιά
και οι τρισκαταραμένοι
Σαν κλέφτη τον επιάσανε
και σαν φονιά τον πάνε
και στου Πλάτου την αυλή
εκεί τον τυραννάνε
Η Παναγιά σαν τ' άκουσε
πέφτει λιγοθυμάει
σταμνιά νερό την περιχούν
τρία σταμνιά με μόσχο
και τρία το ροδόσταμο
ώσπου να συνεφέρει
τρεις στάμνες πάνε το νερό
και τέσσερις το μόσχο
και πέντε το ροδόσταμο
ώσπου να συνεφέρει
Η Παναγιά συνήφερε
τούτο το λόγο λέγει:
Όσοι αγαπάτε το Χριστό
κι όσοι τον προσκυνάτε
όλοι να μ' ακολουθήσετε
να πα' να τον εβρούμε
Κανείς δεν ακλούθησε
μον' του Λαζάρου η μάνα
η Μάρθα, η Μαγδαληνή,
τ' Αγιού-Γιαννιού η μάνα
η Μάρθα η Μαγδαληνή
και του Λαζάρου η μάνα
και του Προδρόμου η αδελφή
η μικρό Ελισάβετ
και του Λαζάρου η αδελφή
που ζούσανε αντάμα
Πήραν τη στράτα το στρατί^ο
στρατί το μονοπάτι
Το μονοπάτι τοσ' έβγαλε
μπροστά σ' ένα τσομπάνη μου
– ώρα καλή τσομπάνη μου
– καλώς την Παναγία
καλώς την τη Μαρία
– Μην είδες γιε μ' το γιόκα μου
και το μονογενή μου
– Εψές τον επερνούσανε
εξάγκωνα δεμένο
Εψές τον επερνούσανε
οι άνομοι Εβραίοι
οι άνομοι και τα σκυλιά
κι οι τρισκαταραμένοι

Ίσαμε δω τον φέρανε
μετά τον κατσιουρντήσαν
μέσα στα γίδια μ' κρύφτηκε
κι εκείνα τον εδείξαν
σηκώσαν τις ουρούδες τουν
και τον εμαρτυρήσαν

Οπ' να' χουν την κατάρα μου
και μένα και του γιου μου
το γάλα τους νά' ναι νερό¹
και το τυρί τσ' ασβέστης
βουνό, βουνό να τρέχουνι
και ράχη πας τη ράχη
το γάλα ντουν να' ναι νιρό²
και το μαλλί ντουν τρίχα

Αντίτι να πηγαίνουμι
αντίτι να διαβούμι
αν ίσως τον προλάβουμε,
αν ίσως των εβρούμε
γιρό να τον ειδούμε
Πήραν τη στράτα το στρατί³
στρατί το μονοπάτι
και το στρατί τους έβγαλε
μπροστά σ' άλλο τσομπάνη
– Όρα καλή σ' τσομπάνη μου
– Καλώς την Παναγία.
– Μην είδες γιε μ' το γιόκα μου
και το μονογενή μου;
– Εψές τον επερνούσανε
εξάγκωνα δεμένο,
ίσαμε δω τον φέρανε
μετά τον κατσιουρντήσαν
μες στα προυβάτια μ' έκοψε
κι εκείνα τον εκρύψαν
κατέβασαν το' ουρούδες τουν
κι αμέσως τον εκρύψαν

Που να' χουν την ευχούλα μου
τ' δικιά μ' και του υγιού μου
εμένα και του γιου μου
Σαν πέτρα να' ναι το τυρί⁴
σαν ποταμός το γάλα
σαν μυρμηγκιά τα πρόβατα
να μπαίνουν μεσ' στη μάντρα.

Αντίτι να πηγαίνουμι
αντίτι να διαβούμι
αν ίσως τον προλάβουμι
αν ίσως τον εβρούμι
γιρό να τον ειδούμι
Πήραν τη στράτα το στρατί⁵
στρατί το μονοπάτι
το μονόπατι το' έβγαλι
σ' ατσίγγανου την πόρτα

– Όρα καλή σου μάστορα
– Καλώς τη σταυρομάνα
– Να σε ρωτήσω μάστορα
τι είν' αυτά που κάνεις;
Οι Εβραίοι μοι παραγγείλανε
τρία καρφιά να κάνω
και για το χατήρι τους
θε να τους κάνω πέντε.

Τα δυο στα δυο του γόνατα,
τα δυο στα δυο του χέρια
και το' να το φαρμακερό
να μπει μες στα τζιγέρια

– Όρα καλή σ' ατσίγγανε
– Καλώς τη τη Μαρία
– Μην είδες τον υγιό κα μου
και τον μονογενή μου;
– Εψές τον επερνούσανε
οι άνομοι Εβραίοι
οι άνομοι και τα σκυλιά
κι οι τρισκαταραμένοι
Τρία καρφιά παράγγειλαν
μα' γω θα κάνω πέντε
τα δυο στα δυό του γόνατα,
τα δυο στα δυό του χέρια,
το πέμπτο το φαρμακερό
να μπει μες στα τζιγέρια

να τρέξει αίμα και χολή
ώσπου να βγει η ψυχή του

Η Παναγιά σαν τ' άκουσε
πέφτει λιγοθυμάει
σταμνιά νερό την περιχούν
πέντε σταμνιά του μόσχου
και πέντε τα ροδόσταμα,
ώσπου να συνεφέρει.
Συνέφερε η Παναγιά
κι αυτό το λόγο λέγει:
Βρ' ατσίγγανε, σλατσίγγανε
και βρε καταραμένε
που να' χεις την κατάρα μου
τ' δικιά μου και του γιού μου

που να' χεις την κατάρα μου
εσύ και τα παιδιά σου
εσύ και η γυναίκα σου
κι όπου βαστά η γενιά σου

Ατσίγγανε σλατσίγγανε
ψωμί να μη χορτάσεις
μέσα στο καμινάκι σου
αχλιά να μην ποτάξεις

ποτέ στο πκάμσο σου κουμπί
να μην ασιάξεις
ποτέ στο πορτοφόλι σου
λεφτά να μην ποτάξεις

Αντίτι να πηγαίνουμι
αντίτι να διαβούμι,
ίσως τον επρολάβουμι,

γιρό να τον εβρούμι.
 Πήραν τη στράτα το στρατί^{στρατί} το μονοπάτι
 Το μονοπάτι το' έβγαλι
 μπρος του ληστού την πόρτα.
 Οι Θραίοι σαν την είδανε
 τρέξαν κι παραντώσαν
 και τα παναθυράκια τους
 σφιχτά τα μανταλώσαν
 Πάει κοντά η Παναγιά
 βροντά την πόρτα, λέει:
 – Άνοιξε πόρτα του ληστού
 και πόρτα του Πλάτου
 η πόρτα από το φόβο της
 άνοιξε μοναχή της
 Η πόρτα από το φόβο της
 ανοίγει και στηλώνει
 μέχρι και τα παράθυρα
 κι αυτά ξεμανταλώνει
 Από τ' ασκέρι το πολύ
 κι απ' το γαλαμπαλίκι
 κανένα δεν εγνώρισε
 μόνο τον Άι Γιάννη
 βλέπει δεξιά, βλέπει ζερβά
 βλέπει τον Αγιο-Γιάννη
 – Για πές μου, πές μου Γιάννη μου
 ποιος είν' ο δάσκαλός σου;
 – Εσένα είναι γιόκας σου
 και δεν τον εγνωρίζεις;
 εμένα είναι δάσκαλος
 και πώς να τον γνωρίσω;
 συ γέννησες κι ανάθρεψες
 και μένα αρωτάεις;
 – Βλέπεις εκείνο το γυμνό
 και τον αλιμανάρη
 που έχ' στο κεφαλάκι του
 αγκάθινο στεφάνι;
 Αυτός είν' ο γιόκας σου
 κι εμέ ο δάσκαλός μου.
 Πάει κοντά η Παναγιά
 κλαίει κι αναστενάζει
 όλοι παραμερίσετε
 και τραβηγχτείτε πίσω
 να πάω στο παιδάκι μου
 να το γλυκοφιλήσω
 Γύρε σταυρέλι μου μπροστά
 γύρε σταυρέ μου πίσω
 σταυρέ μου για λιγόστεψε
 σταυρέ μου κλίνε πίσω
 να πιάσω το παιδάκι μου
 να το γλυκοφιλήσω
 να πιάσω την ποδίτσα μου
 το αίμα του να σκουπίσω
 να βγάλω κι απ' τα μάτια μου
 νερό να το ποτίσω

Που είνι γιε μ' τα κάλλη σου
 και που'ν' η ομορφιά σου
 που σ' είχα κούνια αργυρή
 φασκιά μαλαματένια
 και τώρα εκατάντησες
 μ' αγκάθινο στεφάνι
 Που'ναι κριμνός να γκρεμιστώ
 πηγάδ' να πα' να πέσω
 που είνι ξιροπήγαδο
 να πα' να ξεψυχήσω;
 που' ναι μαχαίρι δίκοπο
 να βάλω στην καρδιά μου

– Σα σκοτουθείς μάνα μ' εσύ
 σκοτώνεται όλος ο κόσμος
 και σαν πνιγείς μάνα μ' εσύ
 πνίγεται όλος ο κόσμος
 μάνα μου λάβε υπομονή
 να λάβ' ούλος ο κόσμος
 Άιντι μάνα μ' στο σπίτι μας
 και στο νοικοκυρίο μας
 βάλε στο μαστραμπά κρασί^{κρασί}
 κι αφράτο παξιμάδι
 και μοίρασε στη γειτονιά
 να το' βρει όλος ο κόσμος
 να το' βρουν μάνες για παιδιά
 και τα παιδιά για μάνες
 να το' βρουν κι οι καλόπαντρες
 για τους καλούς τους άντρες.
 Και σα λαλήσουν οι πιτνοί
 και κράξουν οι καμπάνες
 απάντεχέ με μάνα μου
 κι έχε χαρές μεγάλες
 κι απάντεχέ με μάνα μου
 το Σάββατο το βράδυ
 όταν ανοίξουν οι ακκλησιές
 και ψάλλουν οι παπάδες
 απάντεχέ με μάνα μου
 με τις χρυσές λαμπάδες

Πέρασε κι η Αγιά Καλή
 κι αυτό το λόγο λέγει:
 Ποιος είδι γιόκα στο σταυρό
 και μάνα στο τραπέζι
 – Αντε Αγιά- Καλή καταραμένη νά'σαι
 Ποτέ να μην αγιάγς
 μήτε να λειτουργείσαι
 σ' ακρουγιαλιά να κάθεσαι
 το κύμα να σε δέρνει.

Ευχαριστούμε τις: Ειρήνη
 Αναγνώστου, Ελένη Χατζηκωνσταντή, Αλίκη
 Σκιά και Μυρσ. Ευσ. Καλατζή για τη βοήθειά
 τους στην καταγραφή των
 Βρισαγώτικων παραλλαγών
 του Καταλογού της Παναγιάς

KOINΩNIKA

Πέρασαν με επιτυχία τις εξετάσεις για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Χαράλαμπος Αθαγιάννης

Πέτρος Πετρέλλης

Λευτέρης Πρωτόπαππας

(το γένος Τσέλεκα)

Όλγα Φώτα

Καλές σπουδές και σ' ανώτερα

Γεννήσεις

Η Μυρσίνη, το γένος Παπαγιάννη και ο Κώστας Κωστάκας απέκτησαν αγόρι

Η Μαριλένα, το γένος Πορτοκάλη και ο Παναγιώτης Ηλιάδης απέκτησαν κορίτσι

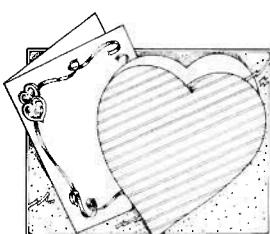
Βαπτίσεις

Το ζεύγος Ρούλας και Χρήστου Καρβουνιέρη βάπτισαν το κοριτσάκι τους και το ονόμασαν Μυρσίνη Ραφαέλα

Να τους ζήσουν ευτυχισμένα

Αρραβώνες

Η Άννα Νικέλλη και ο Γαβριήλ Πανσεληνάς Η ώρα η καλή

Γάμοι

Η Γεωργία Αλαμάγκου και ο Γιώργος Χαχαδάκης παντρεύτηκαν στη Βρίσα

Η Τριάδα Προκοπίου και ο Ευστράτιος Καφαλούκος παντρεύτηκαν στο Λισβόρι

Η Αντωνία Παππά και ο Νικόλαος Λάπας παντρεύτηκαν στη Βρίσα

Η Ευφροσύνη Κακάμπουρα και ο Ιωάννης Κατσιγίνης παντρεύτηκαν στην Αθήνα

Τις ευχές μας για τη ζωή που ξεκινάν μαζί

Θάνατοι

Απεθίωσαν στη Λέσβο

Γραγουδάς Στυλιανός (4-8-1996)

Γομόπουλος Δημήτριος (15-8-1996)

Τριανταφύλλου Μαρία, το γένος Καλαντζή (27-8-1996)

Μπαλής - Μενεμλής Παναγιώτης (30-8-1996)

Περρή Μυρσίνη, το γένος Μπενή (23-10-1996)

Γδούντος Γεώργιος (4-11-1996)

Λαμπρινίδης Γεώργιος (14-12-1996)

Απεθίωσαν στην Αθήνα

Ιωάννης Πιρπιρής

Όλγα Ροδοκαλάκη, το γένος Ντόστη

Χριστόφορος Σωτηρόπουλος

Γεώργιος Βακάκης (σύζυγος Ειρήνης Σαμίου)

Θερμά συλλυπητήρια

Εισφορές στο Σύλλογό μας

Στέλιος Αθαγιάννης 5.000 δρχ. στη μνήμη του πατέρα του, **Κατερίνα Καπετανή** 5.000 δρχ. στη μνήμη του συζύγου της, **Ευάγγελος Λαουτάρης** 10.000 δρχ. στη μνήμη της γυναίκας του, Οικογένεια **Μιλτιάδη Πανσεληνά** στη μνήμη του 5.000 δρχ., **Μαρία Ευαγγελινού - Περή** 20.000 δρχ. στη μνήμη των γονιών της Μυρσίνης και Κώστα Περή

Άννα Ζούρου - Βουλασίκη 20.000 δρχ., **Νίκος Κουρουθακάλης** 1.000 δρχ., **Θεόδωρος Σφουύνης** 1.000 δρχ., **Παν. Συκάς** (ταχυδρόμος) 10.000 δρχ., **Ευστάθ. Τουζένης** 5.000 δρχ., **Κυριάκος Ραφτέλης - Μωριανός** προσφέρει τις πίτες στο Σύλλογο.

Ευχαριστούμε εκ μέρους όλων

Η Γενική Συνέλευση του Συλλόγου

Θα πραγματοποιηθεί στις 26 Ιανουαρίου

Άν δεν υπάρξει απαρτία, θα γίνει στις 2 Φεβρουαρίου 1997,
ημέρα Κυριακή και ώρα 10
π. μ. στην αίθουσα Πλωμαριτών (οδός Ζήνωνος 29-31, 20ς
όροφος, τηλ. 5233735).

Θέματα της Συνέλευσης:

- Απολογισμός για τα πεπραγμένα του έτους 1996
- Ενημέρωση-Προτάσεις για θέματα του Συλλόγου

Θα κόψουμε και την πίτα για τον Καινούριο Χρόνο.

Ο ετήσιος χορός του Συλλόγου

Θα πραγματοποιηθεί στις 15 Φεβρουαρίου 1997, ημέρα Σάββατο στο κέντρο
«Μελωδία», που βρίσκεται στην πλατεία Κολιάτσου, στη συμβολή των οδών
Κύπρου και Σταυροπούλου.

Τιμή εισιτηρίου: 4.000 χιλιάδες

(περιλαμβάνεται στην τιμή και το φαγητό).

Το κέντρο είναι κλεισμένο μόνο για τα μέλη του Συλλόγου Βρισαγωτών Λέσβου.
Θα υπάρχει ζωντανή μουσική. Επίσης, θα παίξει και θα τραγουδήσει και ο γνω-
στός μας Μεσοτοπίτης τραγουδιστής Πενταγιάλας.

Σας περιμένουμε για ένα γλέντι δικό μας, βρισαγώτικο.

ΕΠΟΜ

ΟΥΖΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
με πείρα και μεράκι!

